

II.

Ethnologisk Skizze

af

A n g m a g s a l i k e r n e

af

G. Holm.

1887.

Udkastet til efterfølgende ethnologiske Skizze af Angmasalikerne har jeg skrevet ved Angmagsalik i Foraaret 1885 med Assistance af Kand. Knutsen. Vi havde derved den Fordel, at vi, naar vi ikke vare sikke paa vor Opfattelses Rigtighed i forskjellige Retninger, kunde konferere med selve Befolkningen gjennem vor fortrinlige Tolk Johan Petersen, ligesom vi ogsaa derved sattes istand til stadig at supplere vore Iagttagelser ved nærmere at udspørge den indfødte Befolkning.

Saa godt som hele Indholdet nedskreves i mine Dagbøger efterhaanden, som vi bleve bekjendte med eller vare Vidne til de forskjellige Tildragelser saavel som til mange Smaatræk af de Indfødtes Liv og Levnet. Hele denne ethnologiske Skizze af Angmagsalikerne maa derfor betragtes som vort umiddelbare Indtryk af den Befolkning, vi levede imellem.

Vor udmærkede Eskimokjender, Justitsraad, Dr. H. Rink, har havt den Godhed at gjennemse Manuskriptet og dertil gjort sine Bemærkninger, af hvilke jeg har høstet stor Gavn, idet jeg derved er sat i Stand til at tilføje forklarende Bevæggrunde til nogle af de Indfødtes Handlinger eller har modereret Fremstillingen af enkelte Begebenheder, men jeg har ikke turdet foretage større Ændringer i den Opfattelse, som jeg ved personlig Omgang paa Stedet har faaet af de Indfødtes Liv og Levnet.

Af vor Styre, Kateket Johannes Hansens (*Hanseraks*) Dagbog har jeg gjort enkelte korte Uddrag, der ere benyttede til at supplere min Beskrivelse. I øvrigt maa jeg henlede Opmærksomheden paa, at der i denne hans Dagbog findes optegnet mange Notitser, der godtgjøre, hvor fortrinligt han har opfattet Angmagsalikernes Karakter, og det vilde være ønskeligt, om en Del deraf engang maatte kunne blive offentliggjort.

I.

Klima — Stor-Is — Landets Udseende — Planter — Dyr.

Paa Grønlands Østkyst mellem 65 og 66 Graders Nord-Brede, omkring det Sted, som fra ældre Tid er benævnet «Kap Dan», ligger en Strækning, hvis Beboere ikke tidligere have været i Forbindelse med den civiliserede Verden. «Konebaadsexpeditionen til Grønlands Østkyst 1883—85» tilbragte 10 Maaneder i denne Egn — Angmagsalik —, hvorfor vi fik god Lejlighed til at lære Beboerne at kjende. Idet jeg her gjør Rede for Expeditionens Udbytte i denne Retning, vil jeg indlede denne Fremstilling med nogle Bemærkninger om Naturforholdene, hvorunder disse Folk leve.

Klimaet ved Angmagsalik er ikke saa strængt som paa Vestkysten af Grønland paa samme Brede. Selvfølgelig er det ikke muligt at give en almindelig Karakteristik af Vejret paa et Sted, hvor man kun har opholdt sig 10 Maaneder. Jeg vil derfor først omtale det i den Tid, vi have været deroppe, og derefter anføre de supplerende Bemærkninger, som vi have faaet af de Indfødte.

I Slutningen af Sommeren 1884 havde vi temmelig stille Vejr, men megen Regn. Himlen var stadig mere eller mindre skyet, og den fremherskende Vind var nordostlig. Barometret var uroligt og stod ikke videre højt. Temperaturen var ikke meget over Frysepunktet og sank om Natten under dette.

Fra Begyndelsen af Oktober indtil Slutningen af Januar var Vejret meget uroligt. Vi havde stadige Storme af NO. med føhnagtig Karakter, og de vare ledsagede af betydelig Nedbør. Denne begyndte gjerne med at være Sne og gik derefter over til Slud og Regn. Vejret var meget mildt; kun en enkelt Gang mellem Stormene, naar Vejret var stille og klart, faldt Temperaturen til $\div 10^{\circ}$ C. Barometret stod i Reglen meget lavt og var uroligt.

Fra Begyndelsen af Februar til Slutningen af Marts var det sædvanlig stille, klart Vejr med forholdsvis stræng Kulde; men det blev dog af og til afbrudt af Storme af kortere eller længere Varighed. I Almindelighed kom Stormene fra NNV. og vare ledsagede af stærkt Snefald. De hyppigste Vinde kom dog ligesom tidligere fra NO. Temperaturen holdt sig mellem $\div 10$ og $\div 25^{\circ}$ og Barometret stod højt og var som oftest meget roligt.

Efter Jævnøgn kom en kort Periode med tildels orkanagtige Storme, men derefter blev Vejret roligt og mildt. De svage Vinde kom fra NO. og SV. Naar det var klart, steg Temperaturen efter Middag til omkring Frysepunktet, medens det dog om Natten frøs indtil 10° . Barometret stod højt og roligt, og Nedbøren var i April Maaned meget liden. Men i Maj og Juni var der flere Perioder med Slud og Regn, samt af og til Taage. Sneen paa Solsiden af Fjeldene begyndte allerede at smelte i April.

Efter Beboernes Udsagn har Vejret i det Hele taget været, som det plejer at være. Begyndelsen af Vinteren, indtil Slutningen af Januar, havde dog været usædvanlig mild paa Grund af de vedholdende nordostlige Vinde. Senere have NO.-Vindene ikke blæst saa stærkt som sædvanligt, medens NV.-Vindene have havt større Styrke. Tillige har Foraaret været koldere og mindre regnfuldt end sædvanligt. Om Sommeren plejer det at være stille, klart Vejr, kun afbrudt af enkelte ganske korte

Regnbyger. Først mod Slutningen af Sommeren blive Vindene i Reglen stærkere og Regnperioderne længere.

Hvad Isforholdene angaaer, da saaes i Slutningen af Sommeren 1884 kun mindre Partier Is paa Havet noget fra Land. Fra den 10de September begyndte der at komme stærk Dønning og Brænding, som med stormende Kuling voxede til en Højde, jeg ikke har seet andre Steder, og i 2¹/₂ Maaned kunde man selv fra over 2000 Fod høje Fjeldtoppe ikke se Spor af Stor-Is nogetsteds tilsøs. De stadige NO.-Storme førte nu og da tildels sammenhængende Kalvismasser Syd paa, og disse kunde enkelte Dage dæmpe Brændingen, men snart efter var der atter et oprørt Hav.

Fra den 25de November til Midten af Januar viste der sig undertiden en betydelig Mængde Stor-Is udfor Kysten, som kunde fryse sammen til en sammenhængende Masse og fast til Kysten; men Stormene brød altid snart efter Isen op igjen og førte den bort, hvorefter der atter indtraadte stærk Brænding. Fra Midten af Januar vare store Ismasser samlede udenfor Kysten, hvorfor Brændingen fuldstændig ophørte, og hele Fjorden tilagdes nu med Vinteris, som i kortere eller længere Perioder var sammenfrossen med Storisen. I de sidste Dage af Februar brød Storisen op og gik noget fra Land, og kort Tid efter, nemlig henimod Midten af Marts, brød derpaa Vinterisen i Fjorden op. Storisen blev dog liggende udenfor Fjordens Munding og laa ofte i længere Tid tæt ind til Land, men kom saa godt som aldrig ind i Fjorden. Med det stille Vejr i Slutningen af Maj begyndte Stor-Isen at sprede sig, og en stærk NV.-Føhn i de sidste Dage af Juni og de første af Juli satte den endelig overalt langt tilsøs.

Efter de Indfødtes Forklaring gaaer Stor-Isen altid fuldstændig bort fra Kysten om Efteraaret, ihvorvel stærke NO.-Vinde dog ofte kunne brække større eller mindre Partier Is los nordligere, der da passere forbi *Angmagsalik*-Egnen om Efteraaret eller i Begyndelsen af Vinteren. Fra Februar begynder Storisen altid

at kunne sees til Stadighed. Undertiden kan den i Begyndelsen af Vinteren komme ind og fryse fast til Land og blive liggende saaledes til ind paa Foraaret. I Juni og Juli spreder Stor-Isen sig altid, hvis den ikke tidligere er sat bort fra Land af NV.-Storme.

Isen hindrer ikke Samfærdslen i nogen betydelig Grad, da den hyppigst gaar Syd efter i nogen Afstand fra Land. Af og til kan den vel presses ind paa Landet, men gaaer dog altid bort igjen, saasnart det bliver stille eller Fralandsvind. Fryser Stor-Isen hele Vinteren fast udenfor Landet, da beforder den meget Slædekjørslen og Isfangsten paa den jævne Vinteris i Fjordene; men hvis den derimod presses helt ind i Fjordene og fryser fast der, da hindrer den al Fangst og bringer Hungersnød med sig.

Havet er selvfølgelig Angmagsalikernes Rigdomskilde; thi foruden de Dyr, som findes i Havet, og som følge med Stor-Isen, fører Polarstrømmen Tømmer, Vrag o. a. m. med sig ind til Kysten. Det Tømmer, man hyppigst træffer, er Fyr. Stammerne ere dels oprevne med Roden, dels omhuggede, og det er ikke sjældent at se Drivtømmer paa 20 Fods Længde og med en Diameter af 1 Fod. Dernæst kommer der ofte Levninger af Skibsvrag, Baade og Tønder drivende ind til Kysten, hvorfra en stor Del af Beboernes Metalgjenstande hidrører. Som Exempel kan anføres, at for c. 40 Aar siden er der endog drevet et helt Skib forbi, og der hjembragtes da derfra 2 Kajakladninger af Jern. Ligeledes blev der fra Vraget af en Baad, som i Efteraaret 1883 drev ind til Land, erhvervet en Mængde mindre Jernstykker samt et stort Messingbeslag, som nu er uddelt i en Mængde Stykker til Beslag paa Fangevaaben, medens vi have hjembragt Resten deraf. Foruden Vraggoods, hvortil ogsaa hører Aarer, Hager, et svært Stykke Tømmer med en Jernbolt, og et Pickles Glas, er der endvidere i de sidste Par Aar fundet 2 norske Fiskekugler, 1 Kokusnød og 1 Bambusrør.

Isen fører ofte Stenarter med sig af andre Slags end dem, der forekomme i Landet, og saadanne benyttedes i tidligere Tid

til skærende og skrabende Redskaber. Endnu anvendes en rød Lersten, som pulveriseres og udrøres med Vand, hvorefter den bruges til Farvning af Træ ved at indgnides paa dette. Pimpsten, som Havet ogsaa fører med sig, anvendes til Beredning af Skind.

Med Hensyn til de orografiske Forhold i Omegnen af Angmagsalik, da er Landet højt og klippefuldt, og Fjeldene falde stejlt af mod Havet, medens Kysten er meget indskaaren. De tre Hovedfjorde ere: den 5 Mil dybe Sermiligak, den 9 Mil dybe Angmagsalik og den 15 Mil dybe Sermilik, der ere forbundne ved flere Sunde, som afskære tildels store Øer, paa hvilke over 2000 Fod høje Fjelde gaa lige ud til Havet. Ind mod Bunden af Fjordene stiger Fjeldenes Højde til over 6000 Fod. Mange mindre Bræer sees overalt paa Fjeldene og paa de indre Strækninger; men kalvende Bræer findes kun i Bunden af *Sermiligak* og *Sermilik*, og kun een af disse, nemlig den, som kommer fra den vestre Arm af *Sermilik*, udsender store Isfjelde i Havet. Der findes forholdsvis faa Sletter og større Dalstrøg, saa at kun kortere Kyststrækninger eller lavere Øer og Næs ere skikkede til Beboelse.

Bjergarten bestaar væsentlig af Gnejs og Granit. Af brugbare Stenarter findes kun Vægsten, hvoraf de Indfødte ligesom paa Vestkysten forarbejde Gryder og Lamper, og den hentes især Syd fra ved *Pikiutdlek* og *Inigsalik*. Andre nyttige Mineralier ere ikke fundne i Klipperne.

Naar Sneen om Foraaret smelter paa Landet, er dette bedækket med en ret yppig Vegetation, mest bestaaende af Lyng- og Mosarter. Landet har ingen Træsarter, som kunne anvendes; kun paa de mere begunstigede Steder findes lidt Pilekrat og Dværgbirk.

Af spiselige Planter skal jeg nævne:

tugdlerunat — *Sedum Rhodiola*,

nukut — Roden af samme,

nutugkat — Syrer,

kuaralik — Angelika,

nunat — Løvetand,
pukugak — Krækkebær,
tungujortit, ogsaa kaldet *kigitarnat* — Blaabær,
kugdlungasit, " " *sanit* — Blaabærblade (?),
ivsormitait, " " *tungusungitit* — Pileurt.

Af Tangarter spises:

imertigkat — Rødtang,
misarkat — Kløvertang,
svodluitit — Vildmandstarme (?),
miserarnat — Blæretang.

Til Rengjøring anvendes:

nujalat — Søgræs.

Der findes ikke andre Husdyr end Hunden, og den benyttes til Slædekjørsel. Den er middelstor, med spidst Hoved og opstaaende Ører samt stærkt krøllet Hale. Pelsen er meget tyk og i Almindelighed hvid med enkelte sorte eller brune Pletter. Helt hvide Hunde med mere rundagtigt Hoved ere ikke sjeldne.

De vigtigste Jagtdyr ere de samme Sorter Sæler, som findes paa Vestkysten, dog er der her forholdsvis flere store Remmesæler og spraglede Sæler. Disse findes her hele Aaret rundt ligesom Fjordsælerne, medens Klapmydser og Sortsider kun komme til bestemte Tider af Aaret. Mængden af de sidstnævnte Sæler, siger man, er aftaget meget¹⁾.

Narhvaler ere hyppige i Slutningen af Vinteren og om Foraaret, paa hvilken Tid de gaa ind og ud af Fjordene.

Hvalrosser ere sjeldne. Ligeledes ere Hvaler nu meget sjeldne, medens der i gamle Dage var mange.

Isbjørnen optræder periodisk med Storisen, og hvis der om Vinteren ikke findes megen Is, kommer der heller ikke mange Bjørne. Naar de indfinde sig om Vinteren, ere de meget fede, men gaa derefter i Huler, hvor de opholde sig en Maanedstid

¹⁾ Undertiden finder man om Foraaret døde Sæler paa Isen med Skind og Spæk aftaget.

og forlade dem i en meget mager Tilstand. I den Tid, Bjørnene opholde sig i Hulerne, gaa de dog et Par Gange ud for at fange Sæler. Disse Huler laves i Sneen oppe paa Landet og ere 10 à 20 Alen lange, saa at Bjørnene kunne spadsere frem og tilbage i dem. Hannens Hule ligger nærved Stranden, medens Hunnen har sin Hule længere oppe i Landet. I den fødes Ungerne, der ikke ere større end maanedsgamle Hundehvalpe, og de blive hos Moderen, til de ere fuldvoxne. Naar Moderen forfølges, og den har smaa Unger hos sig, bærer den disse i Flaben.

Hvide og blaa Ræve findes i Mængde. De hvide sættes der mest Pris paa, idet Skindene bruges til Huer. De blaa Skind anvendes mest til Pelse.

Paa den nordlige Strækning, ved Kialinek, jages fortrinsvis Narhvaler og Bjørne, som her findes hele Aaret rundt.

Tidligere fandtes ved Angmagsalik Moskusoxen ¹⁾, der kaldes *pangnek* ²⁾, Renen og Haren, der have samme Navne som paa Vestkysten; men disse Dyr ere nu udryddede. Tillige omtales et Dyr, som kaldes *parpaligamik uniakagtagdlik*. Det beskrives som et meget farligt Dyr, hvis Vaaben er en Hale af Jern (se Sagn Nr. 38 og 39) ³⁾. Enkelte fortælle, at de have seet et fabelagtigt Dyr, der ligner en Ræv, men har en rødagtig Farve og kan flyve. Det kaldes *avangiarsik* ⁴⁾.

Der fanges ikke mange Fugle eller Fisk ved Angmagsalik. Ryper og Ravne findes i stor Mængde, og Ryperne komme ofte om Vinteren i Flokke ned til de beboede Steder. Af større

¹⁾ Man fortæller, at Moskusoxyerne i gamle Dage ere komne til Landet med et Skib.

²⁾ Paa Vestkysten kaldes den *umingmak*, medens *pangnek* betyder en fuldvoxen Rensbuk (Kleinschmidts Lexikon).

³⁾ «Sagn og Fortællinger fra Angmagsalik» i et følgende Afsnit.

⁴⁾ Rink siger i «Eskimoiske Dialekter» S. 21, at Navnet paa Egernet er kjendt blandt Grønlænderne. Samme Sted oversættes *avingak* for Lemming, Mus eller Rotte, medens Kleinschmidt oversætter det ved: Muldvarp.

Landfugle ere Ørne og Ugler sjeldne, medens Falke ere temmelig hyppige.

Af Søfugle skal nævnes:

Ederfugle,
Graagæs,
Maager,
Ømmertes,
Alker (i Mængde ved Nytaarstid),
Ænder,
Lommer (disse yngle her),
Tejster og undertiden ogsaa
Svaner.

En nulevende Mands Bedstefader har fanget en *Isarukitek* (Gejrfugl), om hvilken fortaltes, at det var en meget stor Fugl, der havde ganske smaa Vinger med korte Fjer, og at den kunde opholde sig lige saa længe under Vandet som en Sortside.

Af Fisk skal særlig nævnes:

Angmagsæt'er (Lodder),
Hajer,
Lax,
Ulke,
Stenbidere,
Rødfisk,
Fjordtorsk og
Helleflyndere.

De sidste 3 Arter Fisk faa Angmagsalikerne kun, naar Klapmydserne bringe dem op til Overfladen.

Endelig skal jeg nævne som andre spiselige Dyr:

Blaamuslinger,
Sandmuslinger,
Søpindsvin,
Søsnegle og
Rejer.

II.

Navn — Udbredelse — Udseende — Klædedragt — Bolig —
Redskaber — Erhverv.

Den Gren af Eskimoerne, som af de sydligere boende Østgrønlændere kaldes Angmagsalikerne (*Angmagsalingmiut*), efter den tættest befolkede Strækning ved *Angmagsalik*-Fjorden, berejser Strækningen mellem den 65de og 68de Bredegrad paa Østkysten af Grønland.

Ved Angmagsalik forstaaes egentlig kun Strækningen, hvorpaa der fanges Angmagsæter, nemlig Egnen omkring *Kingak* i det indre af *Angmagsalik*-Fjorden, hvor ingen boer til Stadighed; men Folk komme hertil i Angmagsættiden fra hele Omegnen. Navnet bruges imidlertid af andre Østlændinge om hele den Egn, hvorfra Folk drage til Angmagsætpladsen.

Af selve Beboerne bruges Navnet *Angmagsalik* ikke mere, fordi en Mand ved Navn *Angmagsak* døde, og da Hedningerne ikke tør nævne en Afdøds Navn, saa døbttes Smaafiskene om til *Kersagkat*, og Fjorden omdøbtes til *Kulusuk* efter den beboede Egn paa den store Ø i Munden af Fjorden, hvor de fleste Folk bo. Beboerne, der tidligere kaldtes *Angmagsalingmiut*, kaldes nu *Kulusumiut*. Da Stedet imidlertid er bekjendt paa hele Østkysten og den sydligste Del af Vestkysten under Navn af *Angmagsalik*, og dette Navn tillige kjendes af alle deroppe, have vi bibeholdt det.

Beboerne kalde sig selv *Inik* eller *Täk* ɔ: Menneske, og de kjende ikke Ordet *Kalålek*, som de sydlige Vestgrønlændere og Labradorerne kalde sig selv i Modsætning til andre Folkeslag, og som man, uvist om med Rette, har formodet at hidrøre

fra det af de gamle Islændere anvendte Navn for Eskimoerne, nemlig «Skrælling»¹⁾.

De 3 Nabofjorde: Sermilik, Angmagsalik og Sermiligak ere deres Hovedbeboelsessteder. Paa hver Boplads i disse Fjorde findes kun eet beboet Hus, hvis Størrelse retter sig efter Antallet af Familier. Ved Sermilik var der i Vinteren 1884—85 4 beboede Steder, nemlig Ikatek, Sivinganarsik, Sivinganek og Akerninak, alle beliggende paa den østlige Side af Fjorden, med ialt 132 Mennesker. Ved Angmagsalik var der 7 beboede Steder: Tasiusarsik, Kangarsik, Norsit, Umivik, Ingmikertok, Kumarmiut og Norajik med ialt 225 Mennesker. Ved Sermiligak var der den Vinter kun eet beboet Sted, nemlig Nunakitit med 14 Mennesker.

Fra denne Egn foretages saavel nordefter som sydefter Rejser, der ofte vare et Par Aar. Nordefter rejses til Kialinek for at fange Narhvaler og Bjørne. I 1882 afrejste to Konebaade med c. 30 Mennesker dertil, fra hvilke man ikke senere har hørt noget. En tredie Baad, som ogsaa rejste derop, vendte tilbage til *Angmagsalik*, fordi Fangsten om Sommeren var daarlig; men, da de to andre Baade ikke vare betrukne, opsatte de til det paafølgende Aar at rejse tilbage, og man antager, at de ere sultede ihjel. Tidligere ere mange Mennesker døde af Hungersnød deroppe.

Sydefter rejses til Inigsalik og Pikiutdlek, hvor der overvintres og hentes Vægsten. Nogle gjøre endog længere Rejser til Igdloluarsuk og Akorninarmiut for at komme i Handelsforbindelse med de sydligere boende Østlændinge. Som Undtagelse var der i 1883 en Baad fra *Sermilik* paa Vest-

¹⁾ Jfr. Cranz: *Historie von Grönland*, Bd. I. S. 261, 331 og 337. Forts. 1770, S. 310 og 337. — Rink: *Eventyr og Sagn*, Supplement. S. 183 og 200. — Kleinschmidts *Lexikon*, S. 164. — Rink: *Eskimoiske Dialekter*, S. 23.

kysten¹⁾. I 1882 rejste denne sammen med 2 andre Baade fra *Sermilik* til *Igdlohuarsuk*. Efter at have overvintret her, rejste unge Mennesker fra alle tre Baadsbesætninger i en Baad sammen med en Baad fra *Igdlohuarsuk* til *Nanortalik* for at handle. Paa Hjemvejen naaede de kun til *Anoritok*, hvor de derpaa overvintrede 1883—84. I 1884 rejste de sammen med os videre til *Igdlohuarsuk*, hvor de to andre Baade sluttede sig til os, og rejste til *Umivik*, hvor de overvintrede 1884—85. I Sommeren 1885 vilde de endelig fuldende Rejsen til *Sermilik*. De have altsaa været 4 Somre og 3 Vintre undervejs. I 1884—85 overvintrede derfor 42 Mennesker ved *Umivik*. Paa Strækningen mellem *Sermilik* og *Umivik* overvintrede der ingen i den Vinter. Befolkningen beløb sig altsaa i det hele i Efteraaret 1884 til 413 Mennesker²⁾, idet man antager, at de, der ere rejste Nord paa, ere døde.

Handelsartiklerne ere Bjørneskind, spraglede Skind og Redskaber af Narhvaltand, som sælges til de sydligere boende Østlændinge for at føres til Vestkysten. Herfor faa de gammelt Jernkram, Tøndebaand samt enkelte aflagte Klædningsstykker af europæisk Fabrikat, som de sydligere Boende have tiltusket sig paa Vestkysten.

Angmagsalikerne ere middelhøje, slanktbyggede og velproportionerede. De have et velformet Hoved og ovalt Ansigt, markerede Ansigtstræk med fremspringende, ikke sjældent krumme Næser; men nogle have dog fremstaaende Kindben og lidt

¹⁾ Rink skriver i «Danish Greenland», Side 322, at der ifølge Meddelelse fra Assistent U. Rosing i 1860 ankom en Baad fra *Angmagsalik* til *Pamiagdlik*. Baadejerens Navn var *Samik*, og han beskrives som en Mand, der havde mistet Tærne og Enderne paa de fleste af Fingrene. — Efter de Oplysninger, jeg har erholdt, har ingen Baad fra *Angmagsalik*-Egnen tidligere i Mands Minde været paa Vestkysten. *Samik* er mulig født ved *Angmagsalik*, men var bosat ved *Umanak*, hvorfra han gjorde Handelsrejser til Vestkysten. Enkelte Personer fra *Angmagsalik*-Egnen have derimod paa Handelsrejser været paa Vestkysten.

²⁾ Se et følgende Afsnit: «Listen over Beboerne af Grønlands Østkyst» med tilhørende Bemærkninger.

skjæve Øjne. Ikke faa have Skjæg; dog udrykke de unge Mænd som oftest Skjægget. Munden er kraftig, ofte noget fremstaaende og omgiven af temmelig smalle Læber. Tænderne ere smaa, ligestore og velstillede, saa at Tænderne i Overmunden nøjagtig slutte til Tænderne i Undermunden; men de ere i en forholdsvis ung Alder allerede temmelig afslidte, og gamle Folks Tænder ere afslidte helt ind til Gummerne. Haar og Øjne ere i Almindelighed sortebrune. Mændene have tykt, stridt og rigeligt Haar, som i Reglen bæres uklippet. Vi have ikke seet Folk, der have været skaldede, og kun enkelte gamle Folk, hvis Haar var graahvidt. Fruentimmernes Haar er meget tæt og finere, men tillige kortere end Mændenes. Angmagsalikerne have et stort, hvælvet Bryst; Hals og Nakke ere velformede. Halsen synes kort paa Grund af det stærkt udviklede Bryst. Armene ere fortrinligt udviklede, men Benene ere det mindre i Forhold til det øvrige Legeme. Man maa dog beundre den Kraft og Udholdenhed, som de udvise paa lange, besværlige Vandringer.

Hænderne ere smaa og fyldige med hvide Negle, som for det meste bæres meget lange. Enkelte have lange, smalle, knoglede Fingre. Fødderne ere smaa og velformede, men med lav Vrist. Mændenes Gang er elastisk, let og med udadvendte Fødder, derimod er Løbet tungere, vraltende, med stive Arme, krogede Knæer samt med korte, hurtige Skridt. Fruentimmernes Gang er tung, vraltende, lidt foroverbøjet, og de ere stærkt hjulbenede. Armene holdes stivt ud til Siden med indadvendte Albuer.

Hudfarven er blaalig gul. Efter *Hanseraks* Sigende have Børnene en blaa Plet paa Krydset. Denne breder sig efterhaanden over hele Kroppen, naar de blive ældre. Huden er meget blød og fin paa de Steder, der ere bedækkede med Klæder, naar de ere i det Fri¹⁾.

---

¹⁾ Se forøvrigt foranstaaende Afsnit: «Bidrag til Østgrønlandernes Anthropologi» af Cand. med. Søren Hansen.

Saa godt som alle Fruentimmer ere tatoverede med et Par korte Streger mellem Øjenbrynene og en lidt nedenfor Næseroden, ligesom ogsaa med et Par korte Streger paa Hagen. Arme og Hænder og tildels Benene ere mere eller mindre tatoverede med retlinjede Figurer og smaa Streger, som ofte dække større Partier. Nogle Fruentimmer ere tillige tatoverede paa og mellem Brysterne. I Almindelighed siges der, at det er til Pryd og Fornøjelse, at Tatoveringen skeer, men alligevel forbindes den Tanke dermed, at de ville blive dygtigere til deres Arbejde. Mændene ere kun undtagelsesvis tatoverede, og da kun med enkelte mindre Streger paa Arme og Haandled «for at kunne harpunere godt». Af og til have de tillige nogle Streger i Ansigtet til Pryd. Undertiden skeer dog ogsaa Tatoveringen i farlige Sygdomstilfælde. Tatoveringen foregaaer ved at sy gennem Huden med en sodet Senetraad.

Mændene bære en lang Sælskinds Pels, *anorak*, med Haarene indad, og som naaer ned over Hofterne. Den er forsynet med Hætte til at trække op over Hovedet og er forneden noget tilspidset, saavel forpaa som bagpaa. *Anorak*'en er saa vid over Brystet, at Armene med Lethed kunne trækkes ud af Ærmerne og holdes inde ved Krøppen, hvilket meget hyppigt gjøres, naar det er koldt (Tav. V og Træsnit Nr. 7). Pelsen er meget blød og af en gulagtig-hvid Farve, kantet med hvide Skindlister af Bjørn, Hund eller ufødt Sæl og ofte tillige indsyet i Sømmene med hvide, afhaarede Skind. Undertiden syes Pelsen af Ræveskind, ovenpaa hvilket der sættes tyndt Sælskind, som paasyes i Striber af hvidt og mørkt Skind (Tav. V). Man siger ogsaa, at der bruges Ravne- og Alkeskind til Pelse. Over den egentlige Pels bæres i daarligt Vejr eller i Kajak en Pels af samme Snit, som er syet af Sælhunde-Tarmskind ¹⁾.

¹⁾ I «Kort Vejledning i det kgl. ethnografiske Museum» af C. L. Steinhauer, S. 32, er anført en saadan Pels under Navn af «Balearpels».

Inderst paa Kroppen bæres et Par ganske smaa Benklæder af nogle faa Tommers Højde, som sidde fast omkring Laarene og kun netop formaa at dække Kjønsdelene (Tav. VII og XX). De ere syede af Sælskind med Haarene udad og ere i Almindelighed smukt broderede. De kaldes *natit*. Paa Bopladsen bæres sjeldent, selv i den stærkeste Kulde, andre Benklæder end disse. Men i Kajak, paa Fangst, eller naar de fjerne sig fra Hjemmet, bæres herover et Par Benklæder, der foroven tilsnøres over Hofterne udenpaa Pelsen. Forneden gaa de ned over Knæerne og bindes udenpaa Støvlerne¹⁾.

Støvlerne, der som oftest naa op over Knæerne, bestaaer af Inderstøvlen med Haarene indefter og kantet med Sælskind, og Yderstøvlen, der i Almindelighed er af Vandskind, men som dog ofte om Vinteren ere lodne og smukt broderede. Om Sommeren bruges undertiden Halvstøvler, af hvilke kun de indre naa op til Knæerne, medens selve Støvlerne naa til midt paa Benene og ere rigt broderede. Støvlesaalerne ere meget opbøjede over Foden, saa at de faa Udseende som Træsko (Tav. XX).

Om Vinteren bruges udenpaa Anorak'en en Yderpels med Haarene udefter og forsynet med tyk Bjørneskinds Kantning saavel forneden som omkring Ansigtet (Tav. VI og Træsnit 2). De gaa et godt Stykke ned over Hofterne og ende bagtil i en Spids²⁾. Lidt ovenfor denne Spids sees i Skindet Sælhundehalen, der er opsprættet og indsyet. En saadan Overpels laves undertiden af Bjørneskind (Tav. XXI). Hyppig haves om Vinteren

---

som bæres af Østkystens Beboere ved deres overtroiske Fester og Aandebesværgelser». Dette maa bero paa en Fejltagelse; thi ved de omtalte Fester bæres, ligesom sædvanlig i Hus, ingen Klæder undtagen *natit*.

- 1) Paa Østkysten kjendes ikke det paa Vestkysten almindelige Ord for Støvle: *Kamik*.
- 2) Istedetfor Sælskinds-Pelsene, saavel Inder- som Yderpels, bruges paa Vestkysten, baade af Mandfolk og Fruentimmer, korte Ederfugleskinds-Pelse, der ere betrukne med et let Overtræk af Bomulds- eller Uldtøj.

Bjørneskinds Benklæder af Form som de andre. Til Isfangst bruges ligeledes Overtrækssko af Bjørneskind samt Sælskinds-Vanter med een Tømmelfinger og med Haarene udefter. Den venstre Vante er undertiden af Bjørneskind.

I Kajak bruges om Vinteren eller i Søgang udenpaa Anoraken en Tarmskindspels og derover igjen en Vandskindspels, som gjerne er smukt broderet og forsynet med kunstigt udskaarne Knapper og Perler (Tav. XXI). Denne tilbindes omkring Hovedet og ved Hænderne, og naar Manden sidder i Kajaken, smøges dens nedre Rand udenom Ringen omkring Mandehullet. Tarmskindspelsen benyttes hyppigt ikke alene i Kajak, men ogsaa paa Land, især i fugtigt Vejr. Pelsene ere enten klare, gjennemsigtige eller hvide, matte. For at faa Tarmene hvide og matte, lader man dem fryse, saa at de tørres i Kulden førend de beredes.

Om Sommeren, naar Vandskindspelsen ikke bruges, haves i Kajak en smukt broderet Halvpels, der fra Kajaken gaaer op i en Spids paa Ryggen. Undertiden bærer Kajakmanden tillige en anden Halvpels af Form som en afstumpet Anorak, og som er syet af hvidt, afhaaret Skind (Tav. XX)¹⁾. Vanterne ere i Kajak, som sædvanlig, af Vandskind.

Den saakaldte Springpels, *kardligpásalik*²⁾, brugtes i gamle Dage ved Hvalfangsten. Den er syet af Vandskind med Pels, Benklæder, Vanter og Støvler i Et. Man kryber ind i den gennem et Hul midt paa Livet, som siden sammensnøres. Endnu er der en enkelt, som af Overtro gaaer med en saadan Pels.

Om Sommeren, naar Mændene ikke slaa deres Hætte op over Hovedet, bæres i Kajak meget elegant udseende Huer af hele, hvide Ræveskind med Halen hængende ned ad Ryggen.

¹⁾ Halvpelse af lignende Form forfærdiges paa Vestkysten af hvidt Bomuldstøj.

²⁾ I Vestgrønland kaldes den *aterdlak*.

Undertiden ere de forsynede med en Skygge af Træ, der gjerne er smukt paalagt med Ben og malet med rød Farve eller Sod; men Skyggerne kunne ogsaa være af Skind og broderede (Tav. XX).

Tillige bruges Huer med brede Pulle, der ere udspændte om en Træring og forsynede med Skygge. I tidligere Tid havde man Huer af denne Form, syede af Skind af ufødte Sæler; nu er dette sjeldnere, idet det er afløst af europæiske Tøjer, hvorover der korsvis sættes et smallere rødt Baand paa et bredt hvidt Baand.

Endelig bruges ogsaa Huer af høj Kalotform, som ere særdeles rigt broderede (Tav. XXXIX).

I Stedet for Huer anvendes ofte kun Skygger, dels uden, dels med en bred Kant forneden (Tav. XXXIV—XXXVI). De ere ofte rødmaledede og meget rigt paalagte med udskaarne Benornamenter. Hensigten med de sidstnævnte brede Skygger, der kaldes *ingekitak*, er at skjærme Øjnene mod det fra Isen tilbagekastede Sollys. Om Vinteren ved Slædekjørsel benyttes Snebriller af Træ, der enten ere udskaarne som en Halvmaske eller bestaa alene af et Stykke Træ, hvori der er en Sprække til at kunne se igjennem (Tav. XX).

Det lange, nedhængende Haar holdes tilbage af en Art Grime, der er udsyet med Fiske-Øresten eller Perler af Ræveben eller af europæisk Fabrikat (Tav. I, II og XX). I Almindelighed bæres Haaret langt og har aldrig været berørt af noget skærende Instrument, og det ansees endog for at være farligt at miste noget af Haaret. Enkelte faa dog allerede fra Børn af deres Haar kort afklippet, enten alene i Panden eller ogsaa hele Hovedet rundt ved Hjælp af Højtænder (Tav. XXVI), fordi man ifølge Overtro ikke tør lade Haaret komme i Berøring med Jern. De, hvis Haar afskæres, have ingen Snipper paa Pelsen, ligesom ogsaa Kløerne af de Sæler, de fange, blive afskaarne og kastede i Søen, og endvidere skæres Ører og Hale af deres Hunde som Hvalpe. Paa de Remmesæler, der fanges af Folk, hvis Haar ikke skæres, flaaes et Par Striber af hver Baglalle, som blive hængende ved Skindet.

Korsvis over Bryst og Ryg bæres en Vandskinds Rem, i hvilken der haves Amuletter (Tav. VII og XX), der indsættes foran paa Brystet eller bagpaa Ryggen og bestaa for det meste af Træsplinter. Undertiden bruges ogsaa Baand om Overarmen som Amuletter, nemlig til at give et langt Liv.

I Hus og Telt bære Mændene kun de smaa Underbenklæder foruden Haagrime og Amuletbaand.

Fruentimmernes Pelse (*amaut*) have omtrent samme Snit som Mandfolkene, men ere dog meget videre over Ryggen (Tav. IX) og have meget større Hætter, i hvilke de bære de mindre Børn. Pelsen sidder altid udenpaa Benklæderne, og Spidserne for og bagtil ere meget længere end Mændenes. De ere undertiden en halv Alen lange og benyttes til at binde sammen mellem Benene, naar det er fygende eller koldt Vejr. Et langt Baand paa Brystet tjener til at binde rundt omkring Ryggen for at forhindre, at Barnet, som sidder der, glider ned. Kvinder, der ikke have Børn, have *Anorak*, hvis Snit mere ligner Mændenes, men deres Hætter ere dog altid spidse og næppe saa store, at de kunne gaa op over Hovedet (Tav. IV og VIII). Yderpelsen, med Haarene indefter, har aldeles samme Snit som Inder-Pelsen, og begge ere meget smagfuldt broderede med hvidt Skind i alle Sømme. Foran paa Brystet findes et Par fremstaaende Udsyninger, fra hvilke der hænger Baand ned. Saadanne Baand findes ogsaa paa Ryggen saavel af Mændenes som af Fruentimmernes Pelse og ere kun til Pynt. Ofte anbringes Perler paa disse Baand. Ovenover Skindpelsene bære Fruentimmerne undertiden i fugtigt Vejr smukt broderede Tarmskinds Pelse.

Benklæderne sidde ovenover Hofterne, men naa kun ubetydeligt under Skrævet¹⁾. Kun paa lange Vandringer i streng

¹⁾ Fruentimmerne paa Vestkysten lade deres Benklæder gaa ned til Kamikerne, men foroven sidde de nedenfor Hofterne, og da de tillige bære en meget kort Ederfugleskinds Pels, fremkommer der derved et, mindst et Kvarter bredt Stykke, hvor kun Chemisen dækker Maven.

Kulde ombindes det nøgne Laar med et Stykke Skind. I Hjemmet bruges ikke disse Benklæder, men alene et trekantet Stykke Skind, som dækker Kjønsdelene og holdes paa Plads ved Remme over Hofterne. Fra Remmene hænge som Pynt ofte mange Baand, hvorpaa der undertiden er trukket Perler. Disse smaa Benklæder hedde ligesom Mændenes *Natit* (Tav. X og XXII).

Støvlerne gaa op over Knæerne og have Form som store Ridestøvler med meget vide Skafter og med et Hak fortil foroven. Saavel Inderstøvler som Yderstøvler ere kantede med Bjørne- eller Hundeskind. Støvelfoden er ligesom Mændenes.

Fruentimmernes Haar sættes op i en mægtig bred Top, som ombindes med en Skindlap, hvorfra nogle Perlerader hænge ned over Haaret. Paa Pandehaarene er der trukket smaa Perler, som hænge ned over Panden (Tav. VIII). Naar det er koldt, bindes om Hovedet et Skind, som ofte er smukt broderet. Til et saadant Hovedtørklæde bruges undertiden Remmesælens fine Overhud, hvori Haarrødderne sidde. Denne er sort og ligner Tøj (Tav. XXII).

Amuletterne bæres enten i Haartoppen, i Snippen foran paa Pelsen eller ogsaa i et Baand om Overarmen eller Anklen, derimod ikke i Brystrem som Mændenes.

Til Pynt bæres i Ørene et Stykke udskåret Tand eller en Tintriangel¹⁾, som gjerne hænger i en Perlesnor, eller hvorfra der hænger Perler (Tav. IV og XXII). Omkring Halsen bæres et Halsbaand af Skind med langt nedhængende Perler paa Brystet. Hjemmedragten bestaaer kun af Haarbaand, Halsbaand og *Natit*.

Fruentimmerne ere i Almindelighed meget renlige og have altid Haaret smukt opsat. Mændene ere derimod mere skidenfærdige. Al Vask, saavel af Haar og Hud som af Klæder, skeer i Urinballen.

---

¹⁾ Tidligere brugtes ogsaa Triangler, udskaarne af Tand; to saadanne Par findes i Samlingen.

Børnenes Klædedragt bestaaer, saalænge de i det Fri bæres i Hættten paa Moderens Ryg, kun af en længere Anorak. Naar de ikke mere bæres paa Ryggen, er Klædedragten ligesom de Voxnes, kun uden *Natit*, og Pigebørnene have ingen Haartop.

Skindene til Klæderne garves i Urinballen, og de blødgjøres ved at gnides, strækkes og skræbes med Sten. Tænderne ere et vigtigt Redskab til Skindenes Beredning, idet de med Tænderne fastholde Skindene, medens de skræbes og strækkes.

Klæderne syes med Jernsynaale og Senetraad. Synaalen skæres ud af Tøndebaandsstumper og hamres derefter, liggende paa en Sten, med en Stenhammer. Naaleøjet laves med en meget lille Jernspids, der sidder i et Haandtag. Det bores fra begge Sider ved Drejning med Haanden og jævnt Tryk. Efterat Naalen atter er udhamret og sleben paa Sten, er den færdig. Naalene haves i alle Størrelser, fra meget store, flade Naale til Betrækning af Kajak, indtil ganske fine Brodeer-Naale, hvori man næppe kan se Naaleøjet. Alle Synaale, undtagen de omtalte meget store, ere firkantede. Det er Fruentimmerarbejde at forfærdige Naalene (Tav. XIX).

Senetraad forfærdiges af Hale-, Ryg-, eller Lalle-Sener samt Halse af Sæler, eller ogsaa af Narhvalsener. Den flettes og snoes til Traad i alle Tykkelser, nemlig fra Traad til Konebaadssyning indtil Brodeertraad. De enkelte Traade trevles op med Fingrene ¹⁾, hvorefter de rulles paa Kinden, og Glatningen af den færdig flettede Senetraad foretages mellem Tænderne.

Til Syning anvendes endvidere Syprene af Narhvaltand, Rynkeben til at rynke Skind med, og Syringe eller Fingerbøller, som udskæres af Skind af Remmesælen (Tav. XIX).

Fruentimmernes vigtigste Redskab til alt Slags Arbejde er

¹⁾ •Kgl. ethnografisk Museum• S. 31: •Kamme, der maa antages at have været brugte ved Udspaltning af Sener og til Fletning af grovere Senetraad. Denne Anvendelse af Kamme er aldrig iagttaget. Det hjembragte Dusin Kamme ere alle Redekamme til Haaret.

Krumkniven. Den er gjerne dannet af et Stykke Tøndebaand, der ved Hjælp af to Grene af Ben er forbundet med et Haandtag af Træ (Tav. XIX).

De omtalte smaa Perler bleve tidligere lavede af Angmagsæt'ernes Ryghvirvler, hvoraf nogle ere farvede med Blod (Tav. XXII). Perlerne ere saa smaa, at man kun i Forstørrelsesglas kan se, hvoraf de ere. Større Perler forfærdiges dels af Sten, især af en grøn Sten fra *Kujutilik*, dels af Sælernes Tænder eller af de smaa Ben i Rævefoden. Nu bruges meget Glasperler, som faaes fra Vestkysten; men det er kun de ganske smaa, af Størrelse som Angmagsæt-Ryghvirvlerne, der særlig sættes Pris paa.

Om Vinteren bo Angmagsalikerne i Huse, byggede af Græstørv og Sten. Et saadant Hus bestaaer kun af eet Rum, der er 24 til 50 Fod langt, efter det Antal Familier, der bo sammen, og 12 til 16 Fod bredt. Husene ere i Almindelighed byggede paa skraatliggende Terræn tæt ved Havet, og med Forsiden, hvorpaa Vinduer og Husgang findes, vendende imod Havet (Tav. XXIII). Der tages mindre Hensyn til Retningen for Huset, end til det passende Terræn og let Adgang til Havet. Murene ere byggede ned i Jorden, og Bagmuren, hvis Overkant hyppig er i Niveau med Jordoverfladen, er noget længere end Formuren. Tagryggen, der er af svært Drivtømmer, ligger over hele Husets Længde og hviler paa Støtter. Fra Tagryggen ligger svært Tværtømmer ud til Murene, og derimellem anbringes igjen en Mængde Stykker spinkelt Træværk. Træværket tildækkes med store Plader Græstørv med Græsset nedefter; herovenpaa kastes et Lag Jord, som atter dækkes med Græstørv med Græsset opefter, og endelig lægges gamle Skind derover.

Paa Forsiden af Huset findes Husgangen og tre Tarmskinds-Vinduer, hvoraf det ene, som er mindst, i Almindelighed sidder over Husgangen, medens de to andre sidde hver paa sin Side af denne. Husgangen er som oftest midt paa Langsiden af Huset,

men danner en mindre Vinkel med Façaden. Den er 20 til 30 Fod lang, og midt paa Længden kun indtil 3 Fod høj. Selve Indgangen fra det Fri er høj og ofte dannet af Træværket til Teltindgangen. Bunden af Gangen ligger et Par Fod dybere end Husets Gulv, og dens Loft rager ikke højt op over dette. Gangen er bygget af Græstørv, Sten og Træværk ligesom Huset. Gulvet i Huset er belagt med store, flade Sten, medens Gangen ofte dannes af selve den faste Klippe.

Det Indre af Huset er beklædt med Græstørv og betrukket med Skind, naar saadanne haves. Den bageste Halvdel af Husets Indre er optagen af en Træbrix paa $1\frac{1}{2}$ Fods Højde og 6 Fods Brede, og hviler paa en Afsats af Sten og Græstørv langs Bagmuren. Paa Forsiden af Huset og ved Endevæggene er der en smal Brix, som alene dannes af Brædder, og Vinduesbrixen fortsættes ind i dybe Vinduesnicher. Hovedbrixen beboes af de gifte Folk med ugifte Døttre og Smaabørn. Den deles mellem de forskellige Familier, saa at hver Familie faaer et Rum paa 3—5 Fods Brede efter Antallet af Personer. En 4 Fod bred Brixplads er stor nok til en Familie, bestaaende af Mand, 2 Koner og 6 Børn. Langs Forsiden af Brixen staa Støtterne, som bære Tagryggen, og fra disse hænger et Stykke Skind, der naaer $1\frac{1}{2}$ Fod op over Brixen, og hvis inderste Ende er op-hængt i en Kobberem (Rem af Sælsskind) under Taget. Det danner Skillevæggen mellem Familierummene, dog gaar det ikke helt ind til Væggen, men efterlader en Gang langs Husets Bagside, hvor man altsaa kan færdes fra det ene Rum til det andet. Brixene ere beklædte med Skind og benyttes baade til Seng om Natten og til Sidde- og Arbejdsplads for Fruentimmer og Børn om Dagen. De gifte Folk ligge om Natten med Fødderne ind mod Væggen, medens de ugifte Fruentimmer ligge ved Fodenden ¹⁾. De ugifte Mand-

¹⁾ I «Brudstykker af en Dagbog holden i Grønland i Aarene 1770—1778 af Hans Egede Saabye» skrives Side 112: «Brixen er deres Seng; men deres ægteskabelige Seng er under Brixen.» Denne lagttagelse bekræftes i «Udtag af Missionær P. Kraghs Dagbog» 1. Del, Side 30, hvor det

folk og større Dreng, saavel som tilfældige Gjæster, ligge paa Vinduesbrixen.

Sengetæpperne forfærdiges af Sæl- eller Hunde-Skind med en Bjørneskindskant foroven. Hvert Foraar, naar Beboerne flytte i Telt, laves nye Tæpper, som oftest af de Over-Pelse, de have brugt om Vinteren. Tæppet benyttes med Haarsiden ind- eller udefter, og ovenpaa ryes alle Slags gamle Klædningsstykker med Haarsiden udefter. En hel Familie tildækkes med samme Tæppe, medens Gangklæderne benyttes som Hovedpude.

Hver gift Kone har sin Lampe staaende paa en Platform af Sten foran Brixen og ved den ene Side af Familiens Beboelsesrum, saaledes at to Nabokoner have Lamperne staaende paa en fælles Platform. Lampen er en aflang, flad Skaal, udskaaren af Vægsten, og hviler paa en udhulet Træklods, hvori den overflydende Tran opsamles. Træklodsens staaer igjen paa 3 à 4 Ben paa Platformen (Tav. XXIV). Som Væge bruges fint hakket Mos, der anbringes langs den ene Rand. Spæk lægges i Skaalen, der gives lidt Heldning mod den Side, hvor Vægen er placeret, og ved Hjælp af en Lampepind af Jern med Træhaandtag holdes Vægen brændende med 1 à 2 Tommer høj, klar Flamme.

Udenfor Lamperne staa Vandballerne, der ere af fortrinligt Bødkerarbejde. Staverne ere pløkede til Bunden og sammenføjede med Træsøm, der gaa skraat fra den ene Stave ind i den anden. Langs Overranden ere to og to Staver forbundne med Benbeslag. Ballerne ere forsynede med en Tværstok, der sidder fast i to forlængede Staver. Vandet skaffes tilveje ved et tilskaaet Stykke frossen Sne, der anbringes mellem Tværstokken og Randen. Det afsmeltede Vand øses, naar det skal bruges, op med en Træøse med langt Skaft.

---

omtales, at en Del Grønlændere sov under Brixen. Vi have ikke iagttaget eller hørt noget om denne Skik; men jeg skal dog her bemærke, at en Kone omtalte, at hun ofte maatte sove paa Stengulvet, fordi hun ikke kunde taale Heden paa Brixen.

Undertiden ere Ballerne forsynede med et Sugerør, der gaaer igjennem en af Staverne, og som foroven har et Mundstykke af Ben (Tav. XXV). Jeg antager, at Vandballerne i Almindelighed kunne rumme $\frac{1}{2}$ Tønde Vånd.

Over Lampen hænger oppe under Taget en Tørrehæk af Træpinde, fra hvilken Gryden hænger saaledes, at den kan forskydes enten ind over Lampen eller tilbage, fri af denne. Gryderne ere ovale, dybe Kar, der ere tyndt udskaarne af Vægsten. Tørrehækken benyttes til derpaa at tørre Støvler og andre Klædningsstykker, medens andre Hækker og Indretninger, hvorpaa forskellige Gjenstande hænge til Tørring, ere anbragte oppe under Taget, hvor der er Plads til dem.

Rummet under Brixen benyttes til Henlægning af Skind samt af Forraad, som Folkene have taget ind i Huset. Tillige staaer her: Urinballen, Spækkar og Kjødbakker. Urinballerne ere af forskjellig Størrelse, men i Reglen mindre end Vandballerne. De ere lavede ligesom disse, dog uden Tværstokken, og benyttes til Beredningen af Skind. Spækkarrene ere forfærdigede som Spaanæsker, dog med tykke Bunde, hvori Spaanen er sømmet fast. Disse Kar haves i mange Størrelser og Former og laves af tyndskrabt Fyrremateriale, der, for at kunne bøjes, opvarmes over Lamperne efterat være gjenneblødte i Søvand, hvorefter de sammensyes eller sammensættes med Trægler (Tav. XXV). Kjødbakkerne dannes af udhulede Træklodser i alle Størrelser og af Form som vore Lerkar. De indlægges som oftest i Kanten ligesom Ballerne med smaa Stykker Ben for ikke at flosse op. Vi have seet et Kjød- eller Spæk-Trug af denne Slags, der var udhulet af en Stamme af Rødfyr. Det var 3 Fod langt og 1 Fod bredt.

Foran eller under Brixen staa Mændenes Kasser, hvori der opbevares alt, hvad der vedrører deres Redskaber. De bruges som Skammel af Mændene, naar de sidde paa Brixen og arbejde. Kasserne ere sømmede sammen af brede Brædder og ofte forsynede med meget snilde Laase (Tav. XXV). Da Angmagsalikerne

øjensynlig først for nylig ere komne ud over Stenalderen, ere deres skærende Redskaber yderst primitive. Saaledes bruges til Forarbejdelse af Fangeredskaber, Konebaade og Kajak'er kun en Kniv, der er lavet af et Stykke Tøndebaand, og som oftest kun er 1 Tomme lang. Stenknive bruges ikke som Arbejdsredskaber af den nuværende Generation, og kun ældre Folk kunne erindre, at deres Forældre have benyttet dem; men man kan dog endnu træffe dem liggende i deres Kasser, endog gode Exemplarer med Skaft paa, der ere opbevarede som Erindring (Tav. XVIII). Man brugte Stenene dels som de fandtes ved Stranden, dels raat tilhuggede som Flækker, og enkelte smukt tilslebne. De sagde, at man med Stenknive i gamle Dage kunde bearbejde Træ og Ben, lave Konebaade og skære Ornamerter, kort sagt, gjøre alting lige saa godt som nu med Jern. Bearbejdelsen af Træ skete naturligvis kun ved Skraben. Fuglepile, ligesom lildels Harpunspidser (*savikatak*, paa vestgrønlandsk: *tukak*) bruges endnu af og til af Ben.

Borene laves i Form af Dril, nemlig med en Bue, hvormed Rotationen frembringes, og et Mundstykke, der styrer Boret. Tidligere havdes Bor med Benspids, men nu henytttes udelukkende Jernspidser, der ere forfærdigede af Søm. Buen er ofte meget smukt indlagt med Ben, og Mundstykket bestaaer som oftest af en Benknokkel med naturlig Huling i (Tav. XVIII).

Savene ere meget smaa og i Almindelighed lavede i Form af Buesave. De ere forfærdigede af Tøndebaand eller Blik, og benyttes til at save i Ben og Tand.

Paa Støtterne, som adskille Brixerummene, hænge Fruentimmernes Knive, Redekamme, broderede Skindlapper med Syaale, Fingerbølholdere, Kroge til Senetraad og Indretninger til at sno og flette Traaden med (Tav. XIX).

Til Hus-Inventariet hører endvidere Fyrtøjet. Ilden frembringes ved at dreje en haard Træpind, hvis Ende helst maa være vædet i Tran, hurtig rundt ved Hjælp af et Stykke

Kobberem, idet den samtidig med et Haandtag, hvori der er et Benleje, der passer til den øvre Ende af Pinden, presses ned i en Huling i en Træklods. Der maa altsaa være to Personer om at gjøre Ild, idet den ene bringer Pinden til at rotere, medens den anden presser den ned i Hulingen (Tav. XXIV). Begge støtte Træklodsen ved Hjælp af Fødderne og anvende al Kraft paa Arbejdet. Saasnart der kommer Gnist i Træmelet, der dannes i Klodsen, bringes der livlig Glød ved at vifte med Haanden, hvorefter Gløden skræbes ud i en egen Slags Mos, hvori der pustes Ild. Paa denne Maade kan der gjøres Ild i en utrolig kort Tid.

Udenfor Huset findes Spækgravene, som ere byggede af Sten. Undertiden findes der ogsaa et lille Legehus til Børnene, forsynet med Husgang, Brix etc. Her have Børnene deres Lamper brændende og opholde sig om Vinteren.

Naar Folk ere paa Rejse og ikke kunne naa frem til de sædvanlige Overvintringssteder, blive de ofte nødte til at bygge Hus paa øde Strækninger. Disse Huse ere smaa og byggede alene af Sten uden Anvendelse af Græstørv, enten fordi der paa saadanne Steder ikke findes Græstørv, eller fordi Huset er bygget saa sent, at Jorden har været frossen eller snebelagt. Disse Stenhuse har man tættet med Sne, som har været opkastet omkring dem, og Levninger af saadanne findes ved *Igtutuluk*, *Nuerniagartek* og *Ukievirajik*.

Man siger, at Folk undertiden have bygget Snehuse til at arbejde i, men jeg er ikke sikker paa, om der ikke hermed kun er ment Snevolde, bag hvilke man staaer i Læ og arbejder.

Fra sidste Halvdel af April til Slutningen af September bo Angmagsalikerne i Telt (Tav. XII); i et saadant bo kun nærbeslægtede Familier. De rejses over en Buk, hvorpaa der i en Halvkreds lægges lange Lægter, som undertiden med den anden Ende hvile paa en Jordvold. Teltet betrækkes med store sammensyede Sælskinde, hvoraf det inderste Betræk har Haarene paasiddende og vendende indefter. Herudenpaa

anbringes Vandskind, der i Almindelighed bestaaer af tre Breder, saaledes at den øvre Brede gaaer et langt Stykke ud over den nedre. Den Del af Skindene, der ligger paa Jorden, betynges med store Sten. Fra Bukken hænger et Tarmskinds Forhæng, som ofte er smukt udsyet af Tarme, der ere præparerede paa forskjellig Maade og derfor have forskjellig Farve. Det Indre af Teltet er indrettet ligesom Huset, idet den bageste Halvdel er dannet til Brix. Foran denne staaer Lampen og Vandballen, og langs Forsiden af Teltvæggen staa Kasserne. I det dækkede Rum udenfor Forhænget staaer Urinballen. Da Angmagsalikerne flyttede ud i Telte, bleve disse opslaaede paa Sneen. Kun sjeldent kunde en saa stor Strækning, som var nødvendig til Teltplads, skuffes fri for Sne. Nogle Folk sagde ogsaa, at de den første Nat, efter at være udflyttede i Telt, havde frosset. Dette undrede mig ikke, thi Brixen var kun hævet et Kvarter over Sneen. Naar dertil kommer, at det paa den Tid frøs 10 Grader om Natten, og at Beboerne ikkedestomindre ligesom ellers fuldstændig klædte sig af, uagtet Lamperne om Dagen ikke havde opvarmet Teltet, maa man undre sig over disse Folks Haardførhed.

Baadene, der som sædvanlig roes af Fruentimmer, ere mindre end de, der bruges paa Vestkysten, og ere heller ikke byggede saaledes som Vestkystens Baade; thi medens disse ere sammenbundne, er Træværket i Østlændingenens Baade falsat sammen (Tav. XVII). Dimensionerne af en stor Baad er:

Længden	26 ¹ / ₂ Fod,
Breden i Bunden . .	2 ³ / ₄ -
— foroven	4 ¹ / ₂ -
Højden.	2 ¹ / ₄ -

Skindbetrækket til en saadan Baad bestaaer af 7 Remmesæl- eller Sortside-Skind. Flere Baade ere saa smaa, at der kun bruges 5 Skind til Betrækket. Man benytter meget korte Aarer, som have runde Blade. I Almindelighed ro to Personer paa samme

Tofte. Aarerne løftes højt i Vejret, og der tages meget korte, hurtige Aaretag. Det er ikke ualmindeligt, at der kun haves to Roersker til en Baad. Sejl kjendes ikke.

Konebaadene benyttes som Befordringsmiddel, hvormed de om Sommeren rejse om med al deres Ejendom.

Saa vel Konebaade og Kajak'er som ogsaa tildels Telte blive hvert Foraar forsynede med nye Skind.

Om Vinteren benyttes til Rejsmiddel samt til Fangst Hundeslæderne. Disse ere lange og smalle og bagtil forsynede med brede Opstandere. De ere sammenbundne med Kobberremme, og under Mederne ere de beslaaede med Ben. Dimensionerne af en Slæde af almindelig Størrelse er:

Længden	5 $\frac{1}{4}$ Fod,
Breden forneden . . .	1 $\frac{1}{2}$ -
Højden	$\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ -

Mederne staa skjævt udefter. Opstandernes Højde er 2 Fod og Bredden ved Slædens Overrand noget over 1 Fod (Tav. XV). For saadan en Slæde spændes 3 til 8 Hunde ved Siden af hverandre. De styres af Pisken, hvis lange Snert nærmest ved Skaftet er betrukket med store Perler. I Skaftets nedre Ende findes en Tok af Ben og en Hage af Bjørnetaud. Hviles der under Slædefarten, bliver Slæden vendt rundt og Hundenes ene Forpote stukken op i Selen, saa at de kun kunne bevæge sig paa de tre Ben. Hundene kujoneres forfærdeligt og behandles ofte barbarisk. En Hund, der var slem til at bide, blev kureret derfor ved først at blive halvkvalt med en Kobberrem, hvorefter Spidserne bleve hamrede af Tænderne med en Sten. I Almindelighed spises Hundene kun i Trangstider og hænges i saa Tilfælde. Om Sommeren, naar man ikke har Brug for Hundene, sættes de ud paa en lille øde Ø, hvorfra man paa meget lang Afstand kan høre deres gjennemtrængende Tuden.

Om Foraaret kombineres ofte Slædefart og Baadfart, idet Baaden sættes paatværs af to sammenbundne Slæder. Paa denne

Maade rejste i Foraaret 1885 to Teltbesætninger allerede i Maj Maaned fra *Sermilik* til *Inigsalik*.

Om Vinteren anbringes Baadene med Bunden opefter paa svære Træstøtter eller Sten, der hæve dem højt op over Jorden. Under Baadene opbevares Kajak'er, Fangeredskaber, Skind og Forraad, som ere tagne hjem fra Forraadskamrene. Antallet af Telte, Baade og Kajak'er, sammenstillede med Vestkystens, sees i Bemærkningerne til «Liste over Beboerne».

Angmagsalikernes Næringsvej er Jagt, især efter Sæler. Om Sommeren skeer al Jagt fra Kajak'erne, der ere gennemgaaende længere og bredere end Vestkystens, og ende bagtil i en opadgaaende Spids (Tav. XIII). Der er ligesom ved Konebaadene lidt Forskjel mellem Bygningsmaaden af deres Kajak'er og Vestlændingenes. Angmagsalikerne ere ikke saa gode Kajakroere som Beboerne paa Grønlands SV.-Kyst; idetmindste hændte det flere Gange, at vor Kajakmand fra Vestkysten gik ud paa Fangst, medens Angmagsalikerne erklærede, at der var for megen Sø eller Vind. Jeg antager, at der paa den sydlige Del af Vestkysten, i Forhold til Antallet af Kajak'er, er flere, end ved Angmagsalik, som efter at være kændrede i Kajak, atter kunne rejse sig. Dette hidrører selvfølgelig fra, at Angmagsalikerne kun drive Kajakfangst i Sommer-Halvaaret. Tidligere, siger man, har det ikke været ualmindeligt, at Fruentimmer gik i Kajak. Nu er der kun to Fruentimmer, der gjør det, og de bo paa den sydlige Del af Østkysten ved *Akorninarmiut*.

Jagten fra Kajak skeer som sædvanligt hos Eskimoerne med Harpun, der ved en Rem er forbundet med en Blære, samt med Lændser, Blære- og Fugle-Pil (Tav. XIV). Da denne Fangst er beskrevet mange andre Steder, skal jeg ikke opholde mig ved den, men kun nævne nogle Enkeltheder ved Redskaberne, der afvige fra Vestkystens¹⁾.

¹⁾ Otto Fabricius har i «Videnskabernes Selskabs Skrifter» 5. og 6. Bind givet meget nøjagtige Beskrivelser over Grønlandernes Fange-Redskaber.

Harpunerne ere snart Vingeharpuner, snart have de Dup paa Enden. De bevægelige Harpunspidser (*igimak*) ere af Narhvaltand eller Bjørneben. Den løse Harpunspids (*savikatak*) er af Narhvaltand med Jernspids. Vingerne ere af Bjørneben, snart Laarben, snart Skulderblade. Duppen er af Narhvaltand eller Ben. Vingeharpunerne ere mellem Vingerne forsynede med et Skraaplan, svarende til et lignende paa Kaste-træet. Denne Indretning synes at være bedre end Vestlændingenens, hvor en Dup paa Kastetræet griber ind i en Huling mellem Harpunvingerne, og antoges ogsaa derfor af vor Kajakmand.

Fangeblæren, der har været i almindelig Brug indtil for faa Aar siden og endnu benyttes, er dannet af to smaa Netside-skind, saa at der fremkommer en Dobbelt-Blære. Fordelen ved denne fremfor en enkelt stor Blære, som bruges paa Vestkysten, er, at naar den ene gaaer i Stykker, holder dog den anden, samt, naar Fangeren fra Kajak arbejder med den dræbte Sæl for at puste Luft ind i den, for at den kan flyde, kan han støtte sig til Blæren, uden at denne kæntrer rundt, hvad man ikke kan gjøre ved en Enkelt-Blære. Kajakstolen, hvorpaa Fangeremmen mellem Harpunen og Blæren opskydes, er ofte forfærdiget som en Buk, der danner et Kors, hvorpaa fremstaaende Benknapper forhindre Linen fra at glide ud (Tav. XIV).

Lændserne ere større og tykkere end de, der bruges paa Vestkysten. De ere ofte indrettede til at kaste uden Hjælp af Kastetræ. Spidserne ere enten af Ben med en Stump Jern paa Enden eller, hvad der er hyppigst, af Jerntøndebaand, som ere hamrede runde. De foretrække disse, fordi de frembringe et mindre Hul. Lænderspidsen er tilbundet med meget længere Kobberemme end paa Vestkysten.

Spidserne paa Fuglepilene ere undertiden af Ben, og Takkerne ere forfærdigede af Bjørneben.

Ligeledes har Rink i «Grønland geografisk og statistisk beskrevet» nøjagtig skildret Kajakfangsten.

Aarerne ere hyppigt rigt besatte med Ben eller Narhvaltand. Enden af Bladene ere noget bredere end de, der bruges paa Vestkysten, men de løbe smalle til mod Midten.

Ofte ere Benknapperne paa Kajak'en udskaarne i Former, som skal forestille Sæler. Kajakstolen og Kastetræet til Harpunen ere ligeledes ofte rigt udstyrede med Figurer af Tand. Haandtag og Tværstykker paa alle Slags Remme til at binde det fangne Dyr med, og hvori det slæbes, ere udskaarne i Form af Sæler.

Jeg skal her omtale nogle Skikke ved Kajakfangsten.

Remmesæler, Klapmydser og Sortsider deles mellem de Fangere, der have været tilstede ved Fangsten, men dog kun højest i 5 Parter. Selv om en Fanger alene har dræbt Sælen, men en eller flere andre Fangere komme til ham, førend han har faaet den gjort færdig til at bugseres hjem, maa han give dem Part i den. Det er dog muligt, at sidstnævnte Skikk kun gjælder Remmesæler og den første Klapmyds og Sortside, som en Fanger faaer om Foraaret. Den første store Remmesæl, som en Mand fanger i en Sæson, bliver ligefrem plyndret af alle Tilstedeværende, ikke alene selve Pladsens Beboere, men ogsaa af Folk fra andre Bopladser. Til Fangerens egen Part hører dog altid Hoved og Bryst.

Naar en Mand fanger sin første Klapmyds om Foraaret, og han endnu boer i Hus, da maa den ikke spises førend tre Dage efter, selv om Folkene lide af Hunger. Hvis et Telt ikke er forsynet med nyt Skindbetræk om Foraaret, maa Klapmydser og Sortsider ikke tages ind i det før efter nogle Dages Forløb. Tidligt i Foraaret fik en Mand Part i en Klapmyds. Han tog den ind i Teltet for at skære den op og udtage Senerne. Teltbetrækket var rigtig godt, men havde været benyttet Efteraaret i Forvejen. Da Klapmydserne senere bleve meget sparsomme, blev denne Mand ugleseet af de andre, fordi han ved sin Adfærd havde bevirket, at Sælerne vare blevne vrede og derfor vare gaaede bort fra Kysten.

De Indfødte turde ikke sælge os en hel Sæl, uden at Fangeren selv bemægtigede sig noget af den, helst en Stump af Snuden. Flere Gange maatte vi endog love at kaste Hovederne af de købte Sæler i Havet, naar vi havde spist dem.

Jeg har allerede tidligere nævnt, hvilket Forhold der er imellem Maaden at bære Haaret paa, Snittet paa Pelsen og Op-skæringen af de fangne Sæler, og skal derfor her kun nævne — efter *Hanserak's* Dagbog — et Exempel paa, hvorledes en saadan Skik begyndte: En Dreng, der fornylig havde faaet Kajak og tidligere ikke havde fanget, harpunerede en Remmesæl. Dyret blev slæbt ind i Teltet og slagtet der, hvorpaa Drengens Haar (første Gang) klippedes, Kløerne paa Sælens For- og Baglaller afskares, og Haaret og Kløerne kastedes i Havet. Da en gammel Kone skulde berede Skindet til Støvlesaaler og afskrabede Haarene, fremsagde hun en Tryllesang. («*Ija, ija*, Remmesælen har jeg spist; nej, den største Del har jeg spist, *i ja, i ja* — —»).

Hanserak har iagttaget, at en Fanger, der kom hjem med en Sæl, dyppede sine Fingre i Urinballen og smurte det fangne Dyr med Urin paa Hovedet.

Om Vinteren, naar Isen tildækker Fjorde og Bugter, vedligeholde Sælerne Aandehuller i den, selv om den bliver nok saa tyk. Aandehullerne ere meget smaa og sidde i Toppen af lave Is-Blærer paa omtrent $1\frac{1}{2}$ Fods Diameter. Naar der ingen Sne er paa Isen, ere de meget lette at opdage. Jægeren sidder paa Lur ved Aandehullet paa en trebenet Stol og passer paa, naar Sælen stikker Snuden op i det for at drage Aande. Den stikkes da i Snuden med en lille løs Harpun, der sidder paa Enden af en kort Stage (Tav. XV), og hvorfra en Fangerem fører hen til Jægerens venstre Haand. Ved Hjælp af en Tok, der sidder paa den anden Ende af Harpunstangen, gjøres Hullet saa stort, at Sælen kan trækkes op. Under denne Fangst bæres Bjørneskinds Støvler eller Sandaler uden paa de andre Støvler, ligesom ogsaa Stolene ere forsynede med Bjørneskindsstumper under Benene for at forhindre enhver Lyd, hvoraf Sælerne vilde

bortskræmmes. Denne Fangstmaade hedder: *nigparpok*, og benyttes saavel af Cumberland-Eskimoerne som af Point Barrow-Eskimoerne samt endnu af og til paa den nordlige Del af Vestkysten¹⁾.

En anden Maade, hvorpaa der fanges Sæler om Vinteren, bestaaer i, at der i Isen hugges to Huller. Det ene gjøres et Par Fod stort i Diameter og omgives af en lav Is- eller Snevold. Det andet, der hugges tæt ved Siden af, gjøres kun netop saa stort, at Harpunstangen kan gaa igjennem det. Denne er en meget lang — indtil 20 Alen lang — og meget tynd Stang, paa Enden af hvilken der sidder en lang, tynd, løs Harpunspids med en Kobberem i. Denne Harpun har en særegen Form, som, saavidt vides, ikke tidligere har været jagttaget hos Eskimoerne (Tav. XVI). Stængerne ere ofte meget kunstigt sammensatte af 3 à 4 Stykker med mellemlagte Benstykker, og en saadan Harpun kaldes: *ituartil*. Til denne Fangst maa der være to Mand, hvoraf den ene ligger paa Isen og kigger ned igjennem det større Hul, idet han har et Klædningsstykke over Hovedet for bedre at kunne se i Vandet. Han retter Harpunstangen, som holdes langt nede i Vandet af den anden Mand, der staaer oprejst. Denne, der har Stangen i højre Haand, har Fangeremmen, der staaer i Forbindelse med Harpunen, i venstre. For at lokke Sælerne til, sidder der nede ved Harpunspidsen to udskaarne Benstumper, som vibrere paa gjennemskaarne Fjederposer. Saasnart en Sæl er under Harpunen og kan stikkes, raaber den kiggende *«kæ»*, og den anden Mand stikker rask til. Denne Fangstmaade kaldes *ituartorpok* og benyttedes ogsaa tidligere paa den nordlige Del af Vestkysten, men er saa godt som ganske gaaet i Forglemmelse der²⁾.

Naar Sælerne om Foraaret for at sole sig krybe op paa Isen igjennem de Huller, de selv frembringe, liste Folkene sig krybende hen til dem, idet de bevæge sig og give Lyd fra

¹⁾ Rink: Grønland I, Side 125.

²⁾ Smst. Side 115.

sig som Sælerne. Foran sig skyde de paa en lille Slæde en Harpun, der sidder paa et langt Skaft (Tav. XV). Denne Harpun er af samme Slags som den ovenfor nævnte. Ofte tage de ogsaa smaa Sæler paa denne Maade med Haanden, uden noget-somhelst Vaaben, men ved saadan Lejlighed kan Sælen give sin Angriber nogle ordentlige Skrammer. Denne Fangstmaade kaldes: *arpok*.

I et af de Sagn, som blev os meddelt, omtales, at der fangedes Sæler i Garn. Ved nøjere Forespørgsel forklaredes, at man i gamle Dage fangede Sæler i Garn, som lavedes af Hvalbarder og fæstedes paa en lang Kobberem, der sattes tværs over et smalt Sund eller det Indre af en Fjord. Et saadant Garn er for omtrent 50 Aar siden fundet ved Julianehaab hængende ved et Isfjeld. Efter Traditionen har Vestlændingene ligeledes, før Europæernes Ankomst, fanget Sæler paa denne Maade ¹⁾, ligesom ogsaa denne Fangst udføres af Vesteskimoerne.

Naar en Mand er paa Fangst, bærer han sin Kniv i en Skindskede, der hænger paa det bare Bryst tæt op til Halsen i en Rem omkring denne. Med stor Lethed kan han faa fat paa Kniven og trække den op igjennem Halskraven paa Pelsen.

Til Isfangsten benyttes ofte Slæden, paa hvilken Lændseren, som her benyttes uden Kastetræ, fastgjøres. Paa Slæden transporteres Sælerne hjem.

Narhvalerne komme gjerne i Stimer om Foraaret, gaa ind i Fjordene, i Særdeleshed i Sermilik, og fanges med Harpun ved de større Vaager i Isen. Fra Kajak harpuneres de, naar de ligge oppe i Vandskorpen og udhvile sig efter at have spist. Deene Fangst foregaaer om Foraaret, naar Isen er gaaet bort.

De fleste Bjørne fanges, naar de gaa i Hule eller komme ud fra den. Naar Bjørnen opdages, slippes Hundene løs paa den og opholde den, indtil Jægeren kan komme til for at stikke

¹⁾ Inspektør Holbølls Betænkning ²⁰/₂ 1856 hos Rink: Samling af Betænkninger og Forslag 1856, Side 212.

den med Lændseren. Undertiden kan Bjørnen dog ogsaa gjøre Angreb paa Jægeren og slaa denne til Jorden, men gjør ham dog sjelden anden Skade end nogle mindre Bid og Rifter. Haves ingen Hunde, flygte Bjørnene i Almindelighed, naar de se Mennesker. Gamle Bjørne kunne dog være farlige; man fortalte saaledes om en Bjørn, som for c. 30 Aar siden spiste en Mand, hvortil endel Andre vare Vidne uden at kunne angribe den. Da en Mand ifjor Vinter knækkede sin Lændser i Kamp med en Bjørn, tog han en Kobberem og kvalte den med denne. Undertiden fanges Bjørnene i deres Huler. Der slaaes da Hul i Taget af Hulen, og Bjørnen stikkes gjennem dette med Lændseren, uden at den i saa Tilfælde gjør noget Forsøg paa at flygte ud af Hulen.

Tidligere fangedes Bjørne ogsaa i Fælder, der vare indrettede ligesom Rævefælder, nemlig med Falddør. Man nævner tre saadanne Fælder, der endnu kunne sees, nemlig en ved *Tugtilik*, der har tilhørt Østlændingenes Sagnhelt *Kasagsik*, en ved *Igdloluarsuk*, som skal være aldeles sammenstyrtet, og en mellem *Igdloluarsuk* og *Akorninarmiut* ved *Pudolik*, der har tilhørt Sagnhelten *Uiartek*. Fælderne vare byggede af meget store Sten og ikke større, end at Bjørnen netop kunde presse sig ind for at faa fat paa Løkkemaden, som bestod af en hel Netside. Fælden dækkedes af store Sten, og Falddøren hang i svære Kobberemme ¹⁾.

---

¹⁾ Paa Vestkysten findes ved *Nugsuak* en lignende Bjørnefælde, der ofte er nævnt og beskrevet, sidst af Assistent Steenstrup (i Medd. om Gr. V, S. 6), som slutter sig til den almindelige Opfattelse, at den er bygget af hollandske Hvalfangere. Han siger: «Af selve Grønlænderne kan den næppe være opført, da disse ikke vides at fange Bjørne i Fælder, ligesom den heller ikke minder om deres Bygningsmaade.» Jeg skal hertil bemærke:

1) Eskimoerne paa Østkysten af Grønland have ifølge Sagnene fanget Bjørne i Fælder.

2) Den første Fortælling, man havde fra Vestkysten om Oprindelsen til *Nugsuak*-Fælden, var, at en grønlandsk Herkules ved Navn *Tuningajek* havde bygget den. (Gieseckes mineralogiske Rejse i Grønland ved

Hajfangsten er ofte om Vinteren af stor Vigtighed for Angmagsalikerne. Man hugger en større Vaage i Isen og sænker gammelt Spæk, fastgjort til en Sten, ned i Vandet. Ovenover dette lægges Sælkjød, hvorfra Blod løber smaat ud i Vandet. Fangsten skeer, naar det er mørkt, idet Grønlænderne løbe omkring paa Isen og skrige for at lokke Hagerne op. Naar disse komme op i Overfladen, blive de staaende ganske rolige og lade sig stikke med Harpunen. Fangsten er ofte saa rigelig, at man paa Grund af Overflod holder op med at fange. Fruentimmerne deltage i denne Jagt.

Lax fanges i Elvene om Sommeren med en tregrenet Fork af Træ eller Ben, forsynet med Modhager, og de ydre Grene ere flade i Enden for at kunne stødes imod Stenene i Elven¹⁾. Om Vinteren fanges de gennem Huller paa Isen. En Sten, paa hvilken der sidder udskaarne Benstumper paa gjennemskaarne Penneposer, bevæges op og ned i Vandet for at lokke Laxen, der stikkes med en Harpun, bestaaende af to bevægelige Spidser, som, idet man trækker til i Stangen, drejes paa tværs i Fisken (Tav. XV). Undertiden fanges Lax ogsaa ved en Dæmning, der falder tør ved Lavvande og sættes udenfor en Elvs Udløb.

F. Johnstrup, S. 257). Senere fortaltes det, at den var opført af en mægtig Angekok, *Kunningajek* (Ann. f. Oldk. 1838—39, S. 244). Samtidig med dette sidste Sagn fremkom en Fortælling om, at Bygningen var udført af en overvintrende hollandsk Hvalfanger. Naar man seer, med hvilken Mistro Europæerne betragtede Fælden som et grønlandsk Arbejde, kan man, naar man kjender Grønlænderne, ikke undre sig over, at de ikke have modsagt, ja endog senere selv fortalt Oprindelsen overensstemmende med Europæernes Ønske.

3) Naar der siges, at Bygningsmaaden ikke minder om Grønlændernes, skal jeg kun bemærke, at Bjørnefælderne ere aldeles af den samme Konstruktion som Rævefælderne, samt at Grønlænderne ingen Grund havde til at bygge Fælder ligesaa lene som deres Huse med afvæxlende Lag af Sten og Jordtørv. Tillige skal jeg kun nævne, at man saavel paa Østkysten som paa Vestkysten af Grønland finder Huse, der under ordinære Forhold ere byggede uden Anvendelse af Jordtørv.

Ogsaa i Nærheden af *Igaliko* findes en Stenbygning, som efter Grønlændernes Udsagn skal have været en Bjørnefælde (G. h. M. III, S. 816).

¹⁾ Laxeforke af aldeles samme Udseende findes hos Alaska-Eskimoerne.

Angmagsæt'er fanges om Foraaret i sidste Halvdel af Maj og Juni Maaned ved *Kingak* i Angmagsalik-Fjorden. Alle Beboerne samles derinde, og Teltene ligge spredte paa det bakkede Terræn, som endnu tildækkes af dyb Sne.

Angmagsæt'erne øses op af Vandet fra Konebaade med store cylinderformede Øser, der ere lidt over 1 Fod i Diameter og i Højde og sidde paa en c. 15 Fod lang Stage. Øsen dannes af to Træringe, mellem hvilke der sidder c. 12 Tremmer. Disse gennemfettes med fine Kobberemme, ligesom ogsaa Bunden dannes af et Netværk af samme Materiale (Tav. XI). Fra Kajak stikkes Angmagsæt'erne med Lyster, dannet af tynde Træpinde, der sidde tæt ved Siden af hinanden. Hver en Plet paa Klipperne eller Græsset benyttes til at tørre Fisken paa, som derefter ordnes, trækkes paa Skindsnøre og oprulles i store Bundter for at opbevares til Vinterforraad.

Paa samme Maade, men dog vist kun til Fornøjelse, behandles nogle ganske smaa Fisk, som kaldes *iterdlarnat*.

Angmagsætroggen, ligesom ogsaa anden Fiskerogn, der samles mellem Tangen, er en meget yndet og velsmagende Spise.

Angmagsæt'erne indfinde sig gjerne, førend Vinterisen er opbrudt i den mellemste Del af Fjorden, medens den saavel udenfor som indenfor allerede er borte. Da alle Folk overvintre længere ude i Fjorden, tage de ind til Angmagsætpladsen ved kombineret Konebaads- og Slædefart, som ovenfor er omtalt ¹⁾.

¹⁾ Det synes mig værdt at lægge Mærke til, at Angmagsalikerne ligesaa lidt kjende Fiskeri med Krog som med Garn. Saavel Vest-Grønlænderne som ogsaa Vest-Eskimoerne ved Point Barrow kjende og benytte Krog-Fiskeri. Man har hos Vest-Grønlænderne fundet gamle, primitive Fiskekroge, som tyde paa, at de allerede længe have kjendt til denne Fangst. Point Barrow-Eskimoernes Fiskekroge synes derimod at være af nyere Oprindelse; thi, medens Lieutenant Ray's Expedition*) fik mange andre meget primitive Sten-Fangeredskaber, fik de ingen saa primitive Fiskekroge.

*) International Polar-Expedition to Point Barrow, Alaska. 1885. Side 75.

Af mindre Vigtighed er Fangsten af efterfølgende Dyr:

Ræve fanges i Fælder, der ere byggede af mindre Sten og forsynede med Falddør. Naar Ræven gaaer ind i Fælden og tager fat paa Lokkemaden, løsriver Remmen, hvori Falddøren hænger, og Faldstenen falder ned. Ræven fanges paa denne Maade levende.

Ryper fanges i Snarer, der sidde paa Enden af lange, ganske tynde Stænger. Snaren føres af Jægeren hen over Rypens Hoved, hvorefter der trækkes til, og Rypen er fanget.

Ravne fanges dels i Fælder ligesom Rævefælderne, dels skydes de med Flitsbue. Disse ere meget net dannede af Træ og Kobberem. Pilen er forsynet med Benspids ¹⁾.

Maager komme til Kysten tidlig om Foraaret i Begyndelsen af April og ere da meget fede, man siger, fordi de komme ude fra Isen, hvor de have spist Efterbyrden, naar Klapmydserne have faaet Unger. De fiskes med en Ben-Pind, der er fastgjort paa Midten til en Snor. Derefter sættes et Stykke Spæk paa, som holder den ene Ende af Pinden ind til Snoren. Naar Maagen sluger Spækket, hales til i Snoren, hvorved Benstykket drejes paa tværs i Halsen paa Maagen. De fanges ogsaa i Doner, som anbringes paa en c. 1 Fod lang Stok, der er fastbunden paa en Sten. Denne Fælde stilles paa et Stykke Spæk i Strandkanten, saaledes at Donerne netop ere i Vandoverfladen, og en Stump Spæk stikkes i et lille Hul i den øverste Ende af Stokken. Naar Maagen har spist den sidstnævnte Spækstump og vil hugge ned i Spækket, hvorpaa Snaren staaer, maa den stikke Hovedet ned gjennem en af Donerne og ¹⁾fanges derved (Tav. XV).

Om Foraaret sees af og til Svaner. Disse fanges ved at helde Tran paa Vandet. Svanerne formaa da ikke at flyve op

---

¹⁾ Otto Fabricius omtaler (Videnskabernes Selskabs Skrifter 1811 & 12, Side 242), at ganske lignende Flitsbuer benyttedes til Fuglefangst paa Vestkysten af Grønland.

fra den blanke Havflade, hvorfor Kajak'erne kunne nærme sig og harpunere dem.

I tidligere Tid fangedes foruden de Dyr, som her ere nævnte, tillige Hvaler, Rener, Harer og Moskusoxer.

Hvalerne fangedes fra Konebaade, som listede sig over dem, naar de laa og sov. Mændene vare til den Fangst forsynede med den ovennævnte Springpels. Harpunerne, med hvilke Hvalerne fangedes, vare forsynede med en to Fod lang Benspids, der paa Enden havde en c. 8 Tommer lang Stenspids. Til Benspidsen var fæstet i en bred Rem fire Fangeblærer, og til Stenspidsen en Blære, som sad fast med en Line gennem et Hul. Naar Hvalen var dræbt, blev den bugseret til et Sted, hvor den strandede. Folkene havde Kjød til hele Vinteren af en saadan Hval. Denne Jagt ophørte i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede, idet Hvalerne paa den Tid helt ophørte at komme til Landet. Undtagelsesvis er der endnu for faa Aar siden fanget en Hval fra Kajak'er.

Maaske noget tidligere end Hvalerne forsvandt ogsaa Rener, Moskusoxer og Harer. Disse Dyr jagedes med Buer, der forfærdigedes af Træ og Hvalbarder og havde Streng af Kobberremme. Ved *Kulusuk*, hvor der er forholdsvis store Sletter, skal der i gamle Dage have været mange Rener. Endnu sees de til Rensjagten brugte Skydemure, som ere meget sammenfaldne. Folkenes nøje Beskrivelse af Renernes, Moskusoxernes og Harernes Udseende, Levevis og Fangst viser, at den Tid ikke kan være saa fjern, da de opholdt sig i Omegnen af Angmagsalik. En gammel Mand ved Navn *Ilinguaki* fortalte, at han i sin Barn-dom, altsaa for omtrent 50 Aar siden, havde løbet efter en Ren, men uden at faa fat paa den. Tillige fortæller man, at de findes nordligere langs Kysten.

III.

Sociale Forhold — Husliv — Fødsel — Barndom — Ægteskab —
Dødsfald.

Angmagsalikerne anerkjende det som deres første sociale Forpligtelse at staa deres Husfæller og nærmeste Slægtninge bi. Uagtet de forøvrigt ikke ere underkastede vedtagne Love, vil det dog være indlysende af, hvad der i denne Beretning findes anført, at deres Samfundsliv er grundet paa Regler, hvis Tvang de stiltiende anerkjende som lovmæssige, og hvis Overtrædelse udsætte dem for Samfundets Misbilligelse. Disse Regler ville endog befindes i visse Retninger at sætte snævrere Grændser for den Enkeltes Frihed end civiliserede Samfunds Love.

Som tidligere nævnt, findes der kun eet Hus paa hvert beboet Sted. Et saadant Hus afgiver Bolig for indtil en halv Snes Familier, som ofte kunne være delte i flere Slægter ¹⁾. Som Overhoved i Huset fungerer den ældste Mand, naar han er en god Fanger eller har været det og har Sønner, som ere dygtige Fangere. Ved *Norajik* var f. Ex. den gamle *Milagtek* (Fig. 1) «Ældste» i Huset og førte Kommando over de andre, skjønt han var for gammel til at gaa i Kajak og paa Fangst. Men tidligere havde han været meget dygtig, og hans to Sønner vare flinke Fangere. Denne «Ældstes» Stilling beroer maaske mest paa en stiltiende Anerkjendelse af hans Autoritet, hvilket viser sig derved, at han betragtes som Vært ved Fremmedes Besøg, ligesom han ogsaa bestemmer Husets Deling og Ordning og afgjør, hvem han vil have boende i Huset. Vi have saaledes seet Exempel paa, at en Husherre har forbudt et ungt Menneske at bo i sit Hus. Han paabyder, naar der skal flyttes i Hus;

1) Se Fortegnelsen over Husbeboerne i Huset ved *Tasiusarsik* ved Tav. XXIII.

thi alle Familier maa samtidig flytte ind for at faa Huset opvarmet. Jeg hørte *Milagtek* ved en saadan Lejlighed beordre Vinduerne isatte og Lamperne tændte. Samtidig tændtes da et Dusin Lamper, som snart opvarmede Huset, saa at Klæderne kunde aftages.

Fig. 1. *Milagtek*.

Saa længe de bo i Hus sammen, nyde alle Husfæller godt af den Enkeltes Fangst og Vinterforraad, medens det dog tilkommer Ejermændene at bestemme, hvorvidt Forraadet skal tages ind.

Kun Fangere nyde Anseelse hos de andre; naar Folk i en yngre Alder miste Evnen til at fange, ere de ofte Skive for Andres Spot. *Angekok'*erne — hvorom der senere vil blive talt — spille i det sociale Liv ingen særlig Rolle. Saasnart Ynglingen er bleven en dygtig Fanger, kan han gifte sig, og han holder ikke op med at fange, førend han paa Grund af Svaghed tvinges dertil. En gammel, hvidhaaret Mand, der omtrent var

70 Aar gammel, gik endnu sidste Sommer i Kajak og fangede undertiden to Sæler om Dagen. Han hedder *Sanersak* og boer ved *Norsit* (Tav. VI).

Naar de Indfødte flytte i Telt, bo kun de nærmeste Slægtninge sammen, hvorved det Fællesskab ophører, som har hersket mellem Husfællerne.

Fruentimmerne have kun social Betydning, forsaavidt som de give Anledning til Uenighed mellem Mændene. Deres Stilling maa nærmest betragtes som tjenende.

Befolkningen paa een Boplads danne ligesom et Samfund for sig, der endog ofte ligger i Fjendskab med Folkene paa en anden Boplads. Saaledes kaldte Beboerne i den indre Del af Angmagsalik-Fjorden og de i den ydre Del hinanden for Kjæltringer. Ligeledes var Forholdet mellem Beboerne ved de tre forskjellige Fjorde. Dette hindrede dog ikke, at de syntes at staa paa den bedste Fod med hinanden, naar de kom sammen, fordi Gjæstfrihed er for dem en nødvendig Pligt.

Tyveri er ikke ualmindeligt mellem Angmagsalikerne, men begaaes vist lige saa ofte af Hævn som af Trang. Mord ere hyppige, naar man tager Hensyn til den sparsomme Befolkning. For disse Forbrydelser kjendes ingen anden offentlig Paataale end Trommesang, ved hvilken Parterne «synge hverandre paa», og Tilskuerne give deres Bifald eller Mishag tilkjende. En saadan Trommekamp er ikke afgjort paa en Gang, men gjentages ofte, idet Parterne rejse i Besøg til hinanden for at holde Trommedans, saa at Kampen kan udstrækkes til mange Aar. Hvis Angmagsalikerne blive fornærmede paa nogen, da holde de enten Trommedans med denne eller hævne sig ved Tyveri eller Snigmord. De skamme sig ikke ved at fortælle, at de have stjaalet eller ødelagt en andens Ejendom eller begaaet Mord, naar det er for at hævne en virkelig eller indbildt Forbrydelse.

Familiebaandet, det vil sige Blodets Baand, betragtes som en Forpligtelse til at staa hverandre bi under alle Omstændig-

heder. Derimod betragtes Ægteskabet ikke som noget Familiebaand. Medens saaledes Familieskabet i tredje og fjerde Led holdes i Agt, betragtes Konen kun som en Maitresse eller Tjenestepige, ved hvilken man kan skille sig, naar det skal være. Først naar Konen har faaet et Barn, er hendes Stilling mere sikker. Som det sig hør og bør, er Manden Numer eet i Familien; efter ham kommer Sønerne, selv om de ere ganske smaa, idet de betragtes som vordende Fangere, der skulle underholde Forældrene paa deres gamle Dage. Saalænge Forældrene leve, blive de fleste af Sønerne boende hos dem og bidrage til deres Underhold. Hvor der er flere Sønner, flytte dog undertiden de yngre til deres Koners Familier. Saalænge Faderen lever, beholder han faderlig Myndighed over Sønerne, som bo hos ham. Hvor der ingen Søn er i Familien, træder i Stedet Plejesøn eller Svigersøn.

Fruentimmerne tilbringe største Delen af Tiden paa Brixen, hvor de sidde med Benene overkors og have ingen andre Klæder paa end deres *Natit*. Her sidde de og præparere Skind, sno Senetraad, sy Klæder og brodere. Ofte vaske de sig i Urinballen; ikke alene Hovedet, men hele Kroppen vaskes, og Haaret sættes op i en smuk Top. Tillige passe de deres Børn og Gryden, hvis denne hænger over Lampen, men altid have de noget at bestille; thi, have de ikke anden Beskæftigelse, sysle de med Lampepinden i Lampen for at holde denne brændende med en smuk, klar Flamme. Disse Lamper brænde nemlig Dag og Nat, selv om det er nok saa lyst og nok saa varmt. Skjønt de mange Lamper og mange Mennesker foraarsage en kvælende Hede inde i Huset, er Luften dog ikke saa slet, som man skulde antage, naar man erindrer, at der findes saavel Spæk og halvraaddent Kjød som Urin derinde; men den lavtliggende Indgang befordrer en god Ventilation uden at forhindre Varmen i at trække ud.

Familiefædrene sidde foran paa Brixen med Fødderne paa den foranstaaende Kasse, medens de ugifte Mænd have Plads paa

Vinduesbrixen. Ofte sidde Folkene paa Gulvet paa Grund af den stærke Varme i Huset. Have de Arbejde paa Kajak'en, og det er koldt udenfor, tages den ind i Huset, hvor den omtrent opfylder det halve Rum af Gulvpladsen. Arbejde Mændene ikke paa deres Redskaber, bestille de i Almindelighed intet uden at spise, sove, fortælle om deres Jagt eller øve sig i Trommesang, hvis de skulle optræde mod en Modstander. De ledsage altid deres Fortællinger om Jagt med overordenlig livlige og betegnende Gestikulationer med Hænder og Arme. Enhver Bevægelse, Sælen har gjort, ligesom ogsaa enhver, Fangeren har gjort, omtales og beskrives. Under Fortællingen anskueliggjør den venstre Haand Sælens Bevægelser, og den højre Fangerens, nemlig saavel Kajak'ens Manøvrer som Armens Bevægelser i Brugen af Fangevaabnene. Fremstillingsevnen er ofte saa stor, at en Tilskuer, der ikke forstaaer andet end enkelte Ord af Sproget, dog kan følge Fortællingen. Naar der er Lejlighed til Fangst, ere Mændene selvfølgelig største Delen af Dagen ude.

Man har ingen faste Spisetider, men spiser hele Dagen igjennem. Dog maa man regne det for Hovedmaaltidet, naar Fangeren kommer hjem om Aftenen; thi da spiser han sammen med sin Hustru, hvad hun har færdig til ham, som oftest før end den hjembragte Fangst er skaaren op. Sælerne trækkes om Vinteren ind i Huset, hvor de flånses, et Arbejde, der ofte besørges af Mændene selv. Meget af Kjødet og Indvoldene spises raat, isærdeleshed hvis det er *mikiak* (halvraaddent), thi da spises vist alt raat. Smaa Børn, der endnu faa Die, giver man ligeledes af dette raa Kjød, som de fortære med Graadighed. Hajkjød spises for det meste raaddent; men, naar det koges friskt, da afrides det efter den første Kogning og koges derefter i andet Vand. Angmagsæt'er koges aldeles fortrinligt, liggende nøjagtigt paa Rækker i Gryden, og vendes og optages med en Fiskeske. Ræve og Ravne fortæres kun i Trangstider. Angmagsalikerne spise meget frisk Grønt, Rødder og Bær af de tidligere nævnte Arter, og opbevare det endog til Vinteren

i Spækposer. Frisk Tang spises hele Aaret rundt; i Trængstider kan det endog danne et af deres Hovednæringsmidler.

I Almindelighed lægge Angmagsalikerne sig meget tidlig til at sove om Aftenen; kun ved ekstraordinære Lejligheder, som naar der er Besøg, ved hvilke der udføres Angekokkunster, Trommedands eller Lege, kunne de holde ud til langt ud paa Natten.

Saasnart Konen bliver frugtsommelig, betragter Ægtefællen hende allerede som Moder til den vordende Fanger, hvorfor hun bliver behandlet med mere Omhyggelighed. Da hun selv er meget interesseret i, at Barnet skal blive en Dreng, anlægger hun i den Hensigt forskellige Amuletter, hvilket omtales paa et senere Sted. Af andre Skikke, som frugtsommelige Koner underkaste sig, skal jeg kun nævne, at en Mand, hvis Kone var frugtsommelig, af den Grund ikke tillod hende at sætte sig ned i vort Telt. Saavel denne Mand som andre opfordrede mig til at berøre deres frugtsommelige Koner paa Hænder og Ben, for hvilket man var mig meget taknemlig. For at den frugtsommelige Kone om Vinteren kan faa passende Motion, beordres hun ofte af Manden til at dandse. Denne Dands bestaaer fornemmelig i en vuggende og drejende Bevægelse i Hofterne, medens den dansende slaaer paa Tromme og synger. I den Tid Konen er frugtsommelig, maa hun selv koge sin Mad i sin egen Gryde og spise af sin egen Skaal. Denne Skik iagttages indtil to Maaneder efter Fødselen. Da der var Sultetid i vort Nabohus, og vor Kajakmand en Dag havde fanget en Sælhund, sendte en frugtsommelig Kone Bud til os, om hun maatte faa et Ribben; men, da alt Kjødet allerede var i vore Gryder, turde hun ikke modtage noget af det.

Naar Fødslen forestaaer, gaa alle Mænd og større Børn ud af Huset, hvis Vejret tillader det. De Folk, som blive tilbage i Huset, tage deres gamle Pelse paa, «for at Barnet skal blive en Dreng.» En ældre Kone assisterer ved Fødslen, under hvilken den Frugtsommelige ligger paa Hænder og Fødder,

undertiden dog ogsaa paa Ryggen. Navlestrængen overskæres enten med en Muslingeskal, eller ogsaa bider Moderen den selv over. Efterat Barnet dernæst er vasket i Urinballen, stryger Moderen det omkring Munden med sin Finger, som er dypet i Vand, og nævner samtidig Navnene paa de Afdøde, som Barnet skal opkaldes efter, først og fremmest den sidst afdøde i Distriktet. Disse Navne kaldes dog Barnet ikke ved, men det faaer et Kjendingsnavn. Strygningen med Vand omkring Munden, — der gøres med Ringfingeren, hvis det er en Dreng, med Pegefingeren, hvis det er en Pige — skal betyde, at Barnet skal ernære sig ved Havet. Første Gang, Moderen spiser efter Fødslen, faaer Barnet lidt med. Dersom det er et Sødyr eller en Havplante, der nydes, da anvender Moderen noget salt Vand ved Tilberedningen af Maden for Fremtiden, er det derimod et Landdyr eller en Landplante, da koges Maden udelukkende i fersk Vand. Naar Fødslen er tilende, blive alle Pelse, Vægge- og Brixeskind vaskede, ligesom ogsaa Tarmskindene for Vinduerne borttages. Er Barnet sygt, aftages Skindene og vaskes udenfor. Det er vistnok ingen Sjeldenhed, at der fødes vanskabte Børn. Disse tilligemed syge Børn, som antages ikke at kunne leve, ligesom ogsaa Børn, hvis Moder dør under Fødslen, og hvem ingen anden kan give Die, blive kastede udenfor paa Jorden eller i Havet for at omkomme. Vi kjende et Exempel paa, at et frugtsommeligt Fruentimmer ved Fødslen dunkede sig paa Maven af Utaalmodighed, og derved forvoldte Fostrets Død. Dette forargedes de andre meget over.

Første Gang Barnet faaer Anorak paa, erholder Moderen Foræringer af Husfællerne, og naar den aftages, trykker hun Munden til Barnets Bryst, Skuldre, Hofte og Navle med et sugende Kys «for at Barnet skal blive rask». Dette gjentages, hvergang Anorak'en aftages, indtil Barnet kan gaa; undertiden ophører man dog tidligere dermed. Naar Barnet faaer sin første Tand, og Forældrene have noget Forraad, uddele de af dette til alle Husfællerne. Børnene ammes, indtil de ere mindst et Par Aar

gamle, hvilket dog ikke forhindrer, at de allerede, medens de ere ganske smaa, faa tørret Kjød og Blod at spise. Et Barn, der var 3½ Maaned gammelt, blev madet med tørret Sælhundeblood. Saalænge Børnene ere smaa, bæres de i det Fri paa Moderens eller en Piges Ryg siddende i Amaut'en. De opvoxe i den mest ubundne Frihed. Forældrene nære en ubeskrivelig Kjærlighed til dem og straffe dem aldrig, selv om de ere nok saa gjenstridige. Man maa imidlertid beundre, hvor velopdragne de smaa alligevel ere. Vi hørte dog et Exempel paa, at et Barn blev straffet, idet det nemlig, da det græd stærkt, blev sat udenfor i Sneen, indtil det tav stille.

De almindelige Lege blandt Grønlænderbørn ere: Jagt, Roning i Kajak og Konebaad m. m. Drengene øve sig fra ganske smaa i selv at forarbejde Fangeredskaber, hvorved de faa en forbausende Færdighed i at lave saadanne en miniature, og der findes fortrinlige Exemplarer af dem i den hjembragte Samling. Med disse Vaaben begynde de at øve sig i Jagt, f. Ex. efter Spurve med smaa Flitsbuer eller Kastepile. Blandt Børnenes Legetøj skal jeg kun nævne Dukker og Dyr udskaarne af Træ. Af andet Legetøj, men som maaske mest benyttes af de voxne, findes: Møllevinger, Vingesnurrer, Bilbouquet, Snurre, «to Fugle, som spise» samt et Tankespil med Perler (Tav. XXVII).

Det afhænger meget af Forældrenes Velstand, i hvad Alder Drengen faaer Kajak, dog synes den almindeligste Alder at være omtrent 12 Aar. Førend de faa Kajak, deltage de i al Isfangst og desuden i Landjagt paa Ryper, Ræve og Ravne. En trettenaarig Dreng *Kakortok* havde allerede fanget 30 Sæler, den første for 3 Aar siden, og de fleste om Foraaret, naar de smaa Netsider ere krøbne op paa Isen, hvor de ligge og sole sig. Hans Fader, *Utuk*, var ikke mere god Fanger, men havde en stor Familie at forsørge, nemlig 2 Koner og 7 Børn, hvoraf ovennævnte Dreng var den ældste. Han skaffede Sønnen Kajak ved at stjæle en saadan fra en Dreng, der boede i Nabofjorden.

Børnene gaa i Hus og Telt fuldstændig nøgne, hvilket de

vedblive med, indtil de næsten ere voxne. Først da i omtrent 16 Aars Alderen anlægges *Natit*; «thi da skamme de sig for at gaa fuldstændig nøgne». Saasnart Ynglingen har faaet *Natit* paa, «begynde Fruentimmerne at smile til ham, og han er parat til at gifte sig.» De unge Piger gaa med udslaget Haar, men nogen Tid efter, at de i Huset have faaet Benklæder paa, sættes Haaret op i Top, hvilket er Tegn paa, at de ere giftefærdige.

De voxne Børn nære stor Hengivenhed for deres gamle Forældre og vise dem ofte Omhu og Opoffrelse. Jeg skal her nævne et Exempel paa sønlig Kjærlighed til en uværdig Moder.

Maratuk's Moder, *Angmalilik*, c. 50 Aar gammel, var gift med en yngre Mand fra *Kumarmiut*. Da hun var sin Mand altfor utro og desuden forrettede sit Husarbejde slet, pryglede denne hende. For at hævne Moderen snigmyrdede *Maratuk* Stedfaderen engang, da de vare ude i Kajak. *Angmalilik* forførte strax efter *Avgo*, en stor Angekok, som har havt mindst sex Koner, til at ægte sig, skjøndt han iforvejen var gift med hendes Datter. Denne blev saa krænket derover, at hun gik ud og druknede sig. I Slutningen af Februar vilde *Angmalilik* tilligemed sin Mand, hans nye anden Kone og flere andre foretage den lange Vandring over Isen fra *Serniligak* til vort Overvintringssted, fordi de længtes efter at se os og vort Hus. Touren var meget besværlig, thi de gik lange Strækninger i Sne indtil Maven. Da de kom til *Amagak* i *Angmag-salik*-Fjorden, kunde *Angmalilik* ikke mere gaa og var næppe istand til at aande. De andre maatte forlade hende og bragte Efterretningen til *Kumarmiut*, hvorfra hun blev afhentet i Slæde, halvdød af Frost. Ved *Kumarmiut* blev hun nu liggende i halvanden Maaned mellem Fjender og var meget syg, nemlig med Frost i begge Ben og Laar, saa at hun ikke kunde røre sig. Hendes Søster *Nakitilik* sagde til mig, at, selv om *Angmalilik* døde, hvad alle ventede, at hun skulde, saa vilde hun (*Nakitilik*) ikke sørge over hende,

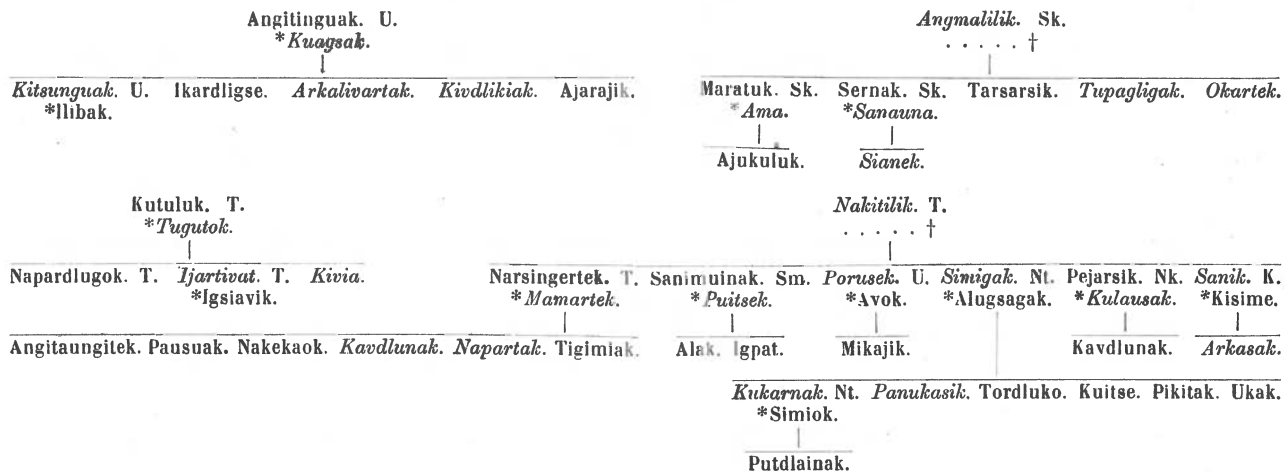
fordi hun havde giftet sig med sin Datters Mand. Da der blev nogenlunde fremkommelig Slædeføre, kom *Maratuk* under stort Besvær for at afhente sin syge, gamle Moder til Hjemmet. Slæden førtes ind i Huset ved *Kumarmiut*, hvor hun blev lagt paa den, og kjørtes lige ind i Hjemmet ved *Sermiligak*. *Maratuk* sagde senere til mig, at Moderens Ben vare aldeles opsvulmede af Frost, saa at det vist ikke varede længe, inden hun var træt af at leve og derfor gik ned til Havet og druknede sig.

Østlændingene gifte sig ofte, førend de blive fuldvoxne, nemlig saasnart de ere istand til at forsørge en Kone. Grunden til, at de gifte sig, er nærmest for at have en Kone, som kan holde deres Tøj i Orden og berede deres Fangst. Vi have seet Exempel paa, at en Moder sagde til sin Søn, at han »skulde gifte sig; thi hun kunde næsten ikke mere se at sy». Af den Grund forekommer der ofte mærkelige Ægtepar, idet et ganske ungt Menneske kan være gift med en Kone, som kunde være hans Moder. Disse tidlige Giftermaal ere ogsaa Grund til hyppige Skilsmisser; thi, saasnart Ægtefolkene af en eller anden Grund ere kjede af hinanden, skilles de igjen, saa at det er ganske almindeligt, at de have været gifte tre til fire Gange, inden de faa Børn. Vi have seet Exempler paa, at saavel Mænd som Kvinder have været gifte sex à otte Gange. Først naar der er kommet Børn, indtræder der i Almindelighed fastere Forhold. I Reglen hengaaer der flere Aar i Ægteskabet, inden der kommer Børn, hvilket vel har sin Grund i, at saavel Mænd som Kvinder gifte sig, førend de ere fuldvoxne. Nærbeslægtede, selv Sødskendebørn, gifte sig ikke med hinanden, derimod er det ikke ualmindeligt, at sammenbragte Børn blive gifte. Hvorledes een Families Medlemmer ere spredte over alle *Angmugsalik*-Distriktets beboede Steder, sees paa omstaaende Liste.

Dygtige Fangere have ofte to Koner. Naar en Kone ikke kan overkomme Beredningen af de Skind, Manden erhverver, antages en anden undertiden paa Opfordring af den første. Ligeledes antages undertiden en anden Kone, for at Manden

En Families Fordeling paa forskjellige Bopladser.

1. Angtinguak, Kutuluk, *Angmalilik* og *Nakitilik* ere Sødskende.
2. De med Antikva trykte Navne ere Mænd, og de med *Kursiv* Fruentimmer.
3. * betyder gift med.
4. Bopladsen staaer efter Navnet med følgende Forkortelser:

Tasiarsik. T.
 Kangarsik. K.
 Norsit. Nt.
 Umivik. U.
 Norajik. Nk.
 Sermilik. Sm.
 Sermiligak. Sk.

sikkert kan have to Roersker til sin Baad. Flere end to Koner kjendes der intet Exempel paa. Det lastes, naar nogen paa samme Tid er gift med to Søstre, ligesom ogsaa, at en Mand, der er gift med en Pige, gaaer hen og gifter sig med dennes Moder. Dog er der nogle, der gjøre det, og vi kjende Exempler paa begge disse Tilfælde.

Skjønt der for hver 100 Mandfolk findes 114 Fruentimmer, ere saa godt som alle Fruentimmer gifte. Vi kjende kun eet Exempel paa en ældre ugift Pige, som dog havde et Par Børn. Det ansees ikke for nogen Skam, at en ugift Pige faaer Børn, men derimod bebrejdes det en fuldvoxen, gift Kone, naar hun ikke kan faa Børn. Vi ville anslaa Antallet af levende Børn, som hver Kvinde faaer, til 3 à 4, dog er 7 à 9 Børn ikke nogen Sjeldenhed, og vi kjende flere Exempler paa TviWinger.

Selve Giftermaalet skeer uden Ceremoni. En uug Mand maa undertiden betale Faderen med en Harpun eller lignende for at faa hans smukke Datter tilægte, ligesom omvendt gode Fangere betales af Fædrene for at tage deres Døtre tilægte. Pigen er nødt til at gifte sig, naar Faderen vil have det; hun lader vel ofte, som om hun nødig vil det, skjønt hun alligevel ikke har noget derimod, og tages derfor gjerne med Magt. Det hændes ikke sjeldent, at en Mand røver ellær bortfører en anden Mands Kone, undertiden efter Opfordring af hendes Familie, for at hun kan faa en bedre Forsørger. Jeg skal nævne Exempel paa en Bortførelse. Da *Papik*, en anseet, dygtig Fanger, fik Lyst til *Patuak's* unge Kone, rejste han til Stedet, hvor *Patuak* med Kone opholdt sig, og tog en tom Kajak med sig. Han gik op, hentede Konen ud af Teltet uden videre Ceremonier og førte hende til Stranden, hvor han lod hende stige i den tomme Kajak og roede afsted med hende. *Patuak*, der er yngre end *Papik*, og ikke kan maale sig med denne i Dygtighed og Kræfter, maatte finde sig i Tabet af Konen.

Mændene behandle i Almindelighed deres Koner godt, og det er sædvanligt at se Ægtefolk kjærtegne hinanden. Især

unge Ægtefolk genere sig aldeles ikke for i Fremmedes Paasyn at kjærtegne hinanden overordenlig intimt. De kysse ved at trykke Næserne mod hinanden.

Skinsyge er ikke ualmindelig. En ung Østlænding, der allerede gjentagne Gange havde skiftet Kone, blev jaloux, fordi hans nygifte, unge, smukke Kone paa et Besøg hos os, smilede til En af Expeditionens Medlemmer. Under de andre Hedningers Latter førte han Konen ud af vort Telt og jog hende hjem.

Uenighed mellem Ægtefolk er rigtignok ikke sjelden; den afgjøres ved, at Konen faaer en Dragt Prygl eller et Knivstik i Arm eller Ben. Hermed er Striden ofte afgjort, og Forholdet lige saa ømt som tidligere, isærdeleshed hvis Konen har Børn. Har Konen derimod ingen Børn, skeer det ikke saa sjeldent, at Konen eller Manden, naar Lejlighed gives, gaaer sin Vej uden at sige noget, og Ægtefolkene ere da skilte. Det er dog ikke altid Manden, der prygl Konen, men vi have ogsaa hørt et Exempel paa, at en Mand, der havde to Koner, kom op at slaaes med den ene, af hvem han fik en ordenlig Dragt Prygl.

Mændene ere deres Koner mere behjælpelige end paa Vestkysten. De slaa Telt og trække deres Fangst op i Hus eller Telt, hvilket paa Vestkysten regnes for at være under Mændenes Værdighed. Konerne ere meget lydige mod deres Mænd og ere bange for ikke at gjøre dem til Behag. Manden kan, for at tjene noget eller af Lune, forlange de besynderligste Ting af sin Kone, hvad hun føjer sig i, især saalænge hun ingen Børn har, hvor liden Lyst hun end har dertil.

Imellem gamle Ægtefolk er der det smukkeste Forhold, dog kan Konen, naar hun bliver tidligere gammel end Manden, blive negligeret for en yngre Kones Skyld, isærdeleshed naar hun ingen Børn har. Hos *Ilinguaki* boede saaledes foruden hans Kone en ældre Kvinde, *Apusuk*, der for en Del Aar siden blev kasseret som Kone, fordi hun efter en Sygdom havde faaet nogle store Ar paa Ryggen og Armene. Hun fandt sig med Resignation i sin Skjæbne, holdt meget af *Ilinguaki* og forgudede

de Børn, som han havde faaet med en afdød Kone, og for hvilke hun var Plejemoder.

Den Æmhed, som Manden viser overfor Konen, er dog ikke større, end at han, naar det er knappe Tider, rejser paa Gjæsteri og undertiden bliver borte i længere Tid, idet han saa lader Kone og Børn sørge for sig selv.

En almindelig Leg om Vinteren i festlige Anledninger, eller naar der kommer Gjæster til Huset, er «Lampeslukningsleg», som man ogsaa kunde kalde «Konebytning». I denne Leg deltagte saavel gifte som ugifte. En god Vært lader altid Lamperne slukke om Aftenen, naar der er Gjæster i Huset.

Bo de i Telt, leges ikke Lampeslukningsleg, men da komme ofte to og to Mænd overeens om at bytte Koner paa kortere eller længere Tid. De bytte da samtidig ogsaa forskellige andre Ting. Det kan hændes, at de med det samme beholde den tilbyttede Kone, idet de ikke igjen ville skilles ved de Gjenstande, de ere komne i Besiddelse af. En Mand holder imidlertid ikke af, at andre end den, han officielt holder Bytte med, sover hos Konen. Om Vinteren ved Lampeslukningsleg hersker der derimod tilsyneladende fuldstændig Frihed. Men saavel ved denne som ved den nysnævnte Konebytning er der selvfølgelig de samme Begrænsninger ved Blodets Baand som ved Indgaaelsen af Ægteskab.

Jeg skal her nævne et Exempel paa, hvorledes en Mand betragtede Forholdet til Byttekonen.

Jeg havde givet *Simiok* en Foræring til hans lille Barn. Næste Dag kom han igjen og bad om en lignende Foræring endnu, idet han fortalte, at han den Nat havde sovet hos *Amatingnak's* Kone, der boede et andet Sted ved Fjorden. Hun havde ogsaa et lille Barn, hvilket han betragtede som sit Barn, ligesom hans Kones Barn i Grunden ogsaa var *Amatingnak's* Barn.

Af det anførte vil man kunne indse, at Sædelighedsfølelsen ikke kan være dybt rodfæstet hos Angmagsalikerne; men der

er dog nogle Træk, som kunne tyde paa en saadan Følelse. *Uitinak* var paa Besøg i vort Nabohus. Han fortalte, at han om Natten ikke havde deltaget i Lampeslukningslegen, men strax havde lagt sig til at sove; thi, sagde han, havde han deltaget i Legen, maatte han ogsaa gjøre Gjengjæld, naar Fremmede besøgte hans Hjem, og han vilde ikke holde af, at andre Mænd havde Forbindelse med hans Kone. Da *Ukutiak* hørte, at *Uitinak* fortalte dette, sagde han, at han (*Ukutiak*) ikke havde leget den foregaaende Aften, men, da Lamperne tændtes, saa han godt, at *Uitinak* havde leget. Denne riposterede naturligvis strax Beskyldningen.

Østlændingene vare meget villige til at underkaste sig vore anthropologiske Maalinger, ved hvilke jeg foretog en Mængde Krop- og Ansigtsmaal. Da de, som omtalt, indtil det 16de Aar gaa aldeles nøgne i Hus og Telt, skulde man ikke tro, at de kunde have noget imod at blotte sig fuldstændig for mig; men alligevel var der mange, som sagde, at de ikke vilde aftage deres *Natit*; thi efterat de vare begyndte at gaa med dem, turde de ikke mere blotte sig for Nogen. I Almindelighed vare de dog villige dertil imod en lille Extrabetaling, men flere yngre Mænd rødmede stærkt derved.

Som Exempel paa Kvindernes Undseelse skal jeg nævne, at vi af Moderen til *Uitinak's* unge, smukke Kone bleve opfordrede til at lægge Haanden paa Datterens Underliv. Jeg antager, at hun ønskede dette i Haab om, at Datteren derefter skulde blive frugtsommelig; thi saavel Moder som Datter vare bange for, at *Uitinak* vilde forlade denne sidste, fordi hun var barnløs. Datteren føjede sig villig i Moderens Fordring, men rødmede stærkt derved.

Udslag af Angmagsalikhernes Sædelighedsfølelse kommer ogsaa frem i flere Sagn, blandt hvilke jeg kun skal nævne Sagnet om «Sol og Maane» Nr. 10 og om «Pigen, der fik en Hund til Mand» Nr. 20¹⁾, samt i den almindelige Talemaade,

1) «Sagn og Fortællinger fra Angmagsalik» i et følgende Afsnit.

«at Hvaler, Moskusoxer og Rener fortrak fra Landet, fordi Mændene havde for megen Omgang med andre Folks Koner». Mange Mænd paastaa, at det var, «fordi Konerne vare jaloux over, at Mændene havde Omgang med andre Folks Koner». Denne sidste Omstændighed siges ogsaa at have bevirket, at det Sund, som tidligere gik igjennem Landet fra Sermilik-Fjord til Vestkysten, udfyldtes med Is.

Ligesaa let Ægteskabet kommer istand, gaaer det ogsaa istykker. Som Grund til Skilsmisse angives enten blot, at de ere kjede af hinanden, eller «at Konen er en daarlig Syerske», eller «at Konen vil bo, hvor hendes Familie boer», eller at hun er pryglet eller stukket af Manden, eller endog kun, at hans Familie har negligeret hende. En ung Mand, der løb bort fra sin Kone, angav som Grund til denne Handling, «at hun spiste saa meget, at han selv ikke fik nok at spise». Vi kjende flere Exempler [*Auggalugtok* (Fig. 7) og *Ago*] paa, at Mænd ere løbne bort fra Konerne, skjønt disse have havt Børn eller have været frugtsommelige.

Som et Exempel paa de Uregelmæssigheder, et ægteskabeligt Liv ved Angmagsalik kan føre med sig, kan følgende Historie tjene.

Vor Nabo *Sanimuinak*, som omtrent var 30 Aar gammel, samt Angekok og flink Fanger, havde i Foraaret to Koner. Den ene, som hedder *Puitek*, havde han givet Svigerfaderen en Kniv for; han havde været gift med hende i flere Aar og havde to Sønner med hende. Den anden, *Amakotak*, blev efter kort Tids Forløb berøvet ham af *Uitinak*. Han havde nemlig opfordret *Ingmalukuluk* til at tage *Uitinak's* tidligere Kone, der er *Puitek's* Søster, — efter *Uitinak's* Udsagn — fordi han (*Uitinak*) i fem Dage ikke havde fanget noget. *Amakotak's* Moder sagde nu til *Uitinak*, at *Sanimuinak* ikke kunde forsørge to Koner, og opfordrede ham derfor til at tage Datteren. *Amakotak* var tilige meget villig til at skifte Mand, fordi *Sanimuinak* havde skjældt hende ud. *Sanimuinak* stod derfor i fjendtligt Forhold

til *Amakotak* og hendes Moder, hvilket vil blive omtalt paa et andet Sted.

Sanimuinak holder meget af at rejse omkring paa Besøg til andre beboede Steder i Fjorden, især naar det er trange Tider hjemme. Fra et saadant Besøg ved *Kangarsik* hjembragte han ganske uformodet en ny Kone, nemlig *Utukuluk*. Denne

Fig 2. *Sanimuinak*.

var næppe mere end 20 Aar gammel, men havde været gift sex Gange tidligere og var for kort Tid siden skilt fra sin sjette Mand, hos hvem hun var «anden Kone», fordi hun i Utaalmodighed ved sin voldsomme Adfærd havde dræbt Fosteret i Livet. Hun var ogsaa beskyldt for at være Hex og samlede Menneskesener til at dræbe sin Mand med. *Sanimuinak* var bleven gift

med hende ved Konebytning om Natten og førte hende bort med Magt over Isen.

Da *Puitek* saae den nye Kone, blev hun, hvad der var ganske naturligt, vred og skjændte paa sin Mand. Han blev rasende herover, greb hende i Haartoppen og dunkede hende med knyttet Næve paa Ryggen og i Ansigtet. Tilsidst greb han en Kniv og stak hende i Knæet, saa at Blodet sprøjtede ud. Som sædvanligt ved saadan Lejlighed forholdt de andre Husbeboere sig ganske rolige ved denne ægteskabelige Strid, medens den nye Kone havde sat sig hen i en af de fjernere Familiebaase. Dagen efter rejste *Sanimuinak* i daarligt Humør ind i Fjorden til *Norajik* for at spise Narhvalkjød og overlod det til Konerne at forliges.

Da jeg kom i Besøg til *Sanimuinak's* Moder og Kone, gav Moderen under *Puitek's* Smil og Bifald sin Uvillie tilkjende overfor *Utukuluk*, som opholdt sig i den modsatte Ende af Huset. Hun fortalte, at *Utukuluk* var forskudt af sin tidligere Mand og havde derfor bedet *Sanimuinak* om at tage hende med sig, hvilket Ønske han havde opfyldt. Hun havde sovet hos *Sanimuinak* den Nat, men da han var kjørt, turde hun ikke komme hen i denne Ende af Huset. Moderen sluttede med: «at der ikke var Plads til det lange Menneske her» (*Sanimuinak's* Brixplads var ikke to Alen bred), «hvad skulde hun her ogsaa, hun skulde hellere blive hjemme!»

Da *Sanimuinak* efter nogle Dages Forløb kom tilbage, førtes der et ret fredsommeligt Liv paa hans Brix med begge Konerne. Ved et Besøg hos os vilde han ikke være ved, at han havde taget *Utukuluk* til anden Kone, men sagde, at han havde taget hende til Plejedatter.

Nogen Tid efter var han atter hos os, denne Gang sammen med *Puitek*. Han fortalte, at han Aftenen iforvejen havde holdt Tornakkunster for at kurere sin nye, store Plejedatter for Sting. Der rejste sig nu en venskabelig Disput mellem ham og Konen, idet hun sagde, at han løj; thi det var hans «anden Kone» og

ikke hans Plejedatter. Han protesterede, men maatte dog tilsidst indrømme det, med den Tilføjelse, at han kun havde taget hende for at have hende til Roerske, naar han til Sommeren skulde rejse Syd paa. Han syntes noget generet, da *Puitek* fortalte os, hvad Slags Fruentimmer *Utukuluk* var. Hun fortalte endvidere, at hun var bleven vred, da Manden kom hjem med en anden Kone; men, da han pryglede hende, maatte hun finde sig deri og tie stille dertil. Nu syntes Forholdet at være fortræffeligt mellem Ægtefolkene, og det lod til, at *Sanimuinak* angrede det nye Giftermaal.

Et Par Dage efter dette Besøg hørte vi, at *Utukuluk* havde benyttet Lejligheden til at følge over Isen med nogle Besøgende fra *Norsit* og var næppe kommen derover, førend hun strax blev gift med en ung Mand. Dette *Utukuluk's* ottende Ægteskab var af ligesaa kort Varighed; thi en tre Ugers Tid efter blev hun skilt fra ham for atter at giftes med sin Mand Nr. 6, *Nakortok*, hvem hun havde omtalt for os som den bedste af alle hendes Mænd, endskjønt han af og til havde pryglet og stukket hende. Han tog hende til Ægte igjen, fordi hun længtes saa meget efter ham, at hun ikke kunde sove om Natten.

Et Par Dage efter at *Sanimuinak* var bleven skilt ved *Utukuluk*, som han sagde, fordi *Puitek* ikke kunde lide, at han havde hende til anden Kone, overraskede hans Husfælle *Pitiga* ham under Forsøg paa at tage fat paa dennes Kone. *Pitiga* er nu hans Fjende og passer paa ham, uden at han dog veed det.

De her omtalte Forhold ere aldeles ikke ualmindelige; jeg kunde nævne flere af lignende Slags, der passerede under vort Ophold ved Angmagsalik.

Angmagsalikerne opnaa i Almindelighed ikke nogen høj Alder. Jeg antager, at der er 6 à 8, men næppe over 10, som ere i en Alder mellem 60 og 70 Aar. De tre ældste ved Angmagsalik vare: *Milagtek* (Fig. 1), *Kavauwak* (Fig. 3) og *Sanersak* (Tav. VI). Disse mindedes, at en Mand, der havde været Syd

paa, kom til Angmagsalik og fortalte, at *Kavdlunak* (Graah) samme Aar vilde have været derop. *Sanersak* (Tav. VI) var den Gang voxen, men ikke gift. Alle tre vare raske og ved fulde aandelige Evner.

De hyppigste Sygdomme ere Forkjølelssydomme, Øjensygdomme, Hudsygdomme samt Feber og Sting i Brystet. Mange

Fig. 3. *Kavauwak*
(ældste Fruentimmer ved Angmagsalik).

Fangere omkomme i Kajak (saaledes sidste Vinter: tre), og i de senere Aar ere mange døde af Hungersnød.

Døden paaskyndes ikke vilkaarligt, undtagen naar Patienten bliver sindssyg α : taler i Vildelse.

Naar Folk blive alvorlig syge, og der ikke er nogen Hjælp eller Udsigt til, at de kunne komme sig, blive de kjede af at

lide og gjøre da ofte selv Ende paa Lidelsen ved at kaste sig i Havet. Ofte er Aarsagen dertil, at deres Nærmeste lade dem vide, at «de jo ikke mere have noget at leve for».

For indvortes Sygdomme haves ingen Midler. *Angekok'erne* foretage mod disse, ligesom mod alle andre Sygdomme, deres Kunster, hvorom der senere vil blive talt. Mod udvortes Sygdomme anvendes kun meget faa Midler, blandt hvilke jeg skal nævne det at indgnide alle Slags Saar med Spæk. Danner der sig «dødt Kjød» i Saaret, da brændes det bort, enten med Spæk, som er holdt i Lampen og derefter hurtig slaaes til Saaret, eller man varmer en Kniv i Lampen, dypper den derefter i Tran og berører Saaret med den. Endelig skjæres undertiden det «døde Kjød» bort med en Kniv.

Naar et Menneske er død, iføres Liget sine bedste Vinterklæder. Mændene faa Kajakpelsen paa; Hætten trækkes over Hovedet, og Pelsen sammenbindes mellem Benene. En Kobberrem slaaes omkring Benene, og Liget slæbes derefter ud gennem Husgangen uden nogensomhelst Ceremoni, eller, hvis dette er for besværligt, gennem Vinduet¹⁾. Kun den allernærmeste Familie — en à to Personer — besørger Ligets Paa-klædning og Udslæbning; thi de Personer, der have rørt ved Lig, maa i lange Tider afholde sig fra mange Ting. De have meget Hastværk med at faa dette Arbejde udført. Deres Frygt for at røre ved Lig er saa stor, at der ved Ulykkestilfælde ikke er Tale om at røre ved eller hjælpe den Forulykkede, saasnart

---

¹⁾ I Egedes: «Grønlands Perustration» (Side 84) anføres om de hedenske Grønlændere paa Vestkysten: «Dersom nogen dør i Hus, da maa han ikke bæres ud af Gangen — — —, men tages ud af Vinduet; og, dør han i Telt, tages han bagud.» Denne Skik fandtes ogsaa hos Nordboerne. I «Eyrbyggja» (Gr. h. M. III, S. 639) findes følgende: «Derefter svøbte han et Klæde om Thorolfs Hoved og gjorde alt det ved Liget, som hørte til den Tids Skikke. Derefter lod han et Hul bryde paa Væggen bagved den Døde og bragte ham ud derigjennem.» I en Anmærkning i Gr. h. M. til dette Sted staar (S. 728): «Denne Skik ommeldes i flere Sagaer som brugt af de hedenske Islændinger.»

man antager, at han er fortabt. *Suiarkak* kæntrede i Begyndelsen af April, idet han skulde lægge til ved Isfoden. Han krøb ud af Kajak'en, men sank strax under. Hans Fader og flere andre, som vare tilstede paa Isfoden, da Ulykken skete, og strax vare sprungne i deres Kajak'er for at hjælpe, gjorde intet Forsøg paa at redde ham, da han sank, skjønt han godt kunde sees og endog naaes med Aaren.

Vi have hørt Exempler paa, at Folk, der have været Døden nær, have styrtet sig i Havet for at være sikre paa at komme der; thi, naar ingen Slægtning begraver dem, er der ingen, der senere besørger det. Vi have i forladte Huse, hvor der har hersket Hungersnød, seet Skeletter ligge endnu paa Dødsstedet.

Dersom en af Forfædrene er omkommen i Kajak, hvilket nu vistnok altid er Tilfældet, bliver en Afdøds Lig kastet i Havet eller lagt paa Strandbredden ved Lavvande for at skylle bort ved Højvande, og, dersom der er Is, stikkes det ned gjennem Isen. Man kan ofte lang Tid efter aldeles tydeligt se Liget ligge i Havet tæt ud for Huset. Undertiden, idetmindste i tidligere Tid, begravedes Ligene ogsaa paa Klipperne og tildækkedes med løse Sten. For at spare Sten blev Liget ofte helt sammenbøjet og flere Lig henlagte i samme Grav. Saavel naar Liget begravnes i Havet som paa Klipperne, faaer den Døde sine fornemste Redskaber med sig. De henlægges i en Klipperevne og tildækkes med Sten. Hvis Liget kastes i Havet, bliver kun Kajak'en ned-sænket sammesteds ¹⁾.

---

¹⁾ Vi have ikke hørt noget om den af Egede i «Grønlands Perlustration» (S. 84) omtalte Skik, at man lægger et Hundehoved i smaa Børns Grave •i den Tanke, at, som smaa Børn ere uforstandige, Hunden da skal støve og vise dem Vejen til Sjælens Land». Kandidat Eberlin har i en Barnegrav ved *Kekertarsugsuk* (paa den sydligste Del af Østkysten) fundet et Hundekranium i et særskilt Rum. Efter gamle Grønlænderes Sigende har det ikke været Regel at nedlægge et saadant Hoved i Børns Grave. Muligvis er det europæisk Poesi, støttet paa det Faktum, at det eneste, Børn ejede som deres eget, ofte var en Hund. I «Kort Vejledning i det

Angmagsalikerne have mange Sørgeskikke, bestaaende i Hysten og Sukken og Afholdenhed fra mange Ting; de sige, at de overholde Sørgeskikkene, «for at den Døde ikke skal blive vred».

Strax efter Døden bærer Familien og Husfællerne deres Ejendele saavel som Vægge- og Brixeskind og Klæder udenfor, hvor de lade dem ligge i tre Dage. De efterlevende Slægtninge holde op at bruge deres gamle Klæder, som bortkastes. Hvis de ikke have nye Klæder, syes saadanne saa hurtigt som muligt. Alt, hvad der har tilhørt den Afdøde, bortkastes eller henlægges i Stensætninger med Undtagelse af Knive og lignende Kostbarheder, som den Afdødes Efterladte beholde.

Husbeboerne sørge i 3 à 5 Dage, i hvilke de ikke gaa paa Fangst eller bestille noget, men kun med Mellemrum græde og klage højt over den Afdøde, idet de opregne alle dennes gode Egenskaber. Undertiden udstrækker Husfællernes Sorg sig ikke til saa lang Tid som Familiens. Den Afdødes nærmeste Familie, idetmindste Moder og Hustru, sørge en hel Maaned, i hvilken Tid de ikke kunne bestille noget. Som Tegn paa Sorg have vi hørt om en Moder, at hun, da hun fik Underretning om, at hendes Søn var druknet, vaskede sig over hele Kroppen og satte sit Haar omhyggeligt op.

De, der have paaklædt den Døde, maa afholde sig fra at arbejde i Jern. Denne Forsigtighed synes at maatte iagttages i flere Aar, for at der ikke skal vederfares deres Familie nogen

---

kgf. ethnografiske Museum af C. L. Steinhauer» Side 29 findes omtalt «femten tildels meget raat udskaarne Figurer af Træ, som fremstille Grønlandere af begge Kjøen, og som, saavidt vides, alle ere fundne i gamle grønlandske Grave». Hertil føjes en Bemærkning om, at disse Figurer synes «at vidne om en antagen Skik, der næppe har været uden højere Betydning». Vi have hjembragt over et halvt hundrede saadanne Dukker fra Østkysten, meget smukkere forarbejdede end de, der findes paa Museet fra Vestkysten, og en enkelt paa over en Fods Størrelse. Disse ere alle Børne-Legetøj, og ingen af dem ere fundne i Grave. Selvfølgelig kunne Dukker ligesaagodt som alt andet findes i Grave, især da de ofte kunne være et Barns kjæreste Ejendom.

Ulykke. Naar de endelig igjen begynde, maa de først bruge et Trylleord.

Naar de Fraværende af Familien høre om Dødsfaldet, da sørge de ligeledes i høje Klage-toner; men deres Sørgetid varer kun et Par Dage. De, der ikke høre til den Afdødes Familie, f. Ex. indgifte Medlemmer, ere aldeles tause ved Klagehyllene, ja synes endog at være fuldstændig ligegyldige derfor. En Kone kom f. Ex. og besøgte os, medens hendes Mand hengav sig til den voldsomste Sorg over nære Slægtninges Død; hun omtalte Sagen som noget, der ikke vedkom hende.

Selvfølgelig tage Fremmede, som dog have kjendt den Afdøde godt, Sorgen med endnu større Sindsro, ja de spøge endog dermed og omtale de Efterladte med fuldstændig Lige-gyldighed.

Angmagsalikerne have i det hele mange Sørgeskikke. Jeg skal her nævne dem, som en Enkemand maa underkaste sig.

En meget klog og livlig Mand paa omtrent 35 Aar, der hedder *Ukutiak*, mistede sin Kone i April Maaned efter længere Tids Brytstvaghed. Fjorten Dage efter rejste han fra sit Hjem, *Kumarmiut*, ud til *Kulusuk* for at tage en ganske ung Pige til Ægte. Men, da han slæbte hende ud af Huset, kom hendes ene Ben til Skade, hvorfor han maatte rejse bort igjen med uforrettet Sag. Et Par Dage efter giftede han sig med *Perkitigsaks* tidligere «anden Kone», der var løbet bort fra ham til *Norajik*, fordi han var syg, og man troede, han vilde blive vanvittig. En af de første Dage i Maj kom *Ukutiak* ud til os. Vi hørte ham hyle og saae ham med en vaklende Gang, ligesom et Menneske, der var sønderknust af Sorg, gaa op til Hedningeteltet. Her tog den almindelige Sørgekoncert sin Begyndelse; thi det var første Gang, han saae disse Mennesker efter Dødsfaldet. Da han derefter gik, viste Folkene deres Deltagelse ved at give ham Madvarer til Foræring. *Ukutiak* kom derefter vaklende og stønnende forfærdeligt op til mig. Han maatte paa Grund af sin Sorg ikke sidde andre Steder i vort Hus end paa

Brixen. Der sad han med nedadvendt, aldeles ubevægeligt og udtryksløst Ansigt og stønnede af og til. Han sagde, at jeg maatte give ham et Huetøj, fordi han, naar han har Anorak'en paa, altid skal have Hovedet bedækket og ikke maa se opad mod Solen, førend han har fanget. Jeg skulde tillige give ham Svovlstikker, fordi han ikke maatte gjøre Ild med Fyrtøjet, førend han var flyttet ind i et nyt Hus; thi han var vant til, at hans

Fig. 4. *Ukutiak.*

afdøde Kone trykkede Træpinden ned, medens han gned Ild. Tillige maatte han have Legetøj til Barnet; thi dette havde endnu ikke vænnet sig til sin nye Moder og græd derfor meget. De sidste Ting gav jeg ham; men, da jeg ikke gav ham Huetøjet, fortalte han, hvormeget han havde grædt efter sin Kones Død, og spurgte til Slutning, om «vi da aldeles ikke beklagede ham, der nu var blevet alene?» Han fortalte os, hvor drøjt han havde det. Foruden de omtalte Skikke maatte han i et

Aar ikke spise Indvolde, Hoved og Laller af Sæler, saalidsom mindre Sødyr, Tang m. m. Han maatte ikke nyde nogetsomhelst i det Fri, ikke engang Vand, og han maatte ikke bære noget ned til Stranden.

Senere ønskede han en af Bøgerne fra vor Boghylde. Jeg maatte ogsaa afslaa dette Ønske, men stillede ham tilfreds med nogle store kulørte Billeder. Han udtalte sig meget rosende om sin nye Kone. Hun var blandt andet en flink Syerske og havde forfærdiget de Klæder, han havde paa. Alle Skikke bleve naturligvis overholdte under Besøget; men han underrettede os dog om, at næste Gang, han kom til os, var der ikke noget ivejen for, at han igjen kunde smile; thi nu havde han faaet noget af mig.

Hans Stedsøn, *Pisak*, den Afdødes Søn, kom ogsaa til mig, ligeledes i nye Klæder, men ikke stønnende. Han vilde sælge mig noget Jux, som jeg afslog at købe. Han gjorde mig da opmærksom paa, at han nu ingen Forældre havde, hvorfor jeg maatte give ham noget. Han fortalte mig, at han heller ikke maatte spise Indvolde m. m. i et helt Aar, «thi det vilde den Døde ikke synes om». Efterat have fortalt mig om deres Sorg og om Begravelsen, sluttede han med, at «de skammede sig ved at tale om deres Døde», jeg maatte derfor betale ham derfor.

Da vi et Par Dage efter besøgte *Ukutiak* og *Pisak* i deres Telt, vare de i rigtig godt Humør. *Ukutiak* var meget henrykt over sin nye Kone, hvem han kjærtegnede overordentlig intimt.

Vi have dog ogsaa seet virkelig dyb Sorg hos Angmagsalikerne. Den gamle hæderlige *Ilinguaki* havde i Løbet af Vinteren mistet flere af sine nærmeste Paarørende, der ogsaa vare vore Venner. Da vi traf ham om Foraaret, sagde han til mig paa den naturligste og hjerteligste Maade, at jeg jo nok havde hørt, hvilke smertelige Tab han havde havt; han havde grædt saa meget derover, at han nu ikke mere kunde græde.

Den meget udbredte Skik, ikke at nævne de Afdødes Navne,

blev ogsaa fulgt ved Angmagsalik. Naar Sorgen er til Ende, nævnes den Afdødes Navn ikke mere, derfor maa, naar to have havt samme Navn, den Overlevende forandre sit. Hvis den Afdøde har havt Navn efter et Dyr, en Gjenstand eller et Begreb, maa Ordet for dette Dyr, Gjenstand eller Begreb forandres. Sproget underkastes derved betydelige Forandringer, idet disse Omdøbninger blive vedtagne af hele Befolkningen. Det maa dog antages, at de gamle Benævnelser igjen komme frem, naar den Døde helt er gaaet i Forglemmelse ¹⁾.

Som Exempler paa Navneomdøbninger skal nævnes:

En Sortside hed tidligere *atak*, men, da en Mand af dette Navn døde, kaldtes den *nalaginak*. Paa samme Maade forandredes *angmagssak* (en Lodde) til *kersagak*; *upernak* (et Foraar) til *maugilernek*; *tokusok* (en Død) til *kardlimaertak*, og endelig blev *kajak* forandret til *sarkit*, da en Mand ved Navn *Kajarpak* døde ved Sermilik.

---

¹⁾ Vi have ikke ved Angmagsalik hørt tale om Forbud mod eller Frygt for at udsige Navne af andre Aarsager end den her meddelte. Paa den sydligere Del af Østkysten er der derimod Frygt for at nævne den berygtede Isbræ *Puisortok*, især naar man skulde passere den. Under Passagen, hed det, maatte man ikke tale, ikke le, ikke spise, ikke bruge Tobak og ikke se paa Bræen. Nogle Sager, der havde tilhørt en Afdød, efterlodes paa Land, førend Bræen skulde passeres. Dette er det eneste Sted, hvor vi have hørt tale om at ofre. Under Passagen kastes Ofrene, bestaaende af smaa Perler eller andre Ting, som der sættes særlig Pris paa, i Havet. Fremfor alt maatte man ikke nævne Ordet *Puisortok* (det Sted, hvor noget dukker op). I Stedet for dette Navn kaldtes Bræen: *Apusinek* (det Sted, hvor der er Sne). Det er en Bræ, som ligger tæt ud mod Havet. Naar man skal forbi den, er man undertiden nødt til at gaa tæt ind under den, fordi Storisen hindrer Passagen længere ude. Man maa antage, at de Indfødte have faaet saa stor Frygt for Bræen, fordi der engang er skeet et Uheld ved, at den har kalvet, medens en Baad var ud for den, og den har da mulig ødelagt Baaden.

IV.

Tro — Aander — Amuletter — Trylleformularer — Angekok'er —
Ilisitsok'er.

Angmagsalikerne tro paa, at Mennesket bestaaer af tre Dele, nemlig: Legeme, Sjæl og «Navne» (*atekata*).

Legemet er selvfølgelig forgængeligt. Sjælen er ganske lille, nemlig ikke større end en Finger eller en Haand, og boer i Mennesket. Bliver Sjælen syg, bliver ogsaa Mennesket sygt, og dør Sjælen, dør ogsaa Mennesket. *Angekoks'er* og *Ilisitsok'er* o: Aandebesværgere og Hexe, kunne røve et Menneskes Sjæl. Mennesket bliver da tung i Hovedet, han bliver syg, og det bliver hans *Angekoks* Kunst at finde, hvor Sjælen er henne, og skaffe den tilbage til Mennesket. Sjælen kan være kommen ned til Underverdenen eller ind til Indlandsboerne, eller ogsaa kan den *Angekoks Tornarsuk*, som har stjaalet den, have spist den. Efter et Menneskes Død lever Sjælen op igjen enten under Havet eller oppe i Himlen. I Havet er der Masser af Sæler og Narhvaler, og i Himlen er der Ravne og Krækkebær. Der er godt begge Steder, men dog foretrækkes det første Sted.¹⁾

«Navnen» (*atekata*) er saa stor som et Menneske og træder ind i Barnet, idet dette efter Fødslen stryges om Munden med Vand samtidig med, at de Afdødes «Navne» nævnes. Vi have ikke hørt saa meget tale om «Navne» hos voxne Mennesker

¹⁾ *Hanseraak* skriver om Angmagsalikerens Tro paa Sjælen i sin Dagbog: «Et Menneske har mange Sjæle. De største bo i Strubehovedet og i Menneskets venstre Side og ere smaabitte Mennesker paa Størrelse som Spurve. De andre Sjæle bo i alle Menneskets andre Legemsdele og ere paa Størrelse som et Led af en Finger. Naar Angekok'erne nu borttage en af dem, bliver den Del af Mennesket, som derved er bleven uden Sjæl, syg. Hvis en anden Angekok ved Undersøgelse finder Sjælen borttaget og derefter skaffer den tilbage og indsat paany, bliver Vedkommende rask igjen; men, er det umuligt at faa Sjælen bragt tilbage, dør Mennesket, og Sjælen vandrer rundt til Frygt for andre Folk.»

som hos Børn. Man maa sørge for ikke at støde eller fornærme «Navnen»; thi da kan den forlade Mennesket, og dette bliver sygt. En Mand ved Navn *Adlagdlak* havde i sin Tid været med til at paaklæde sin afdøde Søsters Lig. Han maatte af den Grund ikke arbejde i Jern inde i Huset, men havde alligevel begaaet sliq Uforsigtighed. Hans Søsters «Navne» blev derfor vred og forlod hans lille Søn, som da græd meget og fik stærk Diarrhoe. Heldigvis opdagede Angekok'en under Angekokkunsterne Tabet af «Navnen» og fik den hentet tilbage, da den var i Nærheden af det fjerne, frygtede Land: *Ipertit*. «Navnen» frøs der og raabte højt; derfor var det, at Barnet var sygt. Havde «Navnen» naaet *Ipertit*, vilde den være frossen ihjel, og Barnet vilde være død.

Naar Mennesket dør, bliver «Navnen» liggende ved Liget i Vandet eller Jorden, hvor det er begravet, indtil et Barn opkaldes derefter. Da gaaer den ind i Barnet og fortsætter Tilværelsen der. Fortælling Nr. 22 viser, hvorledes «Navnen» i Tiden mellem sin Tilværelse i to Mennesker vandrer igjennem en Mængde Dyr.

Østlændingene have en afgjort Frygt for at nævne deres eget Navn. Spurgte man dem om, hvad de hed, henvendte de sig altid til andre om at svare for sig, hvorpaa de bekræftende indrømmede det givne Udsagns Rigtighed. Da vi spurgte en Moder om, hvad hendes lille Barn hed, svarede hun, at det kunde hun ikke sige. Ligesaa lidt vilde Faderen sige det; han yttrede nemlig, at det havde han glemt, men vi kunde faa det at vide af Konens Broder.

Børn, der ombringes, og dødfødte Børn «komme til Himlen, hvor de forårsage Nordlys. Børnene tage hverandre i Hænderne og dandse rundt i Slyngninger og Svingninger. Snart sno de sig i Spiralforn op omkring den ene Fløj, snart aabner Spiralen sig igjen. De spille Boldt med deres Efterbyrd, og, naar de se forældreløse Børn, løbe de hen imod dem og kaste dem omkuld. De ledsage Legen med en hvislende, pibende Lyd.»

Den indfødte Fortæller ledsagede denne Beskrivelse med livlige Bevægelser, hvørved han fuldstændig illustrerede Nordlysene som Børnenes Leg. Den førstnævnte Leg sees, naar Nordlys vise sig som brede Baand eller Draperier, hvori de enkelte Straaler pege mod Zenith, og som bestandig ere i bølgeformig og slyngende Bevægelse. Boldspillet sees, naar enkelte Nordlysstraaler fra Baandene skyde op imod Zenith med stor Hastighed. Børnene løbe hen imod de forældreløse og støde dem omkuld, naar enkelte Nordlysstraaler hurtig fare i horizontal Retning og ligesom fordrive de Straaler, som allerede vare tilstede der.

Nordlyset kaldes efter Børnene: *Alugsukat*.

Angmagsalikerne tro paa Aander, som omgive dem overalt, men de sees ikke og mærkes ikke af andre end nogle faa indviede, nemlig *Angekok'erne*. Ved Hjælp af disse komme Aanderne til at skade eller gavne Menneskene. Naar Kajakmanden færdes paa Havet, omgives han af *Inersuak'er*. De bo under Havet, men have ellers samme Beskjæftigelse som Menneskene. De ere noget bredere end Menneskene, ere kortklippede og have ingen Næser. Angekok'erne eller de, der skulle være Angekok'er, kunne se dem og fortælle, hvorledes de besøge dem under Havet, hvor de altid have fuldt op af Kjød. Om deres Oprindelse fortælles følgende: I Begyndelsen var Jorden ganske flad, og der var intet Vand paa den; men da brast Jorden, Vandet strømmede frem, og Menneskene styrtede ned i Sprækkerne. Alle disse forulykkede bleve *Inersuak'er* og befolke nu Underverdenen.

Havets Dyr beherskes af en stor Kvinde, i hvis Haar der hænger Sæler, Narhvaler etc. Naar Angekok'erne af deres *Tartok*, 3: Aand, føres til hende og rede hendes Haar, komme Havdyrene til Kysterne. En Angekok fra *Sermiligak* havde engang redt hende saa godt, at der i tre Aar var Overflod paa Sæler. For nærværende Tid kan ingen af Angekok'erne rejse til hende.

I Havet lever ogsaa *Tornarsuk* og dennes Hjelper, *Aperketek*. Disse ere Dyr, der ogsaa kunne sees af andre end Angekok'er. Afbildninger af dem findes ofte paa Fangeredskaber (Tav. XXXII og XXXIII).

Tornarsuk beskrives at være saa lang som en stor Sæl, men i Forhold tykkere end en saadan. Dens Hoved og Baglaller ligne Sælens, medens Forlallerne ere længere, nemlig som en Mands Arm, men dog tykkere end en saadan og ende i Finner¹). (Se S. 150). Den beskrives ofte at have røde Arme og være rød om Munden. *Tornarsuk* svømmer hurtigt nede ved Bunden af Havet²).

Aperketek kan blive indtil to Alen lang. Den er sort og har store Knivtænger i Hovedet. Begge disse Dyr staa i Angekok'ernes Tjeneste. De ere hverken gode eller onde Aander, men lystre deres Herre.

Indlandet beboes af *Timersék'er* og *Erkilik'er*.

*Timersék'er*ne have Menneskeskikkelse, men ere meget større, nemlig saa høje, som en Konebaad er lang. Deres Sjel alene er saa stor som et Menneske. De leve af Jagt, dels efter Landdyr, som Rener, Ryper, Harer og Ræve, der dræbes med Buer, dels efter Havdyr, nemlig Sæler, som fanges i Garn, og Narhvaler, som harpuneres ved smalle Sunde. Som oftest ligge de i Strid med Menneskene og røve undertiden enkelte af disse; men de kunne dog ogsaa leve paa en venskabelig Fod med dem og endog holde Konebytning med dem. De have ikke Kajak'er; men Mændene komme af og til om Foraaret, naar deres Forraad slipper op, ud til Havet for at fange og sees da af Angekok'erne. En Fangst af to store Remmesæler kan de bære hjem med ind i Landet i en Sælskinds Pose. (Se Fortællingerne Nr. 7, 12, 13, 28).

¹) I Ray's Expedition til Point-Barrow S. 42 omtales, at *the invisible spirit (Tuñā)* til sine Tider er synlig, og at gamle Mænd beskrive den som lignende den øverste Del af en Mand, men meget bred og havende et meget stort Hoved og lange *fangs*.

²) Efter Beskrivelsen antager jeg, at det er en Blæksprutte.

Erkilik'erne ere foroven som et Menneske og forneden som en Hund. De bo paa Indlandsisen og staa paa en fjendtlig Fod med Menneskene. (Se Fortælling Nr. 18).

Man fortæller, at *Timersek*'er, *Erkilik*'er og *Kavdlunak*'er 3: Europæere, have samme Oprindelse, idet de nemlig ere Afkom af en Pige og en Hund. (Se Fortælling Nr. 20). Af den Grund have vi *Kavdlunak*'er, ingen Sjæle, eller i det højeste Hundesjæle, hvorom Angmagsalikerne have udtalt sig til vore medrejsende Grønlandere.

Af andre Væsener, som bo paa Jorden, skal jeg kun nævne: *Gobajak*'er (Fortælling Nr. 41), der ere tykmavede Fruentimmere med Jernnegle; *Igalilik*'er, der bære store Gryder, hvori hele Sæler kunne koges; *Nerrasejot*'er, der ikke have Haar, ere nøgne og skrige, samt have en Kniv i Haanden; *Mukakajuk*'er, der ikke have Haar, og som røve Sælhunde¹⁾; samt *Tarajuatsiak*'er, der ere Skygger og staa i Angekok'ernes Tjeneste.

Langt ude i Havet mod Øst ligger en stor Ø, som hedder *Akilinek*. Ikke alene Beboerne, men ogsaa Dyrene skildres der som umaadelig store. Angekok'erne foretage af og til Rejser derhen. *Akilinek*-Beboerne synes at staa paa en lignende Fod med Menneskene som *Timersek*'erne. (Se Fortælling Nr. 1 og 33).

Man fortæller, at *Kajariak*'er ere en Slags store Kajak'er, som benyttes af fjendtlige Mennesker. Naar en saadan ligger ved Siden af en Kajak, er den saa stor, at Manden, der sidder i den, kan stikke Aaren ind under Remmen paa Kajak'en og løfte denne tilvejs, og han skærer derefter Armene af Kajakmændene. Deres Fartøjer ere af Træ og buttede i begge Ender.

¹⁾ *Hanserak* beretter i sin Dagbog følgende: «Naar Østlændingene ved Angmagsalik-Fjordens Munding, fortælle de, ere ude paa Fangst og miste deres Fangeblære efterat have sat deres Harpun fast i en Sæl, saa tage en Slags Mennesker, der bo ovenpaa et meget højt Fjeld, lidt Nord for os, og som hedde *Makukat*, den harpunerede Sæl, paa hvilken Blæren er mistet. Naar nemlig Manden, som harpunerede den, begynder at raabe, gaa de hen paa Bunden af Havet og hente det Dyr, han skulde have fanget.»

Himlen er ogsaa befolket med Aander. Af dem skal jeg kun nævne Sol, Maane, Jupiter og Vega. Om Solens og Maanens Oprindelse haves den samme Fortælling som hos andre Eskimoer (Fortælling Nr. 10). Jupiter ansees for at være Solens Moder; den er meget farlig for Angekok'erne at komme nær, naar de skulle rejse til Maanen. Vega, som kaldes *Nelarsik*, er ligesom Maanen Solens Broder. Om Maaden, hvorpaa den kom til Himlen, haves en lignende Historie som om Maanen. Den gjør Menneskene megen Gavn, idet den angiver Tiden, naar det er mørkt, ligesom Solen, naar det er lyst. Den staaer i det hele taget Menneskene bi i mange Retninger. Om Maanen haves iøvrigt mange Fortællinger. (Fortællingerne 16, 30, 31 og 34).

Ogsaa Vindene have deres Herskere, til hvem Angekok'erne maa rejse, for at det kan blæse eller ophøre at blæse.

Disse Aander, foruden mange flere, dyrkes ikke paa nogenhelst Maade, men for at sikre sig imod, at de skulle skade, bære alle Folk de mest forskjelligartede Ting som Amuletter, som de tro kunne hjælpe dem mod Sygdom og Farer og sikre dem et langt Liv. Amuletter tjene ogsaa i andre Øjemed, nemlig til at opnaa enkelte Ønskers Opfyldelse.

Amuletterne bæres af Mændene, hvad der allerede ovenfor er nævnt, som oftest i Skindselen over Brystet eller indsyede i Anorak'en, og af Fruentimmerne i Haartoppen eller indsyede i Snippen foran paa Pelsen.

Valget af Amuletter er aldeles vilkaarligt og bæres paa alle Slags Maader. Gamle Folk give de Yngre Raad om, hvad de skulle søge efter til Amulet, og hvorledes de skulle bære den. Som Exempler paa Amuletter skal jeg nævne, at *Kutuluk* i Skindselen havde indsyet en Ømmertunge og hans Farmoders Haarbaand. Hans Søn *Napardlugok* bar en Splint af sin Bedstemoders Lampefod indsyet i sin Sele. Da han blev syg, hængte Faderen et tørret Rævehoved over hans Hoved. Denne

Ræv var det første Dyr, som *Napardlugok* fangede som Barn. *Ukutiak* havde saavel i Hus som i Telt en Rønnebærgren stikkende i Taget over sit Hoved. En Dreng, der spyttede Blod, og hvis hele Familie var brystsvag, havde en Sælhunde-Blodprop indsyet foran paa Brystet i Anorak'en. Mange have siddende i Skindselen en mandlig og en kvindelig Figur, der ere udskaarne af Træ, som er taget i Husgangen. Den kvindelige Figur bæres paa Brystet, og den mandlige paa Ryggen, medens mindre Træstykker anbringes under Armene. Naar et Fruentimmer bliver frugtssommelig, bruges særlige Amuletter, for at Barnet skal blive en Dreng, f. Ex. en Splint af den midterste Teltstang, eller en Knast af en Konebaadstøtte. Folk, der ere tilbøjelige til at faa Epilepsi, bære som Amulet en Rævesnude. Børn gives undertiden en Amulet af «Solens Urin», en rød Lavart, «hvored de komme til at lyse bagpaa, saa at *Inersuak*'erne kunne se dem og træde i Forbindelse med dem, uden at de behøve at lære at blive Angekok». (Anvendelsen af Amulet sees i Fortællingerne Nr. 2, 3 og 35).

Til Overtro, der er beslægtet med Amuletvæsenet, maa endvidere henregnes adskillige andre Ting, f. Ex. Tatoveringen, Maaden, hvorpaa Haaret bæres i Forbindelse med Pelsens Snit, og Baandet om Overarmen, som alt er nævnt tidligere. Endvidere skal nævnes, at de Indfødte ofte, naar de solgte os brugte Fangeredskaber eller hele Skind, afskar en ofte højst ubetydelig Stump, som de opbevarede. En Mand, der havde solgt os sin Aare, blev om Foraaret syg. Da han derefter saae Lejlighed dertil, afskar han en Splint af Aaren og udtog nogle af Bennaglerne, hvormed Beslaget var fastgjort¹⁾.

Angmagsalikerne tillagde vore anthropologiske Maalinger en overnaturlig Kraft, uden at jeg selv har villet give Anledning til en saadan Tanke hos dem. Det var især de Gamle, eller de,

¹⁾ *Hanserak* skriver i sin Dagbog: «Naar Østlændingene havde købt en Jernpil eller Kniv, bortbyttede de den, hvis de ved Købet af den havde betalt med Skindet af en af dem selv fanget Sæl».

der havde en Skavank, der udtalte sig derom. En Mand sagde, da jeg var færdig med at maale ham: «Ja, nu vil jeg ogsaa haabe, at Haanden bliver rask igjen!» Hans Haand havde i lange Tider været stiv og smertefuld i Leddet. Naar jeg bad dem om en Lok af deres Haar, sagde de gjerne, at deres Fader havde sagt, de maatte aldrig lade sig klippe, fordi de havde Snip paa Pelsen, thi ellers vilde de dø. Der er ingensinde tidligere klippet et Haar af deres Hoved. Flere yngre Mænd lode mig dog i Smug tage en Lok, men saa at Familien ikke fik det at vide. Da den gamle *Kutuluk*, der ellers var fuldtroende i alle Retninger, først tillod mig at klippe en Lok af, idet han sagde, at saa vilde nok den Gigtsvaghed, som han led af, gaa bort, havde de fleste Andre heller ingen Betænkeligheder. Det hændte dog en Gang, at en Mand, Angekok'en *Sanimuinak*, under sin Sygdom sendte Bud til mig efter den Lok, han i sin Tid havde givet mig Tilladelse til at klippe af ham; thi han var bange for, at han ellers døde.

For ikke at vække Vrede og Misfornøjelse maatte jeg ofte «borttage Sygdomme» fra Folk ved at tage dem med Haanden paa Hovedet, og derefter gjøre en Bevægelse, som om jeg bortkastede noget. Dertil udtalte den nærmeste Slægtning det Ønske, at der maatte være Kraft i min Handling.

Foruden Amuletter og de Skikke, som iagttages for at bevare et langt Liv, bruges ogsaa af overnaturlige Midler: *Sekatit* o: Trylleformularer og Tryllesange.

Trylleformularerne anvendes under Sygdom og Sult og for at afværge Farer. De kunne tillige bruges til Hjælp mod Fjender, idet de kunne bringe Sygdom, Skade eller Død over disse. Anvendelsen af dem sees i Fortællingerne 3, 7, 21, 24, 25.

Trylleformularerne ere meget gamle og overleveres i Reglen fra den ene Slægt til den anden ved Salg. De ere mest virksomme første Gang, man bruger dem, og tabe efterhaanden deres Kraft, hvorfor man ikke maa bruge dem, uden man er i Fare, eller naar de overleveres til en Anden. Der maa ved

Overleveringen ingen Uvedkommende være tilstede, og, for at de skulle hjælpe noget, maa de betaales strax, samt meget dyrt, hvis der skal være Kraft i dem; men saa kunne de ogsaa gjøre Ihænderhaveren stor Nytte. Betalingen kan f. Ex. være: Pilejern, Lænderspids eller andre kostbare Jernsager. Da de nødigt ville bruge dem uden Nødvendighed, er det meget vanskeligt at faa dem at høre.

Kutuluk har en Formular, som han har brugt engang under en Sygdom, og som hjalp ham, saa at han blev rask. Den samme kan bruges under alle Farer, som staa i Forbindelse med den Indfødtes Erhverv, ligesom ogsaa for at forhindre Hungersnød. Andre kunne ogsaa bruge den samme til at skade Folk med eller slaa andre Folk ihjel med, «men det vil han ikke bruge den til».

Af en Mand, der nu er død, har *Uitinak* lært en Trylleformular, som han solgte os (se Nr. 52). Han har kun brugt den een Gang, da han havde været syg i 10 Dage og var nær ved at dø. Fire Dage efter blev han rask. Trylleformularerne fremsiges langsomt i en dæmpet, mystisk Tone, men Betydningen af Ordene kjendes ikke. Saa vidt vi have bragt i Erfaring, begynde de alle med «*ija — ija*». Nogle ere korte, andre lange. De Indfødte tænke sig ingen Aand i Forbindelse med Formularen og vide ikke, paa hvad Maade de virke, idet de sige, at det kun er Ordene selv, som have Kraft. Angekok'erne fortælle, at de se ud som oppustede Tarme.

Tryllesangene (se Nr. 51) synges paa samme Maade som Trommesange uden Tromme. Deres Ord forstaaes, og Anvendelsen af dem er mere offentlig end Trylleformularernes. De benyttes f. Ex., naar en Yngling første Gang faaer Kajak eller første Gang kommer hjem med Fangst.

Som tidligere omtalt, ere *Angekoks*erne de eneste, som kunne se og have Omgang med Aanderne. Alle kunne blive Angekok eller efterligne Angekokkunsterne, men de, som skulle

staa i Ry for at at være gode Angekok'er, maa være særlig behændige og have snilde, forslagene Hoveder.

Angekoklæringerne lære af de ældre Angekok'er, hvorledes de skulle bære sig ad med at blive Angekok, eller, som de udtrykke sig, «hvorledes de skulle søge efter det, som kan sætte dem i Forbindelse med Aandevederen». Der er ofte to, som lære sammen at blive Angekok. Lærningen begynder med paa et bestemt, ensomt Sted, i en Kløft eller Hule, at gnide en Sten rundt med Solen ovenpaa en anden Sten. Dette gjøres tre Dage efter hinanden, da, fortælle de, kommer der en Aand frem fra Klippen. Den vender Ansigtet mod Solens Opgang og spørger, hvad Lærningen vil. Denne dør da under de skrækkeligste Kvaler, dels af Angst, dels af Overanstængelse; men senere paa Dagen lever han dog op igjen. Dette gjentages saaledes tre à fire Aar, i hvilken Tid Lærningen træder i Forbindelse med adskillige Aander, *Tartok*'er, som træde i hans Tjeneste. Nogle af disse skal jeg her nævne:

Tarajuatsiak'er 3: Skygger, der ere mindre end Mennesker og have et spidst, skaldet Hoved. Angekok'erne kunne sende dem hvorsomhelst hen for at udføre, hvad der bliver dem paa-lagt, f. Ex. til en Vinds Herre for at faa dennes Vind til at blæse, eller for at røve en Sjæl, eller skaffe en Syg dennes Sjæl tilbage. *Inersuak*'er og *Timersæk*'er drive Angekok'erne Omgang med. *Inersuak*'er kunne, som Havets Aander, hjælpe til, at Havdyr komme til Kysterne. *Timersæk*'erne kunne bruges til at røve og bortføre Sjæle.

De fleste Angekok'er have en *Amortortok*¹⁾ til *Tartok*. Den optræder under Angekokkunsterne som et Slags Orakel, idet den bringer Nyheder langvejs fra og besvarer forelagte Spørgsmaal. Den har sorte Arme og er farlig at komme nær, naar den under Kunsterne kommer ind i Huset; thi de Menne-sker, den kommer til at røre ved, blive sorte og dø. Den gaar

¹⁾ *Hanseraik* kalder dette Væsen: *Kimarrat*.

med tunge Skridt og brøler «*amo*». Et lignende Væsen, som fungerer paa samme Maade, brøler «*unga*». Det hedder *Ungatortok* og er paa Størrelse som et lille Barn.

Ligeledes fortælle alle Angekok'erne om Angekokbjørnen. Den er meget større end en almindelig Bjørn, men saa mager, at alle Ribbenene kunne sees paa den. Den erhverves ved Slutningen af Læretiden, idet den opspiser Angekok'en med Hud og Haar. Bagefter kastes han op igjen, Ben for Ben, indtil hele Skelettet er samlet. Dette faaer da Kjød paa og bliver levende igjen (se *Sanimuinak's* Fortælling om, hvorledes han blev Angekok, Nr. 46).

Hver Angekok har sin *Tornarsuk* og *Aperketek*, der ogsaa fungere som hans Aander. *Tornarsuk* besvarer Spørgsmaal, som henvendes til den, og spiser de røvede Sjæle, hvorfor den ofte er ganske rød af Blod¹⁾. *Aperketek* er Mellemand mellem Angekok'en og hans *Tornarsuk*; han modtager Spørgsmaal til og afgiver Svar fra *Tornarsuk*²⁾

I den Tid, Lærlingen søger at faa Omgang med Aanderne, maa han holde en særlig Diæt, nemlig ikke spise Indvolde af Dyr, tillige maa han ikke arbejde i Jern og fremfor alt ikke aabenbare for nogen, at han lærer at blive Angekok. I Læretiden tilegne de sig et særegent Sprog, som de sige, at de lære af *Inersuak*'erne.

Hvis de, efterat Læretiden er til Ende, ikke give sig tilkjende som Angekok'er, da kunne de ikke blive det, men maa arbejde paa at blive *Ilisitsok*'er ☉: Hexe, som ere meget frygtede og hadede. Læretiden beløber sig ofte til en halv Snes Aar.

For at være en dygtig Angekok, der kan lade saa mange

¹⁾ Den Betydning, som gamle Forfattere fra Vestkysten af Grønland have tillagt *Tornarsuk*, nemlig at han skulde være et Væsen, der stod som Herre over *Tornak*'erne, have vi aldrig kunnet erfare noget tilsvarende om.

²⁾ I «Udtog af Missionair P. Kragh's Dagbog, 1ste Del Side 96, nævnes «*apersortut* — Hexe, som adspørge Aanden».

Tartok'er optræde som muligt, er det nødvendigt, at have et godt Skuespillertalent. Tillige maa man være meget behændig, have stor Fingerfærdighed og Svar paa rede Haand samt Evne til at gjøre et dæmonisk, mystisk og nervepirrende Indtryk paa Tilhørerne.

De rigtige Angekokkunster foregaa kun om Vinteren, naar Folkene bo i Hus. Om Sommeren kaste Angekok'erne sig kun tilbage paa Brixen og lade sig tildække af et Skind. I denne Stilling komme de i Extase, i hvilken deres Aander tale igjennem dem, og i hvilken de kunne se Syner.

Naar Angekokkunsterne foretages i Huset, sætter Angekok'en sig foran Husindgangen med Fødderne mod Indgangen og hvilende paa det nederste af knastørre Skind, der hænge for denne. Armene surres stramt paa Ryggen, saa at der ofte sees Saar ved Haandleddene, og ofte bindes tillige Hovedet ned mellem Benene. En Rem trykkes fast ned over Hovedet, hvorefter der siges, at det bliver ganske lyst for Angekok'en, selv naar alle Lamperne ere slukkede. De fortælle, at hele deres Legeme nu bliver stivt og følesløst. Fødderne ryste krampagtigt og frembringe der ved Raslen af Skindene. Undertiden kunne Angekok'erne slet ikke bringes i denne Tilstand, ligesom de ogsaa meget let kunne udrives af den. Da der f. Ex. blev kastet en Jordklump paa *Kunit*, medens han gjorde Angekokkunster, ophørte han øjeblikkelig, og Lamperne bleve tændte. Trommen med Trommestok lægges ved Siden af Angekok'en og benyttes under Forestillingen af *Tartok*'en og dandser trommende af sig selv rundt omkring Angekok'ens Hoved. Den bestaaer af en Træring, over hvilken er spændt Maveskindet af en Bjørn eller stor Sæl og er forsynet med et Haandtag. Den slaaes med Stokken paa Randen af Træringen. De mindre behændige Angekok'er bagbindes ikke; men tilkalder *Tartok*'en og faaer Trommen til at dandse ved at slaa paa en Stump Remmesæl-Skind, som holdes i Haanden. Lamperne slukkes altid under Kunsterne, dog er det undertiden ikke mørkere, end at Tilskuerne til Nød

kunne se Trommen dandse af sig selv omkring Angekok'ens Hoved. *Tartok*'erne kunne ikke sees, men desto bedre kunne de høres. Der er kun sjældent mere end een *Tartok* inde ad Gangen, og han taler gennem Angekok'en i et særegent Sprog til Tilhørerne.

Jeg skal her beskrive en saadan Forestilling hos vore Naboer, hvor *Sanimuinak* (Fig. 2 og Tav. VII) gjorde Angekok-kunster.

Efter en Times Ventetid, under hvilken Angekok'en laa i Mørke ganske rolig bagved paa Brixen, blev alt gjort færdigt. Nye, knastørre Vandskind bleve hængte for Husindgangen, og andre Skind for Vinduet over Døren, medens de øvrige Vinduer ikke tildækkedes, idetmindste ikke det, udfor hvilket vi sad. Efterat Gulvet omkring Husgangen omhyggelig var fejtet og afgnedet, og alt Smuds fjernet mellem Gulvstenene, blev et dobbelt sammenlagt Skind med Haarene paa lagt omhyggeligt tilrette foran Dørforhænget. En stor, flad Sten blev henlagt tilhøjre for Døren, saa at den dækkede Hulningerne i Gulvstenene. Efterat Trommen var fugtet¹⁾, blev den tilligemed Trommestokken henlagt paa den flade Sten. En lang Kobberem med Haarene paa blev efter alle Kunstens Regler gjort blød ved Gniden, Strækning etc.

Endelig kom *Sanimuinak* frem. Han gik som i Drømme, ligesom en Martyr, uden at se tilhøjre eller tilvenstre, og satte sig paa Gulvskindet. Den flade Sten og Trommen anbragte han meget nøjagtigt. Haaret bandtes sammen bagpaa, og en Kobberem trykkes ned over Panden. Manden, der havde beredet Kobberemmen, bagbandt nu Angekok'en med den lige fra Hænderne til Albuerne og snørede Remmen til, saa at Hænderne bleve ganske blaa. Under denne Proces stønnede og pustede Angekok'en, som om han laa under for en svær Magt. Da han saac, at jeg med Interesse fulgte Surringen af Armene,

---

¹⁾ Trommen fugtes altid, førend den benyttes, for at give smukkere Klang.

sagde han til mig i en ynkelig Tone, at jeg kunde jo se, at det vilde være umuligt for ham at løsne den. Mig anvistes der Plads paa et Skind paa Gulvet, hvor der var kjøligst at sidde, medens alle de øvrige efterhaanden krøb op paa Brixene. Derefter slukkedes Lamperne, først den, der var længst tilvenstre for Angekok'en, derefter den næste i Rækken, saa at den længst tilhøjre slukkedes sidst.

Strax paakaldtes Aanderne ved Raabene: «*Goi! goi goi goi!*» — snart af een Stemme, snart af flere, snart fra den ene Kant af Huset, snart fra den anden. Under dette pustede, stønnede og sukkede Angekok'en stærkt. Pludselig begyndte Vandskindet for Indgangen at rasle som bevæget af en stærk Vind. Trommen begyndte at røres, først langsomt, men efterhaanden hurtigere. Nu fulgte der Støj og Larm af alle Slags: raslende, susende, klaprende Lyd, snart som paa Maskinværksteder, snart som af Lokomotiver og snart som af store flyvende Væsener. Under den forfærdeligste Larm rystedes undertiden Brix og Vindueskarm. Snart hørte man Angekok'en, liggende under for en svær Overmagt, stønnende, klagende, skrigende, hvinende, hviskende; snart hørte man Aander, af hvilke nogle havde grove, andre spæde, andre læspende eller pibende Stemmer. Ofte hørtes en djævelsk, skrattende og haanende Latter. Stemmerne lode snart ovenfra, snart under Jorden, snart i den ene Ende af Huset, snart i den anden, snart udenfor Huset eller i Husgangen. Raab af: «*hoi! hoi! hoi!*» tabte sig som i den fjerneste Afgrund. Med en umaadelig Færdighed brugtes Trommen, ofte gaaende rundt i Huset, og især dvælende over mit Hoved. Til Trommen lød ofte Sang, der af og til var dæmpet, som om den kom fra Underverdenen. Smuk Kvindesang hørtes undertiden fra Baggrunden. Efter en øredøvende, klapprende, raslende og susende Larm blev det pludselig ganske stille, og nu kom det frygtede Uhyre, *Amortortok*, ind. Det har, som omtalt, sorte Arme, og hvem det kommer til at røre ved, bliver sort og maa dø. Det gik med tunge Skridt omkring i Huset og paa Brixen

og brølede: «*a—mo! a—mo!*» Alle flygtede til de fjerneste Kroge paa Brixen af Frygt for, at Uhyret skulde komme til at røre ved dem. Det dvælede isærdeleshed hos mig, brølede mig ind i Ørene og søgte at rive Skindet, hvorpaa jeg sad, fra mig, for at faa mig op i en Krog til de andre Folk, men opnaaede kun at rive Skindet istykker. Efter dette Væsen kom et andet, der skreg som en Ræv. En af *Tartok*'erne udtalte, at der lugtede, som om der var *Kavdlunak*'er tilstede, og forhørte sig meget omstændelig om os. Iøvrigt forstodes ikke noget af Aandernes Sprog.

Husværtten, *Kutuluk*, spurgte mig nu, vistnok paa *Tartok*'ens Opfordring, om jeg ikke var træt af Kunsterne for den Aften, da man i saa Fald kunde vente med Resten til en anden Aften. Da Kunsterne havde varet omtrent en Time, og der var kvælende varmt i Huset, kunde jeg ikke nægte det, hvorfor *Tartok*'en blev underrettet derom. Den kunde imidlertid ikke saa hurtigt rive sig løs; Tilbagegangen var langsom og ikke nær saa larmende som Indtrædelsen. Efter længere Tids Forløb spurgtes der, om man nu maatte tænde Lamperne, hvorpaa *Sanimuinak* med sin egen naturlige Stemme svarede, at hans *Tartok* endnu var tilstede. Forespørgeren havde antaget, «at den var gaaet; thi Trommen lød ikke mere?» Hertil svarede *Sanimuinak*, at «der maatte være En, som havde rørt ved Trommen, siden *Tartok*'en ikke vilde tromme.» Snart efter begyndte Trommen dog igjen, og Tilbagetoget gik for sig under Raslen af Skind og hendøende Sang. Lamperne tændtes i modsat Orden af den, i hvilken de slukkedes, og Alle sade som før Forestillingen. Angekok'en sad badet i Sved paa samme Sted som ved Begyndelsen. Hans Hænder vare bagbundne paa samme Maade, men ikke nær saa godt som tidligere.

De fleste Mænd og halvvoxne Drenge kunne udføre alle disse Kunster, nemlig frembringe de forskjellige larmende Lyd, Trommedandsen og Røsterne fra Underverdenen, men de sige, at «det kun er Leg, som de gjør for Tidsfordriv, og hvorved

det Hele gaaer naturligt til, medens Aanderne besørge alt for Angekok'erne.»

Naar vi spurgte Angekok'erne om, hvorledes de udførte deres Kunster, forhørte de sig først, om vi troede paa dem. Svarede vi, at vi ikke vidste, hvad vi skulde tro om det, fortalte de en Mængde Løgne og Usandsynligheder. Svarede vi derimod, at vi ikke troede paa dem, vare de meget villige til selv at aabenbare os alle Hemmeligheder og Kunstgreb og erklærede, at de ikke duede noget som Angekok'er; thi alt, hvad de udførte, var Leg. Men samtidig udtalte de dog deres Tro paa, at andre Angekok'er kunde staa i Forbindelse med Aandeverdenen.

Sanimuinak, der var Angekok og *Ilisitsok*, og som fra Begyndelsen fortalte os en Mængde Løgne om sine Kunster, aabenbarede efterhaanden alle sine Kunstgreb for os, da han mærkede, at vi ikke troede paa ham. En Dag kom han og forærede mig sin Tromme, men bad mig om at ville hjælpe ham til Gjengæld. Han havde nemlig nogle Fjender paa den modsatte Side af Fjorden, om hvilke han ogsaa fortalte mig, at de vare mine Fjender, nemlig hans tidligere Hustru med Moder og Ægtefælle. Disse Folk hadede ham og havde derfor hexet, for at han skulde dø. Han ønskede nu, at jeg skulde give ham et hvilket som helst Ord, som han da vilde benytte imod sine Fjender for at skade dem. Jeg sagde, at jeg ikke kunde hjælpe ham med Trylleord, ligesaalidt som andre kunde skade ham med Hexeri. Dette troede han aabenbart ikke, men svarede, «at han ikke skulde sige det til nogen, at jeg havde hjulpet ham; men jeg maatte hjælpe ham, thi han vilde betro mig, at han hverken kunde hexe eller tale med Aander eller helbrede Folk. Det var altsammen noget, han bildte Folk ind; men han var overbevist om, at Andre kunde have Samkvem med Aanderne». Selvfølgelig var det under dybeste Tausheds Løfte fra min Side, at han gjorde os disse Tilstaaelser og aabenbarede os Angekok'ernes Hemmeligheder. Jeg maatte love ikke at ville

fortælle det til Nogen, førend jeg kom til Landet hinsides Havet.

Fire Maaneder senere blev hans Kone syg. Han henvendte sig til mig, for at jeg skulde helbrede hende. Jeg saae mig imidlertid ikke istand til at opdage, hvad hun fejlede, og kunde derfor ikke give hende noget Middel. *Sanimuinak* troede ikke, at jeg var magtesløs overfor Konens Sygdom og sagde, at han nok skulde betale mig godt. Efter min gjentagne Nægtelse sagde han til mig, at han vilde gjøre Angekokkunster, og, hvis Konen derefter blev rask, vilde han tro paa Kunsterne.

Sanimuinak's Broder, *Narsingertek*, var ogsaa Angekok. Da jeg spurgte ham, om han var Angekok, svarede han undvigende, at han kunde gjøre nogle Kunster. Jeg gjorde da den Bemærkning, at hans Broder *Sanimuinak* altsaa var større Angekok. Saasnart *Narsingertek* mente at have bemærket, at vi troede paa *Sanimuinak's* Historier og Kunster, begyndte han at fortælle os om alle sine Aandesyner. Medens Broderen efterhaanden indviede mig i alt, Angekokvæsenet vedrørende, holdt *Narsingertek* stadig paa sin Værdighed. Skjøndt han ikke kunde udrette mange Kunster, holdtes han dog i Ære som Angekok; thi Husherren, den gamle hæderlige *Kutuluk*, havde engang selv seet *Narsingertek* i Følgeskab med sin *Tartok*, en *Inersuak*, ude paa Havet. *Kutuluk* havde tillige flere Gange haft en daarlig Arm, som var blevet helbredet ved *Narsingertek's* Kunster.

Det første, vi hørte om Angekok'er ved Angmagsalik, var, at de vare nogle store Løgnhalse. Mange Folk gjøre ogsaa Nar af dem og deres Færd; men til Trods herfor tro dog de fornuftigste Folk paa deres Forbindelse med Aandevederen, og Angekok'erne tro ofte paa hverandre indbyrdes, uden dog at vide, paa hvad Maade Kunsterne kunne virke. Jeg anseer det derfor ikke for umuligt, at man bagvaskede Angekok'erne for at insinuere sig hos os; thi Rygtet om Europæernes tidligere Optræden overfor Angekok'erne har mulig naaet op til dem.

Angekok'erne nyde ingen særlig Agtelse eller Ærbødighed af

de andre; men man troer paa dem af Frygt for den Skade, som de kunne gjøre ved deres Kunster.

Man vil se af det Foregaaende, at Angekok-Forestillingen mest bestaaer i Vedkommendes Evne til at gjøre saa megen Larm og Spektakler som muligt og i at tale paa kunstig Maade og under kunstige Lydforhold. Naar der siges, at Trommen af sig selv dandser rundt om Hovedet paa Angekok'en, da bestaaer det i, at Udøveren med Haanden fører den rundt, dunkende sig selv med Haandtaget paa Hovedet, hvorved det lyder, som om Trommen slaaes. Medens Trommen, naar Lamperne ere tændte, aldrig slaaes paa anden Maade end med Stokken paa Randen af Træringen, saa udføres Tromningen under Angekokkunsterne ved at rokke Trommen paa den flade Sten, hvilket kan gjøres med Albuen eller Benet, hvorved Hænderne blive frie, og det lyder, som om Trommestokken brugtes med en utrolig Færdighed. Naar Angekok'en slaer paa den løse, flade Sten, hvorpaa Trommen ligger, giver det en meget dump og mystisk Klang.

Rebet, hvormed Angekok'en surres, bindes i en Slags Løkker, som vel strammes særdeles haardt, men som kunne løsnes og afsmøges ved at tvinge Armene længere sammen, saa at det gjøres muligt at arbejde Hænderne fri.

Ved at tale og synge ned mellem de hule Rum under store Sten, idet man lader Lyden følge langs med Trommestokken, frembringes Røster fra Underverdenen. *Sanimuinak* gav en Aften i vort Hus ved tændt Lampe Prøve paa Bugtalen, idet han lod sin *Tartok* tale udenfor Huset. De knastørre Skind, der hænge for Indgang og Vindue, kunne selvfølgelig frembringe en højst besynderlig og stærk Larm.

Som sagt, Angekok'ens nærmeste Hensigt med Kunsterne er at fremkalde et dæmonisk, nervepirrende og mystisk Indtryk paa Tilhørerne. Som Bevis paa det Indtryk, som Angekok'erne gjøre ved deres Kunster, kan følgende Tildragelse tjene. *Narsingertek's* Specialitet under hans Angekokkunster var at se en

Dødning (*Kardlimaetek*), der stod paa Klippen mellem Hedningehuset og vort Hus, og som, fortalte han, var fulgt med os fra Landets Sydspids. Endskjøndt vor Besætning var meget bange for Spøgelse, morede Kunsterne dem dog i en saadan Grad, at de ikke kunde holde sig fra at gaa hen til dem. De saae Trommen dandse af sig selv omkring *Narsingertek's* Hoved og hørte et Spøgelse, nemlig Dødningen, udenfor i Husgangen. Det vilde ind, men Angekok'en forbød det Adgang. Rædsel betog vor Besætning, og de kom hjem aldeles bestyrtede og fuldstændig overbeviste om Angekok'ernes Forbindelse med Aandeverdenen og om Dødningen, der havde rejst med os.

Som oftest gjøre Angekok'erne deres Kunster for Fornøjelse, idet man dog forbinder den Tanke dermed, at de bringe god Fangst til Huset. De Dage, hvorpaa der er fanget, plejer man ikke at holde Angekokkunster. Tillige paakaldes Angekok'ernes Hjælp for at skaffe en bestemt Vind. Han maa da sammen med sin *Tartok* rejse til denne Vinds Herre. Endelig hjælper han i alle Sygdomstilfælde. Han fungerer dog ikke som Læge, idet han ikke kjender et eneste Lægemiddel eller kan give et eneste Raad for Sygdomme, ligesaa lidt som han kan udføre Operationer; men under Forestillingen undersøger han den Syges «Sjæl». Alle Sygdomme, mener man nemlig, bestaa i, at Sjælen er beskadiget eller er den Syge berøvet af en *Ilisitsok* eller Angekok, eller paa en eller anden Maade er bortkommen. Det er derfor Angekok'ens Sag at se, hvor den er henne og skaffe den tilbage igjen. Hans *Tartok* siger, af hvad Grund Mennesket er sygt, om Sjælen skulde være kommet noget til eller skulde være røvet. Angekok'en maa da sammen med sin *Tartok* foretage vidunderlige Rejser til Underverdenen eller Horizonten for at skaffe Sjælen tilbage igjen. Undertiden sender han dog ogsaa kun en af sine *Tartok'er* afsted for at hente den tilbage, og det kan i saa Tilfælde stundom vare flere Dage, inden *Tartok'en* kan komme igjen. Er der hændet Sjælen nogen

alvorlig Skade, f. Ex. hvis den er spist af en fjendtlig Angekok's *Tornarsuk*, da maa Mennesket dø¹⁾.

Til Sygdomme regnes ogsaa, at en Mand ikke kan fange Sæler, eller at en Kone ikke kan faa Børn. I sidste Tilfælde maa Angekok'en, hvis han er tilstrækkelig duelig, foretage en Rejse til Maanen, hvorfra et Barn kastes ned til Konen, som derefter bliver frugtsommelig. Efter at have foretaget denne besværlige Rejse, har Angekok'en Ret til at sove hos Konen.

Naar en Angekok har udført sine Kunster for at helbrede en Syg, er Betalingen en nødvendig Betingelse for, at Kuren skal lykkes. Dog erlægges den ikke for Angekok'ens Ulejlighed, men for *Tartok*'ens. Angekok'erne bestyre kun Gaverne. Betalingen retter sig naturligvis efter den Syges Formue. Som Exempler paa Betaling skal jeg nævne, at vor Nabo *Sanimuinak* for Sygehelbredelse i Vinter har faaet: en Slæde, en Hund, en Harpunspids af Narhvaltand, en Haandfuld kostbare (nemlig

¹⁾ *Hanserak* fortæller i sin Dagbog følgende om Angekok'ernes Luftrejser:

•De binde Angekok'en om Haandlede og Arme som en, der skal hexe, og saa bøje de ham krum ved at binde ham stramt fra Halsen til Knæerne. Da dette er meget smertefuldt for ham, kan han ikke selv rejse sig op, og derfor, sagde de, sætter hans Tromme sig selv i Bevægelse, gaaer hen og løfter ham i Vejret ved Hovedet, saa at han kommer til at sidde op, og løftende ham derefter paa samme Maade op ved hans Bag, faaer den ham til at staa paa Benene. Derefter gaaer han, der skal gjøre Luftreisen, om end med stor Møje, omkring paa Gulvet, og endelig hæver han sig op og flyver om inde i Huset og sætter sig tilsidst paa Enden af Tørrehækken under Loftet. Saa giver han sig til at flyve omkring paany og gaaer endelig lukt gennem Tag eller Væg ud i Luften; hans Tromme, som er ladt ene tilbage efter ham, giver sig af sig selv til at bevæge sig nstandseligt omkring. Angekok'en, der gjør Luftreisen, flyver da saaledes bunden og nøgen i den lange, kolde Nat om i Luften og kommer meget langt bort. Hans Fæller sidde efter hans Bortfart i dybt Mørke og vente paa ham, og undertiden kommer han først tilbage ved Daggry; hans Tromme er endnu stadig i Bevægelse. Naar Luftfareren kommer tilbage, fortæller han, at han har været enten oppe i Himlen eller langt borte paa Jorden eller oppe paa Solen eller Maanen. Nuomstunder, sagde de, er der ingen af Angekok'erne, som kan gjøre Luftrejser, da ingen af dem har seet nogen anden gjøre en saadan, og kun de, som have seet dette, blive istand til selv at gjøre saadanne Rejser. •

smaa) Perler m. m. Naar han omtalte det for os, lo han selv meget over Folks Lettroenhed.

Samtidig med at Angmagsalikerne, ligesom alle Eskimoer, ere i Besiddelse af en utrolig Taalmodighed og Haardførhed i større Lidelser, saa kunne de ved Smaalidelser strax blive bange for, at de skulle dø. De beklage sig derfor ofte over et ubetydeligt Ildebefindende, som f. Ex. Hovedpine, og Angekok'en bliver i saa Tilfælde strax tilkaldt for at helbrede den Syge. Man kan derfor ikke undres over, at Kurene som oftest lykkes.

Har et Menneske stærk Feber med Hovedpine, siger Angekok'en, at der er Fare for, at han bliver rasende. Vedkommende maa da, for at undgaa dette, tilstaa, at han er *Ilisitsok*, Hex, og som saadan paadigte sig selv Forbrydelser, f. Ex. at have taget Sjælen fra Folk eller at have slaaet Folk ihjel ved overnaturlige Midler. Dersom en saadan Tilstaaelse ikke kommer, bliver den Syge nemt rasende eller sindsforvirret o: taler i Vildelse. Hvor barbarisk Patienter i saa Tilfælde behandles, vil senere blive omtalt. Naar den Syge har tilstaaet, at han er *Ilisitsok* eller Angekoklærling, taber han Evnen til i Fremtiden at virke som saadan. Disse Angekoklæringer beholde dog undertiden deres Samkvem med Aandeverdenen, hvorved de kunne faa Syner, i hvilke de ere istand til at se, hvad der fejler en Syg, eller give Besked paa forelagte Spørgsmaal. De kunne dels gjøre deres Kunster paa samme Maade som Angekok'erne, og dels kunne de have særlige Kunster.

Adlagdlak skulde være Angekok og havde kun to Aar tilbage af Læretiden. Men, da han skulde holde Trommedands med sin *Tarajuatsiak*, blev hans Fødder syge. For at blive helbredet, maatte han tilstaa, at han gik i Lære. Han har dog beholdt sin *Tarajuatsiak*, som taler igjennem ham, naar han gjør sine Kunster liggende paa Brixen, tildækket med Skind og drejende Trommen. Han nyder ligesaa stor Tiltro for sine Sygekure og Spaadomme som Angekok'erne.

Der var kun een Angekok for Øjeblikket, som almindelig ansaaes for en stor Angekok, nemlig *Avgo* ved *Sermiligak*; men han er nu saa gammel, at han ikke rigtig duer længere. Naar hans *Tartok* indfandt sig, rystede hele Huset. Han kunde flyve til Maanen og hente Børn, og han havde berøvet en stor Mængde Mennesker deres Sjæl. Engang, fortælles der, blev han under Angekokkunsterne greben af en Bjørn, der slæbte ham ned til Stranden, hvor en Hvalros huggede Tænderne i ham, slæbte ham ud til Horizonten og fortærede ham der. Benraden vendte tilbage og mødte paa Vejen Kjødstumperne, som efterhaanden voxede paa ham og tilsidst ogsaa Øjnene, saa at han kom hel tilbage.

Dette er den eneste nulevende Angekok, som har kunnet gjøre saa gode Kunster. Gamle, fornuftige Folk ryste paa Hovedet af de nuværende Angekok'er og sige, at de du ikke noget, men vide at fortælle vidunderlige Historier om Angekok'ernes mærkelige Dygtighed i gamle Dage, f. Ex. at skære Halsen over paa sig selv, derefter stryge Haanden forbi Halsen og blive rask igjen.

Den ovennævnte, ildeberygtede Angekok *Avgo* kom til mig og fortalte uopfordret, at han rigtignok i sine unge Dage havde gjort Angekokkunster, men at han ikke kunde faa Trommen til at dandse af sig selv og var derfor ikke Angekok. *Sanimuinak*, fortalte han, kunde derimod faa Trommen til at dandse og var altsaa langt større Angekok. *Avgo* sagde, at han ikke kunde helbrede Folk, langt mindre rejse til Maanen og hente Børn. Han havde aldrig seet *Timersek*'er, *Tarajuatsiak*'er, *Inersuak*'er eller andre Aander, som de andre Angekok'er. Naar Folk sagde om ham, at han røvede Sjæle, saa løj de; thi han var deri ligesaa afmægtig som i de andre Ting. Folk bagtalte ham og vare onde imod ham, fordi han ikke havde Brødre eller andre nære Slægtninge.

Denne Tilstaaelse har *Avgo* sandsynligvis gjort for at insinuere sig hos mig. Da jeg imidlertid aldrig har udtalt mig

mod Angekok'erne, men kun søgt at lære dem og deres Kunster at kjende, antager jeg, at Yttringer fra *Hanserak* have bibragt ham den Ide at ville være mig til Behag paa den Maade. At de Andre bagtalte ham, er sikkert nok. Man fraraadede os at rejse til *Sermiligak*, hvor han boede, idet man fortalte, at han vilde dræbe os. Da vi alligevel rejste derop, sagde man, at *Aogo* vilde være meget elskværdig imod os, medens vi vare deroppe, men, saasnart vi rejste, vilde han røve vore Sjæle, saa at vi maatte dø. Man opfordrede os derfor til at skyde ham.

Angekoks'ernes Spaadomme have ringe Betydning. Som Exempel paa saadanne skal nævnes, at en Angekok, Vinteren førend vi kom til Angmagsalik, forudsagde, at *Ilinguaki* vilde komme tilbage sydfra sammen med fremmede Folk. Denne Spaadom gik i Opfyldelse, thi vi kom op sammen med ham. En anden Angekok fik i Kommission at undersøge, om en frugtsommelig Kvinde skulde føde en Dreng eller Pige. Han hørte Barnet skribe i Moderens Liv og saae, at det var en Dreng. Det blev imidlertid en Pige. Men ved en senere Forestilling fandt Angekok'en ud af, at Spaadommen vilde være gaaet i Opfyldelse, hvis Konen ikke ved Uforsigtighed engang var falden, hvorved der var gaaet en Revne i Fosteret.

Skjønt de fleste Angekok'er kun udøve deres Kunster for personlig Vinding, saa findes der dog ogsaa brave og hæderlige Undtagelser imellem dem. Blandt disse maa særlig fremhæves den gamle *Ilinguaki*, der er over 60 Aar gammel. Han agtes af hele sin Omgivelse. Et brystsvagt Menneske fortalte mig om Foraaret, at *Ilinguaki* havde gjort Kunster for ham og helbredet ham, saa at han nu var meget bedre, end han havde været om Vinteren. Da jeg udspurgte *Ilinguaki*, om han havde helbredet den Syge, svarede han mig undvigende og undseligt, som om han skammede sig ved at tale derom, at Folk, som han gjorde Kunster for, undertiden døde. Han var ligeledes bekjendt for at kunne rejse til Vindenes Herrer og skaffe, hvad Vind, man ønskede; derom udtalte han sig simpelthen, at det kunde

indtræffe, at den Vind, man ønskede, kom, efterat der var gjort Angekokkunster.

Det er dog ikke umuligt, at baade *Ilinguaki's* og *Avgo's* Tilstaaelse af deres egen Afmagt som Angekok'er, den enes til at udføre det gode, og den andens det onde, kun er Udslaget af den overordenlige Tilbageholdenhed, hvormed Eskimoerne omtale sig selv, en Tilbageholdenhed, der ofte kan have Udseende af Beskedenhed, men som dog vist snarere hidrører fra en overtroisk Frygt for at omtale noget vedrørende dem selv, ligesom Frykten for at nævne deres eget Navn. Det er derfor meget muligt, at Angekok'erne i Virkeligheden endog tro paa deres egen Forbindelse med Aandeverdenen, uden dog at gjøre sig noget klart Begreb om, paa hvad Maade.

Medens Angekok'erne have Omgang med Aandeverdenen i Overværelse af andre Mennesker og ofte kunne gavne og kun undtagelsesvis skade Medmenneskene, drive *Ilisitsok*'erne Omgang med Aanderne i Hemmelighed og kun for at skade deres Fjender eller Samfundet.

Medens Angekok'erne fortælle, at de ved at dreje paa en Sten kalde Aanderne til sig og derved lære at blive Angekok, saa maa *Ilisitsok*'en lære hos en ældre *Ilisitsok*. De maa være ene, naar det læres, og maa betale meget dyrt for Undervisningen. Naar en Angekoklærling i ti Aar har uddannet sig og ikke givet sig tilkjende som Angekok, da maa han arbejde paa at blive *Ilisitsok*.

Ilisitsok'ernes vigtigste Kunst er at kunne lave *Tupilek*'er, som skulle dræbe de Mennesker, de udsendes imod. De laves af forskellige Dyr, som Bjørne, Ræve, Ryper og Sæler. Tillige skal *Tupilek*'en indeholde et Stykke af den Mands Anorak eller Fangst, som den skal udsendes imod. Den gjøres derefter levende ved at synge en Tryllesang over den. For at *Tupilek*'en skal voxe, lader *Ilisitsok*'en den patte sig mellem Benene. Naar den skal gjøre dette, vender han Anorak'en, saa at han har Rygsiden foran; hvorefter han slaaer Hætten op foran Ansigtet.

Han sidder paa en Stenrøse tæt ved en Elvs Udløb i Havet, og lader *Tupilek*'en patte. Naar denne er blevet stor, glider den ud i Vandet og forsvinder. Den skal da bringe Død eller Ulykke over den Mand, mod hvem den er bestemt. Dersom dette mislykkes, vender den sig mod ham, der har udsendt den. Ikke alene Mandfolk, men ogsaa Fruentimmer kunne være *Ilisitsok*'er og lave *Tupilek*'er. Fremgangsmaaden er for disse fuldstændig som for Mandfolkene.

Det er Angekok'ernes Sag at opdage og fange disse *Tupilek*'er. Enten kan Angekok'ens *Tornarsuk* spise dem, eller, hvis Angekok'en har en Falk til *Tartok*, kan denne fange dem. Naar man hører *Tupilek*'en under Angekokkunsterne komme ind i Gangen og gaa frem og tilbage, blive Folk meget bange; thi, hvis den kommer til at røre ved et Menneske, maa dette dø. Angekok'en stikker den i Almindelighed ihjel i Husgangen, og Folk kunne næste Morgen se Blodpletten, hvor dette er sket. Angekok'en fortæller ikke den vedkommende *Ilisitsok*, der har lavet *Tupilek*'en, at han har slaadet den ihjel for ikke at gjøre ham flau (se iøvrigt Fortælling Nr. 29).

Foruden ved *Tupilek* er der mange andre Maader, hvorved *Ilisitsok*'er mene at kunne skade Folk, f. Ex. ved at lave Snarer af døde Menneskers Sener, og anbringe en saadan omkring en Knæskal og stikke et lille Menneskeribben paa hver Side af Knæskallen. En *Ilisitsok* behøver da ikke engang at se Manden, han er vred paa, men han nævner kun hans Navn og trækker til i Snaren, hvorefter Manden dør. *Pitiga* tog Galden af et dødt Menneske og kastede den paa det Sted, hvor en Pige havde ladet sit Vand, til Straf for, at hun ikke vilde lade sig beligge af ham. Pigen døde nogen Tid efter.

Naar en *Ilisitsok* ikke kan gjøre andet ved en Fjende, tager han et Stykke Spæk af hans Fangst og gaaer hen med det til en gammel Grav, hvori der er en Lampe. Naar han lader Spækket brænde paa denne Lampe, kan Manden ikke mere fange.

En *Ilisitsok* var saa ivrig med at lave *Tupilek*'er, sagde man, at naar han var paa Fangst og en ung Netside dukkede ned, og han syntes, at den blev for længe borte, havde han ikke Tid til at vente, til den kom op igjen¹⁾. Naar Sneen om Foraaret tæde bort, og der kom store Elve ned over Fjeldene, satte han *Tupilek*'er i disse og lod dem gaa efter de Folk, han ikke kunde lide. Naar det var dygtige Fangere, han ikke kunde lide, og han ikke kunde gjøre andet ved dem, tog han et Stykke Kjød af et dødt Menneske og satte paa deres Harpun i Hulningen ved Spidsen. Harpunen kunde da ikke mere trænge ind i Sælerne.

Ilisitsok'er have store Mængder forskjellige og forskjelligartede Hexemidler, hvoraf de fleste ere fuldstændig indbildte. De kjende dog ogsaa enkelte Midler, hvorved de mulig kunne bringe Død over deres Fjender, f. Ex. ved Anvendelse af Ligkjød.

Der er intet ivejen for, at en Mand samtidig kan være *Ilisitsok* og Angekok. Han kan godt være *Ilisitsok* uden at udøve Kunsterne; men, benyttes disse, staaer han i stor Fare for at blive rasende: tale i Vildelse, naar han bliver syg. I saa Tilfælde bindes han med Hænder og Fødder udstrakte paa Brixen eller Gulvet og knebles. Han faaer intet at spise og drikke, og undertiden lægges store Sten paa den Syges Bryst. Saaledes bliver han liggende, til han dør. Denne Kur er saa indgroet i de Indfødtes Bevidsthed, at den endog sættes i Gang uden en Angekoks Tilstedeværelse. Ofte gjøres Pinslerne kortere, idet den Syge, efter at være bleven bunden, strax kastes i Havet. Den eneste Maade, hvorpaa Patienten kan befries for denne Kur, er, at han tilstaaer, at han er *Ilisitsok* og nævner alle de Forbrydelser, enten virkelige eller indbildte, som han har paa sin Samvittighed, hvorefter han ikke mere kan virke som *Ilisitsok*. Er han tillige Angekok, kan han dog godt fortsætte med denne Virksomhed.

---

¹⁾ Unge Netsider ere nemlig dumme og komme hurtig op igjen.

Angmagsalik-Fjordens dygtigste Fanger *Perkitigsak*, der havde udlært som Angekok uden at give sig tilkjende som saadan, var en Fjende af Angekok'erne og gjorde Nar af dem. Da han i Vinter fik en Brandbyld paa Bagen, og derefter fik Feber, indfandt mange Angekok'er sig fra forskjellige Steder for at helbrede ham. Da Feberen tiltog, erklærede de, at han stod Fare for at blive rasende. Hvorledes han i saa Tilfælde vilde blive behandlet, er ovenfor omtalt. Han maatte da tilstaa, at

Fig. 5. *Perkitigsak*.

han var *Ilisitsok* og fortælle en Del urimeligt Hjernesvind, nemlig, at han havde udsendt fire *Tupilek*'er, der tilsammen havde dræbt en Snes Mennesker, hvoraf en Del af hans egen Familie¹⁾.

¹⁾ Jeg kan fuldstændig tiltræde Rink's Udtalelse i •Supplement til eskimoiske Eventyr og Sagn•, Side 185: •Naar Sygdom eller Dødsfald vare paa nogen Maade uventede, udledes de altid af Hexeri, og det er et Spørgsmaal, om samme ikke har været den oprindelige Forklaring paa Døden overhovedet. •

Den sidste *Tupilek* lavede han i Foraaret. Han skulde nemlig lige til at harpunere en Hvalros, da en anden kom ham i Forkjøbet og tog den. Han blev vred derover og lavede en *Tupilek* af Hvalrosskind, Stumper af Mandens Fangst og mange andre Ting. Den lignede en Hvalros, der havde Fruentimmerbuxer paa. Han lavede den, gjorde den levende og lod den voxe paa sædvanlig Maade, hvorefter han sendte den ud for at dræbe Manden, der havde taget Hvalrossen fra ham. Engang senere saae han i *Ikeresarsuak* en Hvalros og skulde lige til at harpunere den, da han opdagede, at det var *Tupilek*'en. Den gik ind til Strandbredden og iland, hvor den blev til et Meneske. Nogen Tid efter dræbte den Manden, som den var udsendt imod. *Perkitigsak* havde desuden samlet Lavarter paa Sten, hexet over dem og blandet dem i Maden, som hans Neveu og Plejesøn skulde spise. Drengen afmagredes og døde senere¹⁾.

Ved et Vandomslag, som vi sendte ham, aabnede Bylden sig, og Feberen forlod ham. Hans Helbredelse tilskreves alene hans Tilstaaelse af de Forbrydelser, han havde begaaet. Hans Fætter, vor hæderlige Vært *Kutuluk*, sagde i fuldt Alvor til os: «Det var godt, at han tilstod, thi ellers var han bleven vanvittig.» Han selv kom imidlertid senere med et prægtigt Skind til os som Betaling for sin Helbredelse, skjønt vi havde frabedt os Betaling. Det ovenstaaende er bekræftet af *Perkitigsak* selv. Senere sagde en af hans Elever, *Pitiga*, der var vor Fortrolige, at *Perkitigsak* kun havde tilstaaet Halvparten af sine Hexekunster, saa at han tildels endnu kunde fungere som *Ilisitsok*.

Da den meget omtalte Angekok, *Sanimuinak*, blev syg, sendte han Bud efter mig, at han var nær ved at dø, og at jeg derfor maatte hjælpe ham og give ham et Lægemedel, ligemeget hvad. Han havde haft et Anfald af Vildelse og var sprunget omkring paa Gulvet. De andre, og deriblandt Hus-

¹⁾ *Perkitigsak* havde om Sommeren staaet i Telt sammen med sin Broder. Denne rejste bort og efterlod uden videre Sønnen. Man fortalte, at da *Perkitigsak* syntes, at hans Husstand var stor nok uden den Dreng, afivede han ham.

herren, *Kutuluk*, havde derfor bundet ham. Da jeg kom hen til ham, laa han rolig paa Brixen og sagde, at hans Hoved var tungt. Der var en utaalelig Hede i Huset; en Lampe brændte tæt ved Siden af hans Hoved paa hver Side af dette; Familien og Husbeboerne jamrede sig omkring ham. Jeg sagde, at de to nærmeste Lamper skulde slukkes; jeg lod gjøre en Aabning i Vinduet, fik anbragt noget under Hovedet, saa at det laa lidt ophøjet, og gav ham kolde Omslag paa Panden samt paabød fuldstændig Ro, nemlig at de andre skulde lade ham ligge uforstyrret. Man rettede sig efter alle mine Forskrifter; Patienten og hans Familie vare overordenlig taknemlige og lovede, at hvis han kom sig, skulde jeg faa Part i al hans Fangst. Strax efterat jeg var gaaet, tændtes Lamperne igjen og Hullet i Vinduet tilstoppedes. Angekok'en *Augpalugtok* (se Fig. 7) kom tilstede. Han kastede sig tilbage paa Brixen, tildækkedes af et Skind og saae, at Sjælen havde forladt *Sanimuinak*. Han satte sig paa Brixen lige ved den Syge og konfronterede ham ved at udspørge ham om alt det onde, han havde gjort. *Sanimuinak* svarede tildels i Vildelse og teede sig senere aldeles som gal. Alle vare sikre paa, at han maatte dø; men, da *Augpalugtok* i lang Tid havde pint og presset ham for at faa alle hans Hemmeligheder at vide, lode de ham være i Ro, hvorefter hans Hoved blev lettere, og han befandt sig bedre. Han havde imidlertid tilstaaet, at han var *Ilisitsok* og havde ved Hjælp af Dødnings dræbt mange Mennesker, blandt andre sin Plejedatters Fader. *Augpalugtok* kastede sig igjen tilbage paa Brixen og forhandlede med sine Aander. Han fik nu at vide, at den berygtede *Maratuk*, som var *Sanimuinak*'s Fætter og tidligere Medskyldige i et virkeligt Mord, havde røvet hans Sjæl. *Augpalugtok* sendte en af sine *Tarajuat*siak'er afsted for at hente den, men maatte selv rejse hjem, inden *Tarajuat*siak'en kom tilbage med Sjælen.

Da *Sanimuinak* nogle Dage efter blev rask, udtalte *Kutuluk* atter, at det var Tilstaaelsen, der havde bevirket, at han kom sig.

V.

Astronomi — Geografi — Snille — Kunstsands — Tromme-Sang og -Dands.

Østlændingene dele Aaret efter Maane-Tændingerne. De gaa ud fra den Tænding, der kommer, efterat *Asit* 3: Stjernen α aquilæ (Atair) er seet første Gang i Morgendæmringen. Tidligere gik de ud fra den første Tænding efter den korteste Dag, og dette Udgangspunkt for Tidsberegningen bibeholdes endnu enkelte Steder, saa at der er Usikkerhed med Hensyn til Maanedernes Nummer. Maanederne benævnes alene efter deres Nummer efter første Tænding ¹).

Foruden at Angmagsalikerne paa Solens Stilling kunne se, naar det er den korteste Dag, kunne de ogsaa forud bestemt sige det, naar de have seet *Asit's* Stilling i Morgendæmringen. *Adlagdlak* sagde den 19de December til vor Styrer, at Soien to Dage efter skulde være paa sit laveste, hvortil Styreeren svarede, at det allerede vilde indtræffe den følgende Dag. Han havde nemlig seet i den islandske Almanak, at det var den længste Dag den 20de Juni, og sluttede deraf, at det maatte være den korteste Dag den 20de December. Østlændingen fastholdt dog sin Mening.

Man brugte tidligere den Skik paa den korteste Dag, at et Skind blev taget ind, tilberedt og syet til Klædning for det

¹) Ugeinddelingen kjendtes selvfølgelig ikke. *Hanserak* lavede en Almanak af den Slags, som har været benyttet paa Vestkysten, nemlig af Træ med syv Huller, hvori man for hver Dag i Ugen sætter en Pind. Denne Almanak gav han til *Ilinguaki*, for at han i Vinterens Løb, da han boede fjernt fra os, kunde vide, naar det var vor Søndag. Da vi næste Aar kom til *Ilinguaki*, viste det sig, at han stadig havde benyttet den. En saadan Almanak er paa «Ethnografisk Museum» opstillet mellem Sagerne fra Angmagsalik, hvad der, som man altsaa seer, er mindre korrekt.

ældste Barn, som endnu samme Dag skulde iføres den. Paa denne Dag holdes ogsaa Fest med Traktement, Trommedands og andre Fornøjelser.

Man har to Myther om, hvorfor Solen ved Middagstid paa den korteste Dag ikke kommer længere ned end til Havet. Efter den ene skeer det, fordi den skæres i Bagdelen af skarpe Instrumenter og maa derfor stige igjen. Dens Bag er derfor opslidt, saa at kun Skelettet er tilbage. Det er Solens Lampe, som er synlig for Menneskene og opvarmer Jorden.

Efter den anden Mythe kommer Solen, naar den er paa sit laveste, ned til et Land, hvorfra den skubbes op efter igjen af en Mand. Da man hørte, at vi havde været langt i Retningen mod Solen, spurgte man os, om vi ikke havde været i det Land, hvorhen Solen kom.

Naar Solen, efter at have staaet stille paa sit laveste i fem Dage, atter gaaer op efter, blive Menneskene meget glade. I Begyndelsen gaaer den stærkt op efter, saa at den hurtigt kommer saa højt, at man ikke kan ramme den med en Slynge; derefter gaaer den langsomt. Foraaret begynder, naar Solen staaer op paa det Sted, hvor *Asit* plejer at staa op.

Som tidligere omtalt, benyttes *Nelarsik* (Vega) til at angive Tiden, naar det er mørkt.

Jupiter kaldes «Solens Moder», og Mælkevejen «*tukuija*». Af andre Stjerner skal jeg nævne:

<i>pisitdlat</i> (Lampfod)	—	Karlsvognen;
<i>kilugtut</i> (de Gjøende)	—	Plejaderne;
<i>ugdlagtut</i>	—	Orions Belte;
<i>nelikatek</i>	—	Aldebaran.

Stjernerne, siger man, ere ligesaa store som Sortside-skind.

Det er en bekjendt Sag for Angmagsalikerne, at det er Maanen, som foraarsager Ebbe og Flod, og dette omtales i flere af Sagnene (30 og 31). Under Maaneformørkelse skulle de

Fruentimmer, der have Børn, krybe ind under Brixeskindet, for at Børnene kunne blive raske.

Nordlys ere tidligere omtalte.

Om Lynild og Torden fortælles, at de komme ud af Siden paa en Mand, eller ogsaa at det frembringes af to gamle Fruentimmer, som gnide et hvidt Skind. *Nelarsik* har nu skudt det ene af disse Fruentimmer med sin Bue, derfor tordner det ikke saa meget deroppe. I Tordenvejr tager Folk tørret Sælhundeblood i Munden, for at deres Underkjæber ikke skulle gaa af Led, naar de falde ned igjen, efterat Tordenen har trukket dem op i Luften.

Angmagsalikerne kjende, ligesom andre Eskimoer, deres Hjemsted med Omegn til Punkt og Prikke. De have en overordentlig skarp Stedsands, saa at de nøje kunne beskrive, ja endog levere Kaart over Egne, som de have besøgt en Snes Aar tilbage i Tiden. De besidde ikke blot Evne til selv at fremstille, hvad de have seet, men de kunne ogsaa forstaa Kaart, som ere tegnede af andre, og de kunne levere Tilføjelser* og Forklaringer dertil. Som Exempel paa deres Interesse for Kaart kan nævnes, at Folk ere komne til mig for at se dels de Kaart, som jeg havde udarbejdet, dels de Kaart, som vare tegnede af deres Landsmænd, for at levere deres Bidrag til Kaartene eller rette Fejl, som de havde hørt, at der skulde være paa dem.

Ved deres Forklaringer over besøgte Egne vide de nøje at fremhæve de Herligheder, som udmærke hver bestemt Egn; et Sted er der mange Narhvaler, et andet mange Bjørne, spraglede Sæler, Maager eller endog Tang. Tillige vide de nøje at angive, hvor Solen staaer paa bestemte Tider af Dagen eller Aaret, samt hvor lang Tid de bruge til at rejse fra det ene Sted til det andet, naar der ingen Forhindringer findes. I Vejlængden stemme alle de forskjellige Angivelser mærkværdig nøje overeens, saavel Nord efter til *Kialinek* som Syd efter til *Umivik*. Alle de Angivelser, som vi have kunnet kontrollere, have været fuldstændig nøjagtige.

Med Hensyn til Kaarttegningen skal jeg kun bemærke,

at mange ere tilbøjelige til at forstørre Maalestokken, efterhaanden som de nærme sig de bedre kjendte Steder, hvilket jo ogsaa er ganske naturligt, da de ellers ikke kunne faa Plads til alle Detailler. Selvfølgelig var Kaarttegning i Form af Grundrids noget ganske nyt for dem. Maaden, hvorpaa de illustrere deres Land, er ved at skære det ud i Træ. Derved haves den Fordel, at ikke alene Landets Kontur, men ogsaa dets Udseende og Fjeldformer til en vis Grad kunne gjengives.

Den hjembragte Træklods (Tav. XXXXI) forestiller Strækningen mellem *Kangerdluarsikajik*, Øst for *Sermiligak*, og *Sieralik*, Nord for *Kangerdlugsuatsiak*. Fastlandet fortsættes fra den ene Side af Træklodsen til den anden, medens Øerne ere anbragte paa den medfølgende Træstok uden noget Hensyn til Afstanden imellem dem i Forhold til Fastlandet. Alle Steder, hvor der er gamle Husruiner, altsaa gode Oplagspladser, ere mærkede paa Trækaartet, ligesom der ogsaa er betegnet derpaa, hvorledes man kan bære Kajak over mellem Bunden af to Fjorde, naar Havisen spærrer ved det udenfor liggende Næs. Denne Slags Afbildninger tjene til at fremstille den Vej, som Vedkommende har rejst, idet han under Fortællingen flytter Stokken, saa at Øerne vises paa deres rette Plads. Det andet Trækaart, der er forfærdiget efter Opfordring, forestiller Halvøen mellem *Sermiligak* og *Kangerdluarsikajik*.

«Den første Jord, der blev til,» sige Angmagsalikerne, «havde hverken Hav eller Bjerge, men var ganske glat. Da Han deroppe ikke syntes om Menneskene paa den, ødelagde han Jorden. Denne slog Revner, hvori Menneskene faldt ned og bleve til *Inersuak*'er (jfr. ovenfor), og Vandet strømmede til overalt. Da Jorden blev til paany, var den fuldstændig dækket med Isbræ. Denne gik efterhaanden bort, og der faldt to Mennesker ned fra Himlen, fra hvilke Jorden blev befolket. Man kan hvert Aar se, at Isbræen er i Aftagende. Mange Steder sees endnu Mærker fra den Tid, Havet stod over Fjeldene.»

Denne Fortælling sige Østlændingene, at de have fra meget

gammel Tid; en lignende fandtes ogsaa paa Vestkysten i Egedernes Tid, og er af forskjellige Forfattere opfattet som en Reminiscens af Traditionen i 1ste Mosebog.

«Grønland er en Ø,» siger Angmagsalikerne. En Mand fra Angmagsalik ved Navn *Ujartek* (Landomsejleren) har i gamle Dage rejst hele Landet rundt i Konebaad (se Sagn Nr. 5). I Fortællingen derom nævnes et Punkt, som hedder „*Nuna isua*“ 3: Landets Yderste. Dette er Grændsen for det Land, som er besøgt fra Angmagsalik, og maa efter Beskrivelsen ligge omtrent paa $68\frac{1}{2}^{\circ}$ N. Br. Lige førend man kommer dertil, gaaer en meget bred Fjord ind i Landet. Med klart Vejr kan man netop skimte Landet paa den modsatte Side af denne. Angmagsalikernes Oplysninger om Landet dertil og deres dermed følgende Kaartegninger, hvorefter jeg har skizzeret og beskrevet denne ubekjendte Kyststrækning (mellem 66 og $68\frac{1}{2}^{\circ}$ N. Br.), ere omtalte i den geografiske Beskrivelse af Landet.

Akilinek er tidligere omtalt. Man siger, at naar man i klart Vejr gaaer tilfjelds, kan man se Skyerne, som hænge over Fjeldene paa *Akilinek*. Da de hørte, at jeg havde været der, spurgte de, om jeg havde seet Folkene derovre med eet Øje, ligesom de ogsaa spurgte os, om vi havde besøgt Landet nordpaa, «hvor man bliver skaldet».

Endelig omtales et Land, der hedder *Timidarfimiut* og ligger ligeoverfor Angmagsalik, paa den anden Side af Grønland. Havet falder der paa en lang Strækning tørt ved Lavvande, og Sælerne fanges da i smaa Indsøer, hvor de blive tilbage.

Ligesom andre Eskimoer benytte Angmagsalikerne et Femtalssystem og fremvise altid Tallene paa Fingrene. De kunne dog ved Hjælp af Tærne bringe Talrækken op til tyve, men dette skeer alene ved Optælling og uden at nævne noget Ord for Tallet. Skjøndt de saaledes ikke kunne fastholde noget Begreb med et større Tal, have de en mærkværdig Hukommelse. Da vi f. Ex. ønskede at vide, hvor gammel *Utuaaks* Søn var, opregnede han, hvor han havde boet i alle de Vintre og mellemliggende

Somre, der vare forløbne siden Sønnens Fødsel for tretten Aar siden. Da han senere gjentog Opramsningen, uden at han satte den i Forbindelse med Tal, viste det sig, at han kom til samme Resultat.

Angmagsalikerne ere meget opvakte. De forstode godt at benytte de Ting, som de kom i Besiddelse af, f. Ex. Gods, der paa Havet kom drivende til dem. Jeg skal i den Retning nævne, at de anvendte Boltemufferne paa et stort Messingbeslag, der sad paa et Fartøj, som Aaret forud var fundet knust i Isen, til Beslag for at holde Fuglepilene paa deres Plads. De forstode fortrinlig at anvende og økonomisere med Jern. Smaa Stumper, der ikke kunde bruges til Knivblade, nittedes til andre Jernstumper for at kunne skæftes. De kjendte derimod ikke til at opvarme Jernet for at kunne bearbejde det. Af Ting, der fra Havet ere drevne ind til Angmagsalik, skal jeg endnu kun nævne et Bambusrør, hvoraf der lavedes nydelige, smukt udstyrede Bægere. Meget hurtigt vidste Folkene at kunne anvende paa hensigtsmæssig Maade de Ting, som de ved vor Nær-værelse for første Gang kom i Besiddelse af, som Tin, Bly og Blik m. m.

De opfattede meget hurtigt og havde stor Interesse for alt, hvad vi viste dem. Naar vi f. Ex. viste dem et Kaart over Kyststrækninger, hvor de havde været, fattede de det strax og vare ivrige efter at vise og forklare det for Andre. Det er allerede tidligere nævnt, at de opfattede Kaarttegningen saa godt, at de selv kunde tegne fortrinlige Kaart til os. De havde stor Interesse for de Billeder, vi viste dem, og forstode dem gjerne strax. Naar de saae Tegninger af Dyr, som de kjendte, vare de øjeblikkelig paa det rene med, hvad det var for Dyr.

Som Tegn paa Angmagsalikernes Snille skal jeg nævne, at de foruden at forsyne os med fortrinlige Modeller af Konebaade, Kajak'er, Slæder og Fangevaaben m. m., endog kom til os med store Modeller af Vandkar, hvoraf et var forsynet med Sugerør. Manden, som havde forfærdiget dette, sagde nemlig til os, at

da han kunde vide, at vi ikke saa godt kunde føre et stort Vandkar med os, havde han forfærdiget et mindre, men som dog havde en saadan Størrelse, at Sugeindretningen endnu kunde laves. Denne Mand hed *Ukutiak* (Fig. 4). Han var en særdeles opvakt, livlig Fyr med spillende, kloge Øjne. Strax da vi om Sommeren kom til Angmagsalik, rejste han til os for, som han sagde, nærmere at undersøge, hvad vi vare for Folk. Naar han eftertænkte noget, rynkede han Panden mellem Øjnene paa Højkant. Skjøndt Østlændingene ellers ikke give noget uden at faa noget igjen, og derfor i Almindelighed heller ikke bede om noget, kom *Ukutiak* til os og bad om flere Ting, som han gjerne vilde have, uden at han havde noget at betale med. Paa videre Forespørgsel fra min Side udtalte han, at han bad mig om de Ting, han ønskede, fordi han ikke, som de Andre, holdt af at stjæle fra mig, naar han ikke havde noget at betale med.

Jeg skal nævne et andet Exempel paa Snille. Da *Aluysagak* ikke var rigtig tilfreds med Formen af de Knive, som vi medbragte til Tuskhandel, kom han en Dag med en Benmodel af en Kniv i naturlig Størrelse. Idet han gav mig denne, sagde han, at naar der igjen kom *Kavdlunak*'er op til dem, skulde de medbringe Knive af Modellens Form. Saxe kjendte Angmagsalikerne ikke, førend vi kom derop, men de lærte hurtig at sætte Pris paa dem. For at komme i Besiddelse af en saadan, skar en Mand en fortrinlig Sax af Ben og kom med den til os for at faa den ombyttet med en Jernsax. De Indfødte vare nemlig vante til, at jeg for deres Knive, Redskaber og Klæder m. m. gav dem lignende Sager af europæisk Fabrikat.

Angmagsalikerne hørte gjerne med stum Forbauselse, og Mange med opspilede Øjne paa *Hanseraks* Gudstjeneste; men jeg troer ikke, at de forstode noget deraf, i alle Tilfælde ikke i Begyndelsen, da Sproget var dem for fremmed. Paa Forespørgsel svarede saaledes en gammel Mand, der fulgte *Hanseraks* Tale med største Iver, at han nok forstod «nogle af Ordene».

Flere gamle Mænd vare alligevel altid meget ivrige efter at høre *Hanseraak* prædike. Naar han derimod talte med dem, søgte de ved Spørgsmaal stadig at komme til rigtig Forstaaelse af hans Ord. Ofte har det sikkert været oprigtigt ment, naar de forsikrede, at de gjerne vilde høre om Gud og blive døbte, men at Vejen til Vestkysten var for lang for dem. De bade derfor ivrig om, at der maatte komme Lærere op til dem, ligesom vi nu havde været deroppe. Selvfølgelig var det ofte fornemmelig Udsigten til atter at kunne faa Tobak, der var den ledende Bagtanke i en saadan Bøn.

Fra *Hanseraaks* Dagbog skal jeg anføre følgende lille Træk: En Angekok, som *Hanseraak* havde talt indtrængende til, sagde, at han følte sin Uvidenhed, troede paa Vorherre og havde megen Lyst til at blive døbt. Da *Hanseraak* foreholdt ham, at hvis han troede, maatte han holde op med de hedenske Skikke og Angekokvæsenet, svarede Hedningen: «Da jeg er vant til det, kan jeg ikke slippe det.» *Hanseraak* sagde, at naar han ikke ophørte dermed, var han ikke troende, thi en Troende maatte slippe alle urigtige Vaner. Herpaa svarede Hedningen: «Ja, naar jeg efterhaanden kommer til at forstaa Dig noget bedre, vil jeg vel ogsaa komme til at slippe dem.»

Angmagsalikerne have meget stor Kunstsands. Da Tegning, Indridsning og Maling ikke tidligere have været kjendte, er Alt fremstillet og gjengivet ved Udskæring.

I Dukker og Dyremodeller sees en fortrinlig Opfattelse, hvori det ejendommelige fremhæves. Paa Dukker udarbejdes kun Kroppen og Hovedformen. De, der skulle forestille Kvinder, gives en bred Haartop. Ansigtet udarbejdes sjældent, Armene udelades helt ¹⁾, medens Benene gjøres uforholdsmæssig svære,

---

¹⁾ En Undtagelse gjøres i en Bjørnejagt, der fremstilles ved 8 Figurer. Da Mændene her skulle holde Lændserne i Hænderne, har Udskæreren ikke kunnet udelade Armene; men, da det er ualmindeligt at fremstille dem, have de faaet en uforholdsmæssig Længde, især paa de Figurer, der med bøjet Arm holde Lændseren parat til Angreb.

for at Dukkerne kunne staa (Tav. XXVII). Menneskefigurer udskaæres ofte som en Slags Fryndser, der bruges til Pynt paa Synaaleskind (Tav. XXVIII). Som saadanne udarbejdes oftest kun Hovedet, medens Kroppen gives en meget langstrakt Form, i hvis nederste Ende et lille Hak skal forestille Benene. Sandsynligvis er denne Form af et Menneske fremkommen af Skikken at anvende udskaærne Menneskefigurer i Amulettremme.

For Dyrenes Vedkommende ere ofte lignende Hensyn tagne, men det karakteristiske for hver Art er fremstillet paa en saadan Maade, at man strax maa kjende den. Jeg skal som Exempel nævne de Særegenheder, hvorved de forskellige Slags Sæler betegnes: Sortsiden gjøres smal med lang Hals og smalt Hoved; Remmesælen gjøres bred med et lille, rundt Hoved; Klapmydsen smal med en stor Hætte foran paa Hovedet; Netsiden bred med et kort, bredt Hoved, og endelig kjendes den spraglede Sæl paa en lille, spids Snude.

Paa alle Slags forskellige Gjenstande findes et meget almindeligt, simpelt Ornament, som siges at forestille en Sæl. Saaledes fortalte Manden, der solgte mig den paa Tav. XXIV fremstillede Tørrehæk, at Hakkerne i dens Endestykker skulde forestille Sæler. Man kan ved at sammenholde Overgangsfigurerne paa Tav. XXIX overtøye sig om, hvorledes Ornamentet er opstaaet, idet man seer, at Sælens Bagdel udvikler sig ganske jævnt til en tredelt Figur som paa Harpundupperne (g og h). Denne Figur forestiller altsaa Sælens Laller med mellemliggende Hale. Ja, jeg mener endog at kunne spore denne Figur f. Ex. i Ornamentet paa Harpunvingerne (m) og paa Haandtaget paa Vandøsemodellen (k). Man føres af Overgangsfigurerne ikke alene til den tredelte Figur, men ogsaa til en tvedelt, hvor altsaa Sælens Hale udelades. Tvedelingen forekommer meget hyppig paa Angmagsalikernes Redskaber, saaledes paa Pren (c), Knivskaft (i), Endestykkerne paa Tørrehækken (Tav. XXIV), Knapperne paa Kajakstolen (Tav. XIV), Ørenlokker etc. Alle disse

Ornamenter, foruden mange andre, ere altsaa fuldstændig konventionelle Figurer, som forestille Bagkroppen af en Sæl.

Jeg skal nu gaa over til en anden Retning af Angmagsalikhernes Kunst. Ornamenter udskæres som lidet ophøjede Relieffigurer af Tand og Ben og hæftes med Bennagler paa Fangeredskaber, Øjenskærme, Skygger og Bødkerarbejde. Paa nogle Gjenstande sees fuldstændig udskaarne Sæler, Narhvaler, Bjørne, Fugle, Fiske, Mennesker og Kajak'er (se Bægrene Tav. XXX og Skyggen Tav. XXXVI). Det overvejende Antal Figurer ere imidlertid Sæler. Skjøndt de som Ornamenter ofte fuldstændig antage en konventionel Skikkelse, kan man dog kjende, hvorledes de ere fremkomne. Sammenlignes de to Vandkar paa Tav. XXXV, seer man, at det, der paa Fig. 1 er to Sæler over hinanden, fremstilles paa Fig. 2 som to sammenhængende Ovaler. Enkeltvis sees saadanne Ovaler paa Øjenskærmene Fig. 3 og 4, ligesom der paa Skyggen Tav. XXXVI, Fig. 1, findes Sæler. Det forekommer mig, at der er stor Sandsynlighed for, at en saadan Oval forestiller den simplificerede Sælform. Ligesom der paa Vandkar Fig. 2 sammensættes to Ovaler, saaledes sammensættes paa Øjenskærm Fig. 3 tre og paa andre Øjenskærme flere Ovaler, hvilket Ornament nu fuldstændig har mistet Udseendet af Sæler, men som dog vistnok er opstaaet deraf ligesom det ovennævnte Ornament af Sælernes Bagdel.

Blandt Relief-Ornamenter findes undertiden Afbildninger af *Tornarsuk* og *Aperketek* (se Kastetræ Tav. XXXII og Kajakstol Tav. XXXIII), som sikkert ere fuldstændig konventionelle. Da jeg bad *Sanimuinak* om at tegne *Tornarsuk* for mig, saaledes som han havde seet den i Vandet, tegnede han den mere i Overensstemmelse med Forklaringen (S. 115) end med den Maade, hvorpaa den fremstilles som Ornament.

Tornarsuk,
tegnet af *Sanimuinak*

Angmagsalikhernes Mønstre bestaa i Almindelighed af geometriske Figurer, dannede af kortere og længere Streger, bølge-

formede Linier og koncentriske Cirkler¹⁾ og anbringes saavel af Mændene udskaarne paa Øjenskærme og Skygger, som af Fruentimmerne paa deres Broderier. Man har dog ogsaa andre Broderier, i hvis Mønstre man ikke kan se nogen Tanke (se Tav. XXXIX). Broderierne bestaa af tynde, udskaarne Striber af Skind, som paasyes Skind af en anden Farve²⁾.

Geometriske Figurer bestaaende af Streger og Prikker anvendes ogsaa som Tatovering paa Fruentimmerens Bryst, Arme og Ben.

Enhver udfører naturligvis selv Ornamenterne paa sine Gjenstande, og de søge ikke at efterligne hverandres Mønstre — undtagen de konventionelle Sæler og *Tornarsuk*'er —, men frembringe altid selv noget Nyt, der dog stedse har megen Lighed med de engang gængse Mønstre. Saavel Drengene som Piger paa tretten à femten Aars Alderen kunne udføre disse Arbejder. Vi have hjembragt saavel smukt udførte Broderier som udskaarne Gjenstande, der ere forfærdigede af Børn i den Alder.

Sammenholdes Angmagsalikerens Kunstsands med Vestgrønlændernes, vil man se, at disse staa langt tilbage for hine. I Broderimønstrene paa Vestkysten findes kun retlinede Figurer, og Afvexling i Mønstrene er mest frembragt ved forskellige Farver. Paa Østkysten, hvor man kun har Skindets naturlige to Farver, bringer derimod de koncentriske Cirkler og bølgeformede Linier megen Afvexling ind i Figurerne.

Det eneste Exempel, man tidligere havde fra Grønland paa Arbejde med Paahæftning af udskaarne Benstykker til Pryd for Fangevaaben, er et Kastetræ, hjembragt af Nordenskiöld's

¹⁾ Disse ere de samme Hovedornamenter, som i Jernalderen fandtes her i Europa.

²⁾ Da Angmagsalikerne ikke have noget Farvestof, hvormed man kan farve Skind, har man til Broderier kun de Farver, nemlig brunt og hvidt, hvortil Skindet kan beredes.

Expedition i 1870 ¹⁾, og som er fundet i en grønlandsk Grav ²⁾. Cand. Eberlin har gjort mig opmærksom paa, at der her mulig foreligger en Fejltagelse; thi Nordenskiöld nævner det ikke imellem Gravfundene fra *Kaja* ved Jakobshavns Isfjord ³⁾, medens der i «Öfversigt af Kgl. Vetensk. Akadem. Förhandl. d. ^{12/11} 1873» staaer: «Hr. Nordenskiöld öfverlemnade och beskref åtskilliga af kolonialbestyrer C. Lytzen i Köpenhamn till museum förärade värdefulla ethnografiska föremål från östliga Grönland.» Mon ikke Kastetræet skulde høre til denne Samling og senere ved en Fejltagelse være indlemmet i Samlingen fra 1870-Expeditionen? Hvis det er Tilfældet, er der, saavidt mig bekjendt, aldrig fundet udskaarne Ornament-Paalægningsarbejder paa Grønlands Vestkyst.

Blandt de i Gravene fundne Gjenstande fra Vestkysten, som haves i ethnografisk Museum, findes kun en overordentlig svag Antydning af, at Vestlændingene i gamle Dage kunde have haft en Kunst, svarende til Angmagsalikernes.

Gaa vi derimod til Vest-Eskimoerne ved Point Barrow og Beringstrædet, ja endog til Cumberland-Eskimoerne, da finde vi en tilsvarende, men, som det synes, dog ikke saa udviklet Kunstsands. Vest-Eskimoerne søge nemlig ogsaa at anbringe udskaarne Figurer af Dyr saa godt som paa alt, hvor der er en passende Plads til dem, men derimod har jeg ikke her kunnet se nogen Overgang til Ornamenter, hvis Oprindelse er konventionelle Figurer af Dyr. Fra Port Clarence ⁴⁾ sees ogsaa Relief-figurer, nemlig paa en Hage og et Knivskaft af Ben. Disse Figurer ligne Angmagsalikernes, dog synes de ikke at være hæftede paa Gjenstandene med Nagler, men snarere at være

¹⁾ «Den andra Dicksonska expeditionen till Grönland, 1883», S. 481.

²⁾ «Studier och forskningar» af Nordenskiöld, S. 347.

³⁾ Nordenskiölds «Redogörelse for 1870 års expeditionen», S. 1028.

⁴⁾ Hildebrandt: «De lägre naturfolkenes konst» (Nordenskiöld: «Studier och forskningar» S. 346).

udskaarne som ophøjet Arbejde paa selve Gjenstandene. Denne Udsmykning har sikkert ikke nær saa rig en Anvendelse som Angmagsalikernes. Hos Aleuterne findes derimod en Antydning af Paahæftning af Figurer ¹⁾, idet man paa løse Dyrefigurer seer smaa Jernpigge, med hvilke Figurerne have været hæftede paa et Træunderlag. Men disse ere langt større og ikke som Angmagsalikernes fladt Relief, men derimod frit udskaarne Figurer. De kunne ikke finde den udbredte Anvendelse som ved Angmagsalik, fordi de vilde genere. Derimod have Vest-Eskimoerne en Maade at indridse Ornamente og Billeder paa Fangeredskaber m. m.; en saadan kjendes ikke ved Angmagsalik.

Paa to Aarer fra Port Clarence findes Ornamente, bestaaende af runde Øjne ²⁾. Paa den ene er der endog antydet et helt Ansigt. Lignende runde Øjne ere meget almindelige paa Skygger fra Angmagsalik (se Tav. XX og XXXVI). Paa Træskygger ere de udskaarne af Ben og paasømmede; paa Skindskygger ere de, ligesom andet Broderi, udskaarne af hvidt Skind og paasyede. Formodentlig maa man i disse Øjne, saavel paa Aarer som paa Skygger, se en symbolsk Betydning.

Overensstemmelsen mellem Øst-Grønlændernes og Vest-Eskimoernes Kunstfærdighed synes at tyde paa, at Øst-Grønlænderne have haft en senere Forbindelse med disse end med Vest-Grønlænderne, og støtter derved Rink's Anskuelse om, at Øst-Grønlænderne ere komne til deres nuværende Bopladser Norden om Grønland ³⁾. Det er beklageligt, at man endnu ikke har

¹⁾ •Studier och forskningar• S. 348.

²⁾ •Studier och forskningar• S. 346. (Det synes, som om Øjnene ere malede paa Træet.)

³⁾ Rink: Om Grønlands Indland, S. 1; do: Eventyr og Sagn, Supplement, S. 153.

Jeg skal her nævne nogle af de Grunde, der kunne tale for en saadan Anskuelse:

a) Paa de nordligst bekjendte Steder saavel paa Grønlands Øst- som Vest-Kyst er der fundet Spor af Mennesker.

b) Enkelte Dyrearter synes at være komne til Grønlands Østkyst

Underretninger om Vest-Eskimoernes Sagn, da en Sammenligning mellem disse og Grønlændernes, dels fra Østkysten og dels fra Vestkysten, sikkert vilde give fortrinligt Bidrag til at belyse Folkestammens Vandring og Fortid.

Angmagsalikernes almindeligste Fortællinger handle selvfølgelig om deres Jagt eller Rejser. Men i de lange Vinteraftener fordrives Tiden ved at fortælle gamle Sagn, hvis Indhold ofte er af en slibrig Natur; men dette tages der intet Hensyn til; de fortælles i Nærværelse af Børn og unge Piger, og de more sig Alle over dem. Ved Fortællingen af dem lægges der ofte mere Vægt paa at gestikulere, skribe og forandre Stemmen end paa Orden og Sammenhæng i Indholdet.

Særlig skal jeg nævne *Angitinguak* som Fortæller. Hans Fremstillingsevne, idetmindste hvad det Ydre angik, var fortrinlig. Han var idelig i Bevægelse med Arme, Ben, Hoved og Øjne, og forandrede Stemmen efter de forskellige talende Personer. Han fortalte mig ligeledes om et Skib, som han i sin Ungdom, for c. 40 Aar siden, havde seet drivende mellem Isen. Han beskrev det overmaade nøjagtigt i alle Detailler. Ved at se min Uhrkjæde kom han til at tænke paa Ankerkjættingerne; thi det var første Gang, at han efter den Tid atter saa Metal sammensat paa saa forunderlig en Maade. (Se videre om Skibet i Rejseberetningen.)

Foruden ved Fortællinger tilbringes Vinteraftenerne med Sange, som ere dem overleverede fra gamle Dage. Foredrageren staaer foran Indgangen midt paa Gulvet, noget skrævende og i lidt bøjede Knæ. Er det en Mand, som synger, staaer han ikke fast paa Stedet, men bøjer sig mere eller mindre i Knæerne i Takt til Sangen, og gjør af og til et Skridt frem eller tilbage

---

Nord om Landet. Blandt disse skal jeg nævne: Moskusoer og Lemminge, som kun ere fundne paa de nordligste Strækninger paa begge Kyster.

c) Angmagsalikerne fortælle, at der Nord for *Nuna isua* findes en Forbindelsesvej mellem Øst- og Vestkysten. Denne Vej blev benyttet af Sagnhelten *Ujartek* (se Sagn Nr. 5).

eller vender sig halvt om. Af og til vrides Overkroppen i mange Slags Bevægelser. Trommen holdes frit ud for Brystet i venstre Haand, og med Trommestokken i højre Haand slaer

Fig. 6. *Angitinguak.*

han tre smaa Slag ad Gangen paa Randen af Trommen ligeovenfor Haandtaget. Sangeren staaer med halvt tillukkede Øjne og med en stillestaaende Grimace paa Ansigtet, der dog af og til afbrydes ved at fnyse eller le.

Er det et Fruentimmer, som synger, staaer hun urokkelig fast paa Fødderne, men bevæger stadig Hofterne i en ottetal-dannende Figur. Samtidig, men i den halve Takt af Sangen, slaes Trommen afvekslende tilhøjre og tilvenstre. Trommen holdes i næsten udstrakt Arm og nedefter, idet den hviler paa

højre Forarm. Hovedet holdes foroverbøjet eller lige op. Øjnene ere halvt tillukkede, og paa Ansigtet er der et stillestaaende Smil.

Sangene ere monotone, og Melodierne kun meget lidet vexlende. Det er de samme Melodier, som anvendes til Stridsangene. Prøver paa et Par af disse vedføjes her; de ere nedskrevne af Kontorchef Fabricius i Nationalbanken efter Tolk Johan Petersens Sang og ere opfattede og gjengivne fuldstændig nøjagtigt. De have alle lange Omkvæd af „aja, ja“,

der indledes af Ord, som „kava“, „ava“, „ama“ o. s. v. Alle Tilhørerne deltage ofte i Omkvædene (se Exempler paa saadanne Sange: Nr. 39 og 50).

Ved Sangen søger man at efterligne Elvenes Brusen. De fortælle, at naar de lægge sig til at sove ved en Elv, høres de Afdødes Sang, og det er denne, de søge at efterligne. De Ældre lære de Yngre at synge. Hver Mine, hver Tone, hver Lyd, hver Bevægelse er traditionel og overleveres fra de Gamle til de Unge. Skjøndt de have en saa monoton og fuldstændig ejendommelig Maade at synge paa, opfattede de dog hurtigt vore Melodier og kunde gjengive Brudstykker af dem.

De Folk, som ikke kunne synge, skamme sig for at røre ved en Tromme.

Naar Trommesangene saaledes synges for Fornøjelse, kaldes det *numerpok*; men, naar de samme Sange foredrages uden Akkompagnement af Trommen, f. Ex. i Kajak eller Konebaad, kaldes det *sokulavok*.

Retsplejen skeer, som tidligere omtalt, derved, at de Stridende til Trommen «syng hinanden paa» — *iverput*. Aarsagen til saadan Tromme-Sang eller -Dands kan være Mord, Tyveri eller Ødelæggelse af Andres Ejendom. Dog give Fruentimmerne hyppigst og maaske ene og alene Aarsag dertil, idet de førnævnte Forbrydelser som oftest udøves som Hævn for en Fornærmelse, En for en Kvindes Skyld har været udsat for, f. Ex. naar hans Kone er bleven bortført eller besøvet for hyppigst af en Anden. Vi have derimod ikke iagttaget, som fremhævet paa Vestkysten, at Trommesange udføres mod Individder paa Grund af disses Forsømmelse af Fangsten formedelst Ladhed, Frygt-somhed eller Uduelighed.

Trommedandse holdes saavel Sommer som Vinter. En saadan er ikke afgjort paa en Aften, men fortsættes gennem en længere Aarrække, idet Parterne gjensidig af og til besøge hinanden. Til hvert nyt Møde har hver af Parterne lavet og indøvet nye Sange. I disse overdrives Vedkommendes Ugjærninger overordentlig, og, haves ikke andet at synge om, paa-digtes der Modparten Forbrydelser eller nævnes saadanne, som han har tænkt paa at udøve. Tillige omtales de Fejl, som Modstanderens Familie har, ja endog de, som afdøde Slægtninge have havt. Hos ondskabsfulde Individder kunne disse Angreb udarte til den største Skaanselsløshed; som Exempel i den Retning kan anføres, at en Mand fra *Sermilik*, der havde Trommedands med Angekok'en *Kunit* ved *Norajik*, opregnede alle de Mennesker, som dennes Kone og Svigermoder havde spist i Hungersnøden ved *Kernertorsuit* (som senere vil blive omtalt), og hvorover disse bleve meget ulykkelige og begyndte at græde.

Modstanderne staa ligeoverfor hinanden. En af dem synger ad Gangen og udfører Sangen i den Stilling, som tidligere har

været omtalt, medens den anden Part staaer rolig, tilsyneladende ligegyldig foran ham. Den Syngende haaner den Anden paa mange forskjellige Maader, i Almindelighed ved at fnyse og puste ham i Ansigtet og ved at støde ham med Panden (*tular-tauput*)¹⁾, saa at han tumler bagover. Dette modtages af den Anden med fuldstændig Ro, ja endog med haanlig Latter for at vise Tilskuerne sin LigeGYldighed derfor. Naar Modstanderen vil støde ham, lukker han Øjnene og stikker Hovedet frem for at modtage Stødet. De kunne skiftes saaledes med at slaa Trommen og synge den hele Nat, men røre sig ellers ikke fra deres Plads. Mellem Sangene, ligesaavel som før og efter, give Modstanderne ikke ved en Mine nogen Uvillie tilkjende mod hinanden, men kunne omgaaes, som om de intet Mellemværende havde.

Sangen følges med stor Interesse af alle Tilskuerne, som ofte synge med, i alle Tilfælde Omkvædene. Ved høje Skrig give de deres Mening tilkjende og søge at hidse den ene Part til at støde den anden. Naar Trommedands holdes i det Fri, møde alle Tilstedeværende festligt paaklædte. Da Sangen kan trække ud hele Natten, blive Tilskuerne ofte trætte og lægge sig til at sove; er det i det Fri og er koldt, tage de Skind ud med og brede over sig eller Børnene, men forblive dog tilstede i Nærheden af Trommesangen.

En Mand har ofte i samme Tidsrum Trommedands med flere andre. Naar den ene Part dør, tages det til Indtægt af den Anden, som senere roser sig deraf, naar han omtaler det. Saaledes omtalte *Ilinguaki* med en vis Stolthed, at tre af de fire Trommemodstandere, han havde havt, vare døde. Ikke alene Mænd, men ogsaa Fruentimmer afgjøre deres Mellemværende paa denne Maade.

Undertiden more Angmagsalikerne sig med at «synge Strids-

¹⁾ *tular-tauput* bruges paa Vestkysten om Geder, at «de stanges». (Kleinschmidt's Ordbog S. 378).

sange paa hinanden» uden Anledning. Skjøndt det kun er til Fornøjelse, synge de hyppig hinanden saa kraftig paa, at den ene af Parterne ikke sjeldent faaer et «blaat Øje».

Fruentimmerne synge ogsaa hverandre paa for Fornøjelse, men desuden have de en Sang, under hvilken et Fruentimmer gaaer rundt til de tilstedeværende Mandfolk og opfordrer dem til at tage hende paa Kjønsdelen, idet hun selvfølgelig bærer Husdragten: de smaa *Natit*. Denne Sang udføres under stor Munterhed af Alle; saavel gamle som unge Fruentimmer, selv en Oldemoder have vi seet udføre denne Leg, ligesaa meget til sin egen som til de Andres store Fornøjelse.

Trommedandsen maa betragtes som Angmagsalikernes Hovedforlystelse. Anledning til saadanne og selve Sangene sees i Sagnsamlingen Nr. 47, 48 og 49.

En anden meget yndet Vinterfornøjelse er at lege et Slags Tagfat. Den bestaaer deri, at En løber rundt med en Pisk, hvis Slag foraarsage, at Huden sprækker, hvor der træffes, eller med en Kniv, paa Spidsen af hvilken der undertiden er Ild, og hvormed Vedkommende søger at stikke eller brænde dem, der komme ham nær. Denne Leg foretages undertiden i Mørke og er ikke uden Fare, isærdeleshed naar man erindrer, at de Legende ere nøgne. Undertiden er dog Legen mere uskyldig, idet En kun klæder sig ud paa en naragtig Maade og saaledes under Spektakel og Skrig løber rundt efter de Andre. *Adlagdlak* klædte sig til denne Leg ud som Fruentimmer. Maven paa Pelsen udstoppedes, for at han kunde ligne en frugtsommelig Kvinde, Hætten ligeledes, som om der var et Barn i den. Haaret bandtes op i en Top; Øjenbryn og Kinder sværtedes med Sod, og en tynd Kobberem spændtes under Næsen og op over begge Ører. Saaledes udpyntet forskrækkede han Selskabet. Denne Leg kaldes: *Uajartek*.

Vor Nabo *Narsingertek* kom som Dreng hjem til Huset, hvor de legede denne Leg i Mørke. En Mand, der havde brækket sit Ben, sad midt paa Gulvet og stak med en stor Naal

efter dem, der nærmede sig. *Narsingertek* saae nok, at der var noget, der sad midt paa Gulvet, men troede, at det var en stor Hund. Han kom for nær ved ham og blev stukket med Naalen dybt i Brystet, saa at han laa syg i lang Tid derefter.

Af andre Fornøjelser skal jeg kun nævne Krogtrækning og Trapezkunst, der foretages i en under Taget udspændt Kobberem, samt Boldtspil og Bryden.

VI.

Gjæsteri — Vinterforraad — Hungersnød.

Som før er fortalt, rejse Angmagsalikerne om Vinteren meget i Besøg til hverandre, ikke alene for at holde Trommedands og andre Fornøjelser, men ogsaa for at nyde godt af de Forraad og den Overflod, som kan havees paa andre Steder. Dersom Beboerne i Huset, hvor der kommer Besøg, ere rige, o: have stort Forraad, er det et utroligt Fraadseri, der finder Sted. Den ene Sæl efter den anden trækkes ind i Huset for at fortæres. Hvad Gjæsterne ikke kunne spise, faa de med sig ved Afrejsen, ved hvilken de ofte have Kajak'en fuldt lastet. De fortælle endog et Par Dage efter, maaske af Høflighed mod Værterne, at de stadig ere mætte af, hvad de spiste. Det er allerede tidligere omtalt, at man, naar der er Gjæster i Huset, slukker Lamperne om Aftenen.

Folk sky ingen Anstrengelser for at vandre til Gjæstebud lange Veje. En Dags Vandring i høj Sne over Fjelde og isbelagte Fjorde er en ren Bagatel for dem. De risikere derved ofte at afskæres fra at komme hjem i lang Tid.

Værterne kunne bagefter fortryde deres Flothed, hvorpaa vi havde et Exempel. I Begyndelsen af Vinteren var der store Forraad ved *Kangarsik*. Fra alle Steder kom man derhen, og Fraadseriet var meget stort; men inden Vinteren var omme, havde man ogsaa Mangel der, og Mændene beklagede sig da til os over de mange Gjæster, de havde havt.

Da vi første Gang besøgte vore Naboer, efterat de vare flyttede i Hus, blev der holdt Gjæstebud for os. En stor Sortside blev slæbt ind gjennem den alenhøje Døraabning. Vi bleve indbudne til at komme hen til det Sted, hvor den blev lagt. Den skrækkeligste Scene tog nu sin Begyndelse. Alle Mændene flokkedes omkring Sælen, som man ikke mere kunde se for de nøgne Mennesker, mellem hvis Ben Drengene kravlede omkring for ogsaa at faa deres Part. Sælen, der var fanget om Sommeren, var *mikiak* o: halvraadden, og udbredte derfor den ulideligste Stank. Alle flensedes i Sælen, som i en utrolig Fart fortæredes med vild Begjærighed raa, som den var. Ikke blot Kjødet, men ogsaa Indvoldene spistes raa, og Blodet slikkedes op med Fingrene. Til Drengene, der vare for smaa til at være med, rakttes der udrevne Stumper af Kjød og Spæk, og de vare snart fuldstændig blodige i Ansigtet og paa Kroppen. Da Mændene havde fraadset tilstrækkeligt, toge de hver et Stykke Kjød hen til deres Koner, som nu toge fat. (Tidligere have Fruentimmerne ogsaa været med til selve Gildet.) Heden i Huset var forfærdelig. En ung Kone kunde ikke holde den ud, men satte sig, nøgen som hun var, ned paa Stengulvet.

Da Fraadseriet begyndte, sagde Manden, der gav Gjæstebudet til min Ære, og som lagde Mærke til, at jeg ikke tog for mig af Retterne, «at jeg maaske hellere vilde have Kjødet hjem med, da jeg muligvis syntes, at det var noget Svineri?» Jeg kunde ikke nægte, at jeg foretrak at have det tilgode.

Angmagsalikernes Vinterforraad bestaaer af tørret Kjød, frosne Sæler, Spækposer, som foruden med Spæk ere fyldte

med *Tugdlerunat*, Bær, Bjørnespæk, Laller, Skindskrab, *Matak* (Hvalhud) o. s. v.

Det tørrede Kjød opbevares i Fjeldkløfter eller Huler fjernt fra Huset, ofte paa Steder, hvor det er vanskeligt at komme til om Vinteren, for at man ikke skal komme i Fristelse til at bruge det, førend det er nødvendigt.

Mange Sæler, som fanges om Efteraaret, henlægges tætved Huset for at fryse. Vi have flere Steder seet over en Snes store Sæler henlagte ved Siden af hverandre.

Spæk haves gjerne meget rigeligt i Vinterforraad. Det ligger i Stengrave i Nærheden af Huset.

Tidligere bidrog Angmagsæt'er ikke uvæsentlig til Vinterforraad; men de ere kun fangede temmelig sparsomt i de senere Aar.

I Løbet af Vinteren kommer en Periode, som kaldes Sultetid. Navnet maa dog i Almindelighed ikke tages bogstaveligt; thi det maa nærmest betragtes som en Art Fasten. De kalde nemlig den Periode for Sultetid, hvor de ikke have frisk Sælkjød, hvilket selvfølgelig retter sig efter, naar deres Forraad af hele frosne Sæler slipper op, og efter den Vinterfangst, som de faa. Om de endog have Overflod af Hajkjød og tørret Sælkjød samt Muslinger og spiselig Tang, sige de dog, at de sulte.

Sultetiden gaaer over til virkelig Hungersnød, naar Storisen kommer ind til Land, presses ind i Fjordene tidlig paa Vinteren og fryser fast der. Alt fryser selvfølgelig til og dækkes efterhaanden af Sne, saa at al Fangst bliver umulig.

Dette var Tilfældet i Vinteren 1881—82 ved Angmagsalik og i 1882—83 ved *Inigsalik*, noget Syd for Sermilik. Nøden var paa disse Steder endog saa stor, at de efterlevende have spist de døde Mennesker.

I Vinteren 1881—82 boede ved *Kernertorsuit* (mellem *Tasiusarsik* og *Ikerasarsuak*) Angekok'en *Kunit's* Forældre; *Kunit* selv med Kone *Aitsiva* og to Børn; *Aitsiva's* Moder, *Keligasak*

med Mand, to næsten voxne Døttre, to voxne Sønner og tre smaa Børn, samt *Kutuluk's* Fætter med Kone, der ligeledes var Datter af *Keligasak*, og to Børn ¹⁾. Altsaa i det hele 19 Mennesker, fordelte paa fire Familier med fem Fangere.

Der var ingen Fangst, og alle Forraad bleve opbrugte. Da Nøden blev stor, rejste *Kunit* til *Kingerærjuit* (ved *Kujanilik*) for at hente Hjælp; men han kunde ikke komme tilbage. Først døde *Kunit's* Forældre, som bleve kastede i Havet. *Kutuluk's* Fætter gik til *Sermilik* for at hente Hjælp, men frøs ihjel paa Tilbagevejen; man sagde, fordi *Angek'ok'en Augpalugtok* havde taget Sjælen fra ham. Da Foraaret nærmede sig, vare Folkene bragte til den yderste Nød. Væggene vare beklædte med Is. De havde ikke engang mere Spæk tilbage, saa at de afmagredes af Sulf. og af Kulde, og det ene Menneske døde efter det andet. De Overlevende maatte i April Maaned gribe til at spise de Af-døde for at opholde Livet. Der blev i det hele spist 13 Mennesker. De bleve kogte ved Spæk, som blev skrabet op udenfor Huset ved Spækgravene. De eneste, der overlevede Vinteren paa dette Sted, vare *Keligasak* og hendes Datter *Aitsiva*. *Keligasak* havde altsaa været med til at spise sin Mand, otte af sine Børn og fire Børnebørn. Paa den Tid, Fjordens Beboere rejste paa Angmagsætfangst, bleve de to Overlevende afhentede af *Kunit*.

Der herskede Nød overalt i Angmagsalik-Eggen den Vinter. Alle Hunde bleve slagtede undtagen et Par ved *Norajik* og et Par ved *Sermilik*.

Ved *Nunakitit* omkom samme Vinter mindst femten Mennesker som Følge af Hunger og Sygdom. *Angek'ok'en Avgo* med sin voxne Søn rejste bort fra sine to Koner og fire Børn, førend Nøden var paa det højeste. Af de øvrige Beboere overlevede kun et Fruentimmer Ulykken. Hun blev afhentet om Foraaret i Konebaad. To Mænd, der forsøgte at gaa over Isen

¹⁾ Som tidligere omtalt, faaer man ikke Navnene at vide paa de Døde.

til den modsatte Side af Fjorden, frøs ihjel paa Vejen. Af de øvrige gik nogle ned til Stranden og kastede sig selv i Havet. En af *Avgo's* Koner gik udenfor Huset, hvor hun døde. Resten døde inde i Huset, hvor deres Skeletter endnu laa, da vi besøgte Stedet. Deres Forraad af Spæk var ikke sluppet op, ja man siger endog, at der af og til fangedes en Sæl, men at der i Forbindelse med Nøden kom Sygdom, hvorved Befolkningen afkræftedes og omkom.

Kutuluk boede dengang ved *Umivik* (i Angmagsalik-Fjorden). Her vare de ogsaa nær sultede ihjel; men i det yderste Øjeblik fik hans Kone en Bjørn¹⁾, og senere fangede *Kutuluk* en Net-side. *Tigajat*, som boede sammen med ham, kunde aldeles ikke røre sig af Afkræftelse, og *Kutuluk* selv kunde næppe gaa, men maatte støtte sig paa Slæden, som han skubbede foran sig, naar han gik paa Fangst.

Vinteren efter var ogsaa meget streng, men der var mange Bjørne ved Angmagsalik, hvorfor man undgik stor Nød. Længere Syd paa ved *Inigsalik* var Tilstanden værre. Sex Mennesker døde her af Hunger i Forbindelse med Sygdom. Ogsaa der fortærede de Overlevende Ligene.

Det er ikke blot i de sidste Aar, at Nøden har været saa stor, at de Indfødte have spist Lig; men Lignende omtales ogsaa i flere ældre Fortællinger. Isærdeleshed har det ikke været usædvanligt, at Folk, som have været ved *Kialinek*, have sultet og derfor maattet spise Lig. Dette har virket saa afskrækkende, at man i de senere Aar ikke rejser saa meget derop som tidligere. At Hungersnød dog maa henregnes blandt de sjeldnere Dødsaaarsager, synes at maatte forudsættes, alene paa Grund af, at Kysten har kunnet vedblive at være beboet.

Paa Vestkysten fortælles almindeligt, at Østlændingene slaa Folk ihjel for at spise dem. Det samme fortæltes os af de syd-

---

¹⁾ Man siger, at den «faaer en Bjørn», som først «faaer Øje paa» en Bjørn, der dræbes.

ligere boende Østlændinge om Angmagsalikerne. Ved Angmagsalik derimod fortælles kun enkelte Historier derom, der skulle være passerede for mange Aar siden og mulig maa henregnes under Sagnfortællingerne. De to almindeligste af disse skal jeg her anføre.

Da Beboerne ved *Kialinek* sultede meget, kjørte en Mand med Kone og to Børn paa Slæde til en Ø udenfor, der hedder *Igdllitalik*. Om Vinteren kom en Pige ud til dem for at frelse sig fra Hungersdøden. Manden slog hende ihjel, og hun blev spist. Hendes Hoved blev sat paa en Stage over Lampen, og Manden sang Tryllesang over det. Det blev derefter aabent Vande, der fangedes mange Sæler, og de vendte senere tilbage til Angmagsalik.

For mange Aar siden havde Befolkningen ved *Kulusuk* lidt stor Nød om Vinteren. Mange Mennesker sultede ihjel, og de Overlevende spiste Ligene. Om Foraaret, da de atter begyndte at fange Sæler, spiste en Mand sit eget Barn, fordi han længtes saa meget efter Menneskekjød igjen (se Fortælling 43). De fortælle, at Menneskekjød smager lige saa godt som Bjørnekjød, men at man altid kan se paa Folks Ydre, om de have spist det; og de, der have været nødsaget til at spise det, undse sig for at tale derom.

VII.

Angmagsalikhernes Forhold overfor os — Træk af deres Karakter.

Angmagsalikhernes Karakter antager jeg, at man vil kunne se gjennem de Brudstykker af Begivenheder, som allerede ere nævnte. Jeg skal søge nærmere at belyse den ved at omtale dels deres Optræden overfor os, dels nogle Smaatræk i deres indbyrdes Forhold.

Angmagsalikerne vare i Begyndelsen meget frygtsomme og holdt sig paa lang Afstand fra os; men saasnart de havde talt med vore Medrejsende, gik Frygten strax over. De vare meget utilbøjelige til at tale om tidligere Europæeres Besøg, ligesom de ogsaa viste stor Frygt, saasnart der blev Tale om, at man kunde komme til dem med Skib. Grunden til denne Frygt angav de at være, at de vare bange for, at Europæerne skulde hævne sig paa dem, fordi deres Forfædre i gamle Dage havde afbrændt de gamle *Kavdlunak*'ers Hus. Ellers kjendtes intet til deres Forfædres Forhold til de gamle *Kavdlunak*'er; man vidste ikke engang, «om det var sket her eller nordligere».

Meddelelsen, at de have afbrændt vore Forfædres Hus, have de sandsynligvis faaet fra Vestkysten, thi Danell ¹⁾ hørte allerede her fortælle om Fjendtlighederne mellem Grønlænderne og de gamle Nordboere.

Syd fra have Angmagsalikerne hørt fortælle, at der for mange Aar siden kom et Skib ind til Landet paa den anden Side af *Kangerdlugsuaak*. Indbyggerne flygtede ind i Landet, eftersom de vare bange for *Kavdlunak*'ernes Hævn af ovennævnte Aarsag,

¹⁾ John Erichsen: Udtog af Christian Lunds Indberetning til Kong Friderich den Tredie, angaaende de i Aarene 1652 og 1653 under General-Toldforvalter i Danmark, siden Rentemester Henrik Møllers Bestyrelse foranstaltede Søtøge til Grønland. Kjøbenhavn 1787.

isærdeleshed da de hørte, at der blev skudt fra Skibet, thi saadant havde de aldrig tidligere hørt. «Da Folkene fra Skibet kom iland, toge de nogle af Grønlændernes Varer og lagde nogle andre istedetfor.» Dette stemmer fuldstændigt med Frobishers Omtale af sit Samkvem med Vestlændingene.

Man kan ikke undres over, at de endnu frygte Europæerne; thi de fortalte nemlig, at der i gamle Dage skal have været et Skib inde paa Kysten, som bortførte nogle af de Indfødte. De have altsaa hørt fortælle om, hvorledes Europæerne ere optraadte overfor Eskimoerne paa Vestkysten, nemlig hvorledes Lindenow, Cunningham og Danell bortførte Menneskene, ja endog nedskøde dem paa Stedet.

Det er fuldstændig rimeligt, at Fortællingerne om denne første fjendtlige Optræden i den nyere Tid af Europæerne overfor Eskimoerne har fæstet sig i Hukommelsen, saa at det senere fredelige Samkvem er blevet upaaagtet.

Allerede førend vi kom til Angmagsalik, fortalte de øvrige Østlænderne os, at det kun var slette Mennesker, som boede der, at de vare paatrængende og baade løj og stjal. Vi antog det kun for Snak, som enhver sagde, for at beholde os paa sit Sted. Da vi kom til *Tasiusarsik* ved Angmagsalik-Fjorden, sagde Beboerne der uden at være adspurgte, at Folkene paa den modsatte Side af Fjorden vare slette Mennesker. Vi havde nemlig talt om at overvintre ved *Kulusuk*. Da vi derefter talte med Beboerne fra de andre Steder i Fjorden, sagde de, at paa deres Boplads var der kun gode Mennesker, men at de Folk, vi endnu ikke havde seet, vare slette. Til sidst blev det til, at der kun var gode Mennesker ved Angmagsalik-Fjorden, og at de slette vare døde eller rejste til *Sermiligak*. Senere, da vi lærte Beboerne nærmere at kjende, viste det sig, at det var meget almindeligt, at den Ene bagtalte den Anden samtidig med, at de søgte at stille sig selv i det bedste Lys.

Overensstemmende med den Dom, vi havde hørt sydfra, fandt vi ogsaa strax, at Beboerne vare meget paatrængende.

Men naar man erindrer, at disse Mennesker aldrig tidligere havde seet Europæere iblandt sig, kan man ikke undre sig over, at de viste stor Nysgjerrighed efter at iagttage alt det Vidunderlige, vi førte med os, og Forbauselse over vore uhyre Rigdomme. Selvfølgelig medførte derfor vort første Samkvem med dem en Del Besvær. Alt skulde undersøges og beføles, og naar man havde vist noget til En, kom de Andre og forlangte at se det samme. Især vare de paatrængende, naar de havde noget at sælge; thi naar vi havde handlet med En, ansaa de Andre det for deres Ret, at vi ogsaa handlede med dem og gave dem det samme som den Første. Som Exempel i den Retning skal jeg nævne, at en Mand for et omtrent ti Alen langt Stykke Drivtræ, der ved Rodenden var omtrent 1 Fod i Diameter, forlangte og fik et Pilejern. Strax efter kom en anden Mand med et Stykke af et gammelt Bræt, hvorfor han ogsaa forlangte et Pilejern. Da jeg sagde til ham, at det var for meget at give for det Bræt, spurgte han, om det da ikke kunde anvendes i Huset. Da jeg ikke kunde nægte det, begyndte han at fortælle i en meget højrøstet Tone, at man deroppe altid gav Folk for deres Ting, hvad de forlangte, samt betonede, at jeg trængte til Tømmer, men havde nok Pilejern, medens han trængte til Pilejern. Da jeg underrettede ham om, at jeg godt kunde undvære det Bræt, han havde, svarede han, at han ikke vilde tage det tilbage med igjen, men at jeg skulde have det, ligesom han ogsaa maatte have et Pilejern. Jeg maatte give tabt og søgte Overenskomst, hvilken jeg ogsaa fik istand, idet jeg forhørte mig om, hvilke andre Ting han havde, som jeg kunde bruge, og derved fik Løfte om et stort Sortside-skind som Tilgift til Brættet.

Angmagsalikerne lagde en ikke ringe Snubhed for Dagen i deres Handel. Naar de havde flere Ting, de vilde sælge til os, kom de først frem med den daarligste, og naar Handelen med den var afgjort, kom den bedre Ting tilsyne; men altid kun eet Stykke ad Gangen. De fik derved deres Sager meget

for godt betalt, fordi jeg lod mig narre til at betale det første Stykke meget for højt, alene for at opfylde deres Ønsker om Ting, som de sagde, at de meget savnede. Havde jeg vidst, at Sælgeren havde havt flere og bedre Ting, vilde jeg naturligvis ikke af Godhed have overladt ham det kostbarere Tuskstykke for den daarligere Gjenstand.

Da vi kom op til Angmagsalik, var der kun faa af Beboerne, som kjendte Brugen af Tobak — dog kun som Snustobak —, hvormed de havde stiftet Bekjendtskab paa deres Rejser sydpaa. De sydlige Østlændinge gjøre nemlig paa deres Handelsrejser til Vestkysten store Indkjøb, ikke sjeldent af en hel, stor Rulle hollandsk Tobak. Tobakken tilberedes ligesom paa Vestkysten malet sammen med Kvarts for at blive drøjere, og den opbevares i samt benyttes fra et dertil lavet Horn. Alle Beboerne ved Angmagsalik kjendte dog Tobakken af Omtale som et overordentlig forfriskende Pirringsmiddel. Mange vare derfor strax meget begjærlige efter at gjøre dens Bekjendtskab, om det endogsaa i Begyndelsen kostede dem megen Hoste og medfølgende Taarer. De vedbleve nemlig at helde Tobak i Næsen, indtil de vare ved at kvæles af Hoste. Stærkt stønnende og med Taarerne trillende ned ad Kinderne havde de længe godt af at have snust hos os. Da de havde faaet Smag for Tobakken, bleve de Alle meget lidenskabelige Dyrkere af den, saa at vi kunde betale saa godt som alting med Tobak. De sagde, at naar de vare søvnige, trætte eller sultne, behøvede de blot at tage en Pris Tobak for atter at blive fuldstændig friske. *Ilinguaki's* Tobak slap op i Løbet af Vinteren, og han sendte derfor sin Plejesøn til os fra Sermilik paa en overordentlig besværlig Fodvandring for atter at faa Forsyning; thi han kunde ikke mere undvære dette Oplivelsesmiddel.

Da vi rejste derfra, forsynede vi selvfølgelig Beboerne saa rigeligt som muligt, men mange sagde til os, at de vidste ikke, hvorledes de skulde kunne undvære Tobakken, naar den slap op, hvorfor de opfordrede os til endelig at sørge for,

at fremtidige *Kavdlunak*'er, der kom op til dem, vare rigelig forsynede dermed.

Jeg er sikker paa, at af alt, hvad vi medbragte til dem, var der intet, der vandt saa almindeligt Bifald og derfor vil bevirke saa stort Savn som Tobakken. Det er naturligvis beklageligt, at vi have givet dem Smag for denne Luxusartikel; men den synes at have den samme PIRRINGSKRAFT paa dem som Kaffe og Brændevin paa Vestlændingene. Brugt som Snus blandet med Kvarts tager den kun liden Plads op og er meget billig, saa det vil være meget let at holde dem forsynede dermed. Men man maa helst undgaa at bibringe dem Smag for at ryge eller skraa Tobak, hvilket de endnu ikke have faaet Smag for.

Tøjvarer træde i anden Række af Handelsartikler. Angmagsalikerne sætte selvfølgelig stor Pris paa de lette Tøjstoffer paa varme Sommerdage, hvor Skindklæderne, især i Kajak og Konebaad, ere til megen Gêne. Saavel Mænd som Fruentimmer benytte dem til *Anorak*'er, men tillige benytte Mændene dem til Betræk paa de bredpullede Huer, og Fruentimmerne til Hovedtørklæder. Den røde Farve sættes der mest Pris paa.

Jernkram er naturligvis ogsaa en vigtig Tuskhandselsartikel, men nu, da Alle ere forsynede med det vigtigste, træder den i Baggrunden for Tøjvarerne.

Jeg skal her med det samme nævne, at Geværer vare kjendte deroppe, førend vi kom dertil, idet Angmagsalikerne paa deres Handelsrejser have seet dem hos de sydligere boende Østlændinge, hvoraf mange ere forsynede dermed. En Mand fra Sermilik, ved Navn *Ingmalukutuk*, havde endog medtaget et saadant derop, men, da han ingen Ammunition medbragte dertil, blev det skaaret istykker til Beslag paa Dupper af Harpuner og Lændsere. To unge Mænd bleve forsynede af os med Geværer, nemlig *Ilinguaki*'s Plejesøn, *Kitigajak*, til Løn for Følgeskabet derop, og vor Nabo *Kutuluk*'s Søn, *Napardlugok*, for godt Naboskab. Især den første fangede fortrinligt med Riflen. En tredie, af os skjænket Riffel er ogsaa kommet derop,

nemlig med *Umerinak*, der arvede den efter en Mand, som havde lovet at følge os til Angmagsalik, men døde. Ejer-mændene til Rifterne ere blevne forsynede med Ammunition, som sandsynligvis vil strække til i 2 à 3 Aar.

Enkelte Folk undersøgte vore Sager saa nøje, at de gik ind i vort Telt, naar vi ikke vare der, og aabnede vore Kasser for at se paa Indholdet. Naar vi derimod vare tilstede, forlode de altid Teltet, saasnaar vi gik ud; men i samme Øjeblik, vi kom ind, havde vi det atter fuldt med Mennesker. De spurgte om, hvem hver enkelt Ting tilhørte, og beundrede gjerne, hvor smukt og godt det var; derefter gjorde de det Spørgsmaal: om vi ogsaa havde lavet det selv?

Tiggeri var ikke ualmindeligt, især naar de havde fortalt os noget om *Timersék'er*, *Akilinek*-Beboerne eller andre Væsener. Mulig har det dog været af Frygt for disse Væsener, ligesom ogsaa en Mand, efterat have fortalt om sin Moders Død og Begravelse, forlangte Betaling derfor, for, som han sagde, at den Døde ikke skulde blive vred.

Vi kunne dog ikke sige, at Alle vare paatrængende; thi der var ikke faa hæderlige Undtagelser. Især var der blandt de Ældre mange, der udmærkede sig ved sjelden Takt og stor Beskedenhed. I den Henseende staa Beboerne af Sermilik-Fjorden langt over dem ved Angmagsalik-Fjorden.

Egentlig Tyvagtighed mærkede vi ikke noget til i den første Tid; dog forsvandt et Par Knive fra vore Roersker.

Medens de sydligere Østlænderne havde været os behjælpelige med at losse og lade vore Baade, rørte Angmagsalikerne sig ikke, da vi kom derop, men stode ganske rolige og saae til; med andre Ord: vi vare ikke rigtig velkomne ¹⁾.

¹⁾ Dalager fortæller et meget betegnende Træk om Grønlænderne, hvilket viser, hvor bange de ere for at gjøre noget, som kunde støde Andre: Naar en Baad nærmer sig et beboet Sted for at slaa Telt, ro de langsomt, og naar de ere et Bøsseskud fra Land, blive de liggende stille, holdende paa Aarerne, uden at tale. Hvis de Kommende ere velsete,

Saasnart det rygtedes, at vi vare komne til Angmagsalik, kom Folk fra alle Fjordens beboede Steder i Kajak og i Konebaad for at se os. Alle Folk bragte os Foræringer, der bestod af frisk og tørret Kjød, Kobberemme, Senetraad m. m., og alle udtalte deres Glæde og Forundring over, at vi vare komne derop, og lovede at indfinde sig hos os med noget af al den Fangst, de vilde faa i Vinterens Løb. De søgte at smigre os paa alle Maader; saaledes ved at fortælle, at deres Børn, lige meget om det var Dreng eller Piger, vare vore Navner. En Kone fremviste med Stolthed sit Barn, der, fortalte hun, var klædt ligesom vi. Det havde nemlig nogle elendige Tøjjalter paa.

Vi saae ved *Sermiligak* et ejendommeligt Exempel paa, hvorledes en Mand forsøgte at indsmigre sig. Angekok'en *Avgo* fortalte nemlig, hvorledes han for nogle Aar siden havde hjulpet nogle af vore Landsmænd, som han traf mellem Isen. Deres Konebaad var gaaet istykker, men han hjalp dem og viste dem Vej sydefter. For denne Tjeneste havde vore Landsmænd lovet ham, at naar der atter kom *Kavdlunak*'er dertil, skulde de bringe Noget med op til ham. Han fortalte ogsaa, at der ifjor kom en Mand over Indlandet fra Vestkysten. Da han var drevet ud fra Land paa Vinterisen, hjalp *Avgo* ham ved at skubbe Isen til Land igjen, hvorefter han gik tilbage over Indlandsisen. Saavel denne Fremmede som de ovennævnte vare klædte ligesom vi, men talte et Sprog, som *Avgo* forstod. Han blev derfor højest forbauset, da han opdagede, at han ikke kunde forstaa, hvad vi sagde.

Naar vi senere besøgte de Indfødte paa deres Boplads,er,

---

gjøre Folkene paa Land Komplimenter, idet de sige: •Se her er gode Teltplads og Sted, hvor Konebaaden kan ligge, kom og udhvil Eder!• Beboerne assistere da med Baadens Lossen og Bagagens Opbringelse. Men fare de bort igjen, hjælpe de ikke med at sætte Konebaaden i Vandet, heller ikke arbejde de med Lasten.

Ere de Fremmede derimod uvelkomne, tie de, der staa paa Landet, stille, og de Kommende ro da bort med største Hurtighed til et andet Sted.

vare de overordentlig forekommende og gjæstfri og vidste ikke, hvor godt de skulde gjøre det for os. De vare meget glade og taknemlige, naar vi besøgte dem i deres Telte eller Huse, eller naar vi interesserede os for deres Børn eller spiste af de Fødemidler, de bød os. Isærdeleshed vare de glade, da vi paa en kortere Rejse gav os dem alene i Vold og efterlod vor vestgrønlandske Besætning. De satte da en Stolthed i, at Alt fuldstændig gik efter vort Ønske, og deres Tjenstvillighed og Hjælp-somhed kjendte ingen Grændser. Naar vi vare i Besøg hos dem, forærede de os altid, hvis de havde noget, store Mængder af forskjellige Spisevarer, saa at vi gik fuldt ladede hjem fra dem. Ja, de drev endog deres Flothed saa vidt, at de forærede os hele Sæler. Men undertiden hændtes det dog, at de havde et Ønske om at faa en bestemt Ting som Gjenforæring af os.

Naar vi hjalp Syge, var ikke alene den Vedkommende selv meget taknemlig, men alle Husbeboerne strømmede over af Tak og Foræring. Dog var dette muligvis ikke saa meget af Taknemlighed som af den Følelse, Angekok'erne have bibragt dem, nemlig at al Hjælp maa betales, for at den Syge kan komme sig. Da en Mand med Slæde var faldet igjennem Isen, og vi hjalp ham op af Vandet, modtoges vi paa hans Hjemsted som hans Redningsmænd.

De Indfødte viste stor Høflighed i deres Optræden. De gik aldrig ind i vort Telt eller Hus, naar vi vare tilstede, uden at vi først skulde gaa ind, ligesom de omvendt i deres eget Telt eller Hus først gik selv ind for at vise os Vejen. De slog altid Hætten op over Hovedet, inden de gik ind, for strax at slaa den ned igjen, saasomt de vare komne ind. Det samme gjorde de, naar de gik ud. Ikke alene overfor os, men ogsaa overfor hinanden, iagttog de disse Høflighedsformer. Hilsen for at byde Velkommen kjendes ikke, men Afskedshilsen, om at «være forsigtige paa Rejsen» eller Ønsket om, at man «maa sejle i aabent Vande», er meget almindeligt.

I det hele taget ere Angmagsalikerne meget høflige, over-

bærende og føjelige i deres Opførsel overfor hverandre. Ja endog dybere Følelser, som Hengivenhed og Kjærlighed mellem Slægtninge, have vi været Vidne til.

Jeg skal her omtale et Exempel paa Hengivenhed mellem Søkende. *Adliortotok*, der boede ved *Norajik* i det Indre af Angmagsalik-Fjorden, havde fanget en Narhval. Som almindelig under saadanne Omstændigheder fik Bofæller, Naboer og alle Fremmede, der kom i Besøg, rigelig Forsyning af denne. Dette følger af sig selv; thi de hjælpe igjen ham, naar de faa noget, og han kommer til dem. Men, skjøndt der ellers i Løbet af Vinteren Ingen fra *Norajik* aflagde Besøg ved *Sermilik*, eller omvendt fra *Sermilik* til *Norajik*, begav han sig paa den meget lange og besværlige Fodvandring til *Sermilik*, hvor hans gifte Søster boede, bærende en stor Bylt Kjød i Rem om Panden. Han var nemlig bange for, at hun skulde lide Nød, medens han selv havde Overflod. I en skarp nordlig Vind og over temmelig besværligt Terræn tilbagelagde han den 8 Mil lange Strækning. Skjøndt det var henad Aften, da han kom til os, der jo omtrent boede midtvejs, havde han ikke Tid til at blive, men gik videre ved det indfaldende Mørke.

Høfligheden gaaer ofte over til Falskhed. Selv om En nylig havde været inde hos os og bagtalt en Anden, saa viste det sig hverken i Ord eller Mine, naar han lige udenfor traf sammen med ham. De afholde sig fra alt, hvorved de aabenbart kunne støde hinanden, saasom Skjældsord eller Slagsmaal. En Undtagelse gjøres kun ved Trommedands, hvor de skjælde hinanden ud og søge at gjøre hinanden saa latterlige som muligt. Men strax efter kunne de omgaaes, som om der ikke var noget uvenligt Forhold imellem dem.

Ofte ere Angmagsalikerne meget frygtsomme overfor hinanden. Angekok'erne *Avgo* og *Maratuk* vare frygtede og hadede af Alle, fordi de sloge Folk ihjel, tog Sjælene fra Folk og i det hele tog, hvad de havde Lyst til. (Den eneste gode Side, man omtalte hos *Avgo*, var hans Kjærlighed til sine Børn. Han

havde nemlig to fraskilte Koner, hver med to Børn, som han af og til kom og saae til.) Endog indbyrdes var der ikke det bedste Forhold mellem *Avgo* og *Maratuk*. Sidstnævnte forraadte saaledes uden Anledning *Avgo* for os som Tyv og Løgner, og sagde, da *Avgo* blev syg, at han ligesaa gjerne kunde gaa hen og drukne sig. Da disse to, efterat have begaaet flere Forbrydelser, ikke følte sig sikre ved Angmagsalik, rejste de om Vinteren i Slæde med deres hele Familie til *Sermiligak*. Her boede blandt andre *Utuk*, som var meget bange for Angekok'ernes Hævn. Han havde nemlig i sin Ungdom villet være Angekok og havde derfor siddet og drejet tre Dage paa en stor Sten, men havde hverken hørt eller seet noget. Han havde ikke seet Aander og havde aldrig hørt andre end Angekok'erne selv tale, naar de gjorde Kunster. Han havde hørt alle de sædvanlige Historier, som Angekok'erne fortælle, men troer ikke paa dem. Han troer heller ikke, at Angekok'erne kunne helbrede Syge eller hjælpe Folk, der ikke kunne fange. Han har tidligere været en god Fanger, men da han ikke mere kunde fange, søgte han Hjælp hos Angekok'erne, som dog ikke formaaede noget. Han troer derfor ikke mere paa dem i nogensomhelst Henseende og siger, at der er mange Folk, som heller ikke tro paa dem.

Da *Avgo* og *Maratuk* nu kom op til *Sermiligak*, blev *Utuk* og de andre, som hoede deroppe, bange, især fordi *Maratuk* engang havde forsøgt at dræbe *Utuk*. Saasart de derfor saae Lejlighed dertil, rejste de bort, og *Utuk* maatte endog efterlade sin Konebaad, som *Avgo* satte sig i Besiddelse af. Nu lever *Utuk* med to Koner og syv Børn omtrent af Naadsens Brød hos *Kutuluk*. Han tør ikke gaa paa Fangst uden at være i Selskab med Folk, som han kan stole paa, af Frygt for Hævn af en eller anden Angekok.

Gjæstfriheden er overordentlig stor. Selv om Beboerne paa to forskjellige Steder ikke nære venskabelige Følelser for hverandre, er der dog intet til Hinder for, at de aflægge gjensidige

Besøg og spise af hverandres Forraad. Den forhadte *Avgo* kom fra *Sermiligak* over Isen til Angmagsalik for at handle med os. Paa Vejen blev han nødt til at opholde sig i nogen Tid ved *Kumarmiut*, hvor han maatte efterlade sin ene Kone, som var syg. Her boede en fraskilt Kone med en tiaarig Søn samt Familien af hans syge Kones tidligere Mand, som for et Par Aar siden var myrdet i Kajak af *Maratuk*. Senere maatte han tilbringe en hel Maaned ved *Kangarsik*, hvor de Alle hadede ham. Paa begge Steder blev han, tilligemed begge sine Koner og en Stifsøn, behandlet med Gjæstfrihed, men senere bagtalte begge Parter hinanden. Værterne fik nemlig at høre, at *Avgo* havde fortalt, at han maatte se paa, at de spiste, uden at han selv fik noget. Til Gjengjæld herfor kom Værterne til os og fortalte, at *Avgo* havde stjaalet og løjet hos os. Førend *Avgo* kom til *Kangarsik*, var en gammel Mand derfra, *Tigajat*, hos os. Han fortalte, at *Avgo* og hans Stifsøn, *Maratuk*, vare de eneste slette Mennesker deroppe. *Tigajat* havde haft flere Born, men *Avgo* havde taget Sjælen fra dem, saa at de vare døde. Han vilde gjerne hævne sig, men da han var alene, kunde han ikke gjøre det. Da *Avgo* nu kom der paa Besøg, behandlede han ham med Gjæstfrihed og laante ham endog sin Kajak, for at han kunde gaa i Besøg hos os.

Der blev ikke begaaet saa faa Rapserier fra os, ikke alene af Brød, Jernkram og Klædningsstykker, men ogsaa af Ting, som de Indfødte aldeles ingen Brug havde for, f. Ex. en Theske og en Gaffel.

En Dag, da jeg handlede med *Suvdluitek*, fik denne paa Opfordring fem Krumknive til at vælge imellem. Efter lang Overvejelse fremviste han den, som han vilde have, og leverede den strax til Konen, der stod udenfor i Gangen, hvorefter han tilbageleverede tre. Da jeg sagde, at han havde faaet fem, og han mærkede, at jeg var sikker i min Sag, kom det ud af ham, at han havde lagt to fladt ovenpaa hinanden, vist mig dem og leveret dem til Konen. I Begyndelsen forsikrede han, at det

var sket ved en Fejltagelse, fordi Knivene vare saa tynde, men hans stærke Rødmen forraadte ham, og senere tilstod han, at hans Nabo havde hvisket til ham, at han skulde bære sig saaledes ad, «thi det vilde vi ikke opdage». Han var yderst ulykkelig derover, men mente dog, at han egentlig var uskyldig deri, medens det var den Mand, der havde forlokket ham, som maatte bære Skylden. Endog den store, stærke *Maratuk* rødmede stærkt og blev meget ilde berørt, da han blev greben i Tyveri paa fersk Gjerning, medens den snilde, forslagne *Avgo* tog det fra den gemytlige Side, da han blev greben i at rapse nogle Perler. Gjennemgaaende bleve de dog overordentlig forlegne, naar vi omtalte Rapsiererne, og deres Rødmen forraadte dem saa godt som altid. Angmagsalikerne tilbagefordre aldrig stjaalne Ejendele, selv om de vide, hvem der har taget dem, eller se dem i Hænderne paa Tyven. Derimod have vi haft Exempel paa, at de ere komne til os, naar en Gjenstand, de havde faaet af os, var taget fra dem, for at vi kunde skaffe dem den tilbageleveret fra Tyven eller give dem Erstatning.

Tyverierne af vort Brød maa særlig være udførte i mørke Nætter. Vore Brødsække, der laa oppe under Konebaaden, som hvilede paa høje Støtter, bleve skaarne itu, for at de kunde komme til Brødet. Hovedmanden for disse Tyverier var Angkok'en *Narsingertek*, der havde skræmmet vor Besætning saa forfærdeligt ved at fortælle om Dødningen, der om Natten stod oppe paa Højen udenfor vort Hus. Jeg antager, at han skræmmede dem af den Grund, at hvis Nogen skulde se Mennesker ved vor Proviant om Natten, de da skulde forskrækkes ved Tanken om Spøgelset. Første Gang, der var stjaalet Brød, fik Beboerne paa den modsatte Side af Fjorden Skyld derfor, men senere kom vi efter, at det kun kunde være vore Naboer, idet de begyndte at angive hverandre af Frygt for selv at blive mistænkte.

Alusagak og hans Kone, som boede i Telt tæt ved os, kom en Dag og angav Konens egen Moder, der netop havde været

i Besøg hos dem, for at have stjaalet Spæk fra os. *Angitinguak* kom og angav sin egen Søn og Svigersøn som Tyve for os, for derved at kaste Mistanken fra sig selv. Da vi imidlertid vidste, at han tilligemed Sønnen og Svigersønnen havde været ved vort Hus under vor Fraværelse, afviste vi ham haanlig, medens han mente at have gjort sig fortjent til en Belønning for at have angivet Tyvene.

Saasart en Mand blev beskyldt for Tyveri, var hans første Spørgsmaal altid, hvem der havde angivet ham. Ikke blot han selv, men ogsaa hans Familie vare altid meget ivrige efter at faa at vide, hvem der var Angiveren. Undertiden, naar En blev beskyldt for at have stjaalet, sagde han, at Folk vare saa slemme til at lyve ham noget paa, fordi han ikke havde nogen Slægt, men var alene. Det var et gennemgaaende Træk hos de Indfødte, at de, saasart de hørte, at noget var stjaalet fra os, kom til os og sagde, at «den eller den» maatte have gjort det. Selv sagde de, at de ikke turde stjæle, thi de vare bange for at dø. En ældre Mand fremhævede, at hans Moder havde sagt til ham, at han ikke maatte stjæle. Saadan en Angivelse endte gjerne med, at de bad os om ikke at fortælle, hvem der havde sagt os det. Undertiden kom hertil en Anmodning om en eller anden Foræring.

De stjal ikke alene fra os, men ogsaa fra hverandre. Den brave *Kutuluk*, den Ældste i vort Nabohus, kom en Dag og fortalte os, at han nu snart ikke havde mere Forraad tilbage; thi hans Husfæller havde saa godt som intet Forraad havt, hvorfor han havde maattet dele med dem, og nu havde de endog stjaalet en Pose med stærknet Blod, som havde ligget under hans Konebaad. Som sædvanlig under saadanne Forhold turde han ikke udtale sig om eller tilbagefordre det Stjaalne, men fandt sig ganske rolig deri uden at sige noget til Tyvene.

Vor Styrer, *Hanserak*, havde været for meget sammen med Europæere, til at han vedblivende vilde finde sig rolig i Ang-

magsalikhernes Tyverier. Da han i Anledning af de tidligere omtalte Brødtuverier fra os havde talt meget strengt til vore Naboer, fik han, da han kort Tid efter besøgte en anden Boplads, Advarsel mod at gaa alene ud om Aftenen, fordi vore Naboer vistnok pønsede paa blodig Hævn. At han kunde have Grund til Frygt, vil fremgaa af, at der i de senere Aar ikke er forefaldet mindre end tre Mord i Angmagsalik-Eggen.

Jeg har tidligere omtalt, at *Maratuk's* Moder, *Angmalilik*, var gift med en yngre Mand fra *Kumarmiut*. Da hun var sin Mand for meget utro og desuden forrettede sit Husarbejde slet, pryglede han hende. Engang, da han var ude i Kajak, kom Stifsønnen, *Maratuk*, bag paa ham og satte Harpunen i hans Lænd. Stiffaderen skreg og søgte at undfly, men *Maratuk's* Fætter, *Sanimuinak*, aflivede ham ved at sætte sin Harpun i hans Ryg mellem Skuldrene. Efter *Sanimuinak's* Fortælling ombragte han ham, fordi *Maratuk* truede ham med Døden, hvis han ikke gjorde det. De skar derefter Hul paa den Dødes Kajak, saa at den sank. Skjøndt det kun er tre Aar siden, færdes Morderen alene omkring i Fjorden, og kommer endog i Besøg hos den Myrdedes allernærmeste Familie saavel i Slæde som i Kajak. Han omtales rigtignok med Frygt, dog ikke paa Grund af Mordet, men fordi han som Angekok har røvet saa mange Sjæle fra Folk, som derefter ere døde.

Den tidligere omtalte Angekok *Augpalugtok* har for 4 à 5 Aar siden slaet sin Søsters Mand ihjel, fordi han var streng imod sin Kone. Hendes eneste Barn var død, hvorfor Manden paa det strengeste, overensstemmende med Overtroen, forbød hende at gaa til Stranden. *Augpalugtok* og hans Broder slog ham derfor ihjel paa lignende Maade som ovenfor omtalt.

Ardluarsuk, der ogsaa er Angekok, har for nogle Aar siden slaet sin Svigerfader ihjel. Denne havde engang indespærret ham, medens han var Barn, i et Stenforraadskammer, hvor han var løbet ind, og fra denne Tid pønsede han paa

Hævn derfor. Da *Ardluarsuk* skiltes fra sin Kone, kom han op at brydes med Svigerfaderen i Husgangen. Ved Foraarets Komme harpunerede han ham. Om han, ligesom de andre, har havt en Deltager i Mordet, have vi ikke hørt.

Alle disse tre Morderere ere unge Mænd, og det synes ikke, som om Nogen har Uvillie imod dem paa Grund af Mordene.

Fig. 7. *Augpalugtök.*

Man fortalte, at det tidligere havde været ganske almindeligt at begaa saadanne Mord, men disse Historier ere muligvis kun Sagn, der have sammenhobet og overdrevet, hvad der er passeret i Hundreder af Aar. Det er dog endnu ikke ualmindeligt, at Folk i Trommesange beskyldte hinanden for attenteret Mord.

Det kunde i første Øjeblik synes paafaldende, at Selvmord ikke skulle være saa ganske sjeldne hos Angmagsalikerne, der dog nære saa stor Frygt for Døden, rigtignok især naar den er fremkaldt ved indvendige eller hemmelige Aarsager. Denne Modsætning kan imidlertid forklares af det Mod og den Dødsforagt, de udvise under de aabenbare Farer, deres Erhverv saa godt som daglig fører med sig.

Som det før er omtalt, er Sygdom den almindeligste Grund til Selvmord, fordi den Syge er kjed af at lide. Dog kjendes ogsaa Exempler paa Selvmord af andre Grunde.

Da *Tigajat's* Søster, efterat hun i mange Aar havde været oppe ved *Kialinek*, kom tilbage til Angmagsalik, tog hun ikke til sin Fader for at bo hos ham, men boede hos andre Folk. Dette tog Faderen sig saa nær, at han lagde sig til at sove udenfor, naar det var koldt, og bevirkede derved sin Død.

En Mand bebrejdede sin Svigermoder, at hun var saa gammel, at hun ikke var til nogen Nytte, og han kunde ikke forstaa, hvorfor hun ikke døde. Hun gik derefter ned til Stranden og druknede sig.

Upakangitek fulgte sin Fader til Stranden, hvor han gik i Kajak. Da han var kommen et Stykke fra Land, saae Sønnen, hvorledes han med Villie kæntrede med Kajak'en. Inden nogen Kajak kom ud til ham, var han druknet.

Naar et Menneske paa Vestkysten af Grønland, paa Grund af Forurettelse, ganske unddrager sig Samfundet, mener man, at han opnaaer overnaturlige Legemsfærdigheder og en Gjen-gangers Egenskaber. En saadan kaldes: *Kivítok*. Østlændingene sagde, at der iblandt dem ikke kjendtes *Kivítok'er*; de havde vel hørt Tale om saadanne, men de vare komne fra Vestkysten.

Af den her givne Skildring af Angmagsalikerne haaber jeg, at det fremgaaer, at de ere opvakte, kløgtige og forstaa godt

at gjøre sig de Ting nyttige, som de komme i Besiddelse af. De ere udholdende og dristige i deres Færden paa Fangst. De ere livlige og begavede med stor Forstillelsesevne. De ere høflige, gjæstfri og føjelige i deres Opførsel overfor hverandre, men samtidig forsigtige for ikke at støde, indesluttede og mistænksomme. Dybere Følelser som Kjærlighed, Hengivenhed eller Venskab træffes kun sjældent.
